

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΕΙΡΑΙΩΣ**

ΤΜΗΜΑ ΝΑΥΤΙΛΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ στη ΝΑΥΤΙΛΙΑ**

**Αλλοδαπές ναυτιλιακές εταιρίες εγκατεστημένες
στην Ελλάδα με βάση το Α.Ν.89/67**

ΜΙΧΑΗΛ ΓΡΑΜΜΗΣ

Διπλωματική Εργασία
που υποβλήθηκε στο Τμήμα Ναυτιλιακών
Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιώς ως μέρος
των απαιτήσεων για την απόκτηση του
Διπλώματος Μεταπτυχιακών Σπουδών
στην Ναυτιλία

Πειραιάς

Ιούλιος 2023

Copyright © [Μιχαήλ Γράμμης, Ιούλιος 2023]

«Το άτομο το οποίο εκπονεί την Διπλωματική Εργασία φέρει ολόκληρη την ευθύνη προσδιορισμού της δίκαιης χρήσης του υλικού, η οποία ορίζεται στη βάση των εξής παραγόντων: του σκοπού και χαρακτήρα της χρήσης (μη-εμπορικός, μη κερδοσκοπικός, εκπαιδευτικός, ερευνητικός), της φύσης του υλικού, που χρησιμοποιεί (τμήμα του κειμένου, πίνακες, σχήματα, εικόνες ή χάρτες), του ποσοστού και της σημαντικότητας του τμήματος που χρησιμοποιεί σε σχέση με το όλο κείμενο υπό copyright, και των πιθανών συνεπειών της χρήσης αυτής στην αγορά ή στη γενικότερη αξία του υπό copyright κειμένου».

«Η παρούσα Διπλωματική Εργασία εγκρίθηκε ομόφωνα από την Τριμελή Εξεταστική Επιτροπή που ορίστηκε από τη ΓΣ του Τμήματος Ναυτιλιακών Σπουδών Πανεπιστημίου Πειραιώς σύμφωνα με τον Κανονισμό Λειτουργίας του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Ναυτιλία.

Τα μέλη της Επιτροπής:

- Επίκουρος καθηγητής Γεώργιος Δανιήλ (Επιβλέπων)
- Καθηγητής Ιωάννης Θεοτοκάς
- Επίκουρος καθηγητής Διονύσιος Πολέμης

Η έγκριση της Διπλωματικής Εργασίας από το Τμήμα Ναυτιλιακών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιώς δεν υποδηλώνει αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα.»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Περιεχόμενα.....	4
Περίληψη	5
Abstract.....	7
Συνομογραφίες & Ακρωνύμια.....	8
1. Σκοπός και λειτουργία των Α.Ν 89/67 και 378/78	10
1.1 Η ειδική μορφή των ναυτιλιακών εταιριών του Α.Ν. 89/67.....	12
1.1.1 Προϋποθέσεις εγκατάστασης αλλοδαπών ναυτιλιακών εταιριών υπό την μορφή γραφείου εγκατάστασης ή υποκαταστήματος.....	14
1.1.2 Αλλοδαπές πλοιοκτήτριες-διαχειρίστριες εταιρείες	15
1.1.3 Η διαδικασία εγκατάστασης γραφείου ή υποκαταστήματος στην Ελλάδα	22
1.2 Εύρος εργασιών αλλοδαπών ναυτιλιακών εταιριών στην ημεδαπή	26
1.2.1 Εφαρμοστέο δίκαιο επί των ναυτιλιακών εταιριών Α.Ν.89/67	29
1.2.2 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των θεωριών της ίδρυσης και της έδρας.....	31
1.2.3 Ενδιάμεσες θεωρίες	34
2. Κανόνες ιδιωτικού διεθνούς δικαίου που διέπουν αλλοδαπές εταιρείες	37
2.1 Ο κανόνας της πραγματικής έδρας.....	37
2.1.1 Εξαιρέσεις Ευρωπαϊκού δικαίου και Ελληνικών νόμων υπέρ της καταστατικής έδρας.....	41
2.1.2 Ο κανόνας της πραγματικής έδρας στις εμποροβιομηχανικές εταιρείες του ΑΝ 89/67.....	45
2.2 Ναυτιλιακές εταιρείες Ν.791/78.....	48
2.2.1 Πεδίο εφαρμογής Ν.791/78.....	50
2.2.2 Καθορισμός του εφαρμοστέου δικαίου επί της πτωχευτικής διαδικασίας.	54
2.2.3 Έκταση εφαρμογής δικαίου καταστατικής έδρας.....	56
Συμπεράσματα	59
Βιβλιογραφία	61

Περίληψη

Αποτέλεσμα της κατάργησης των εδαφικών περιορισμών αποτέλεσε και εξακολουθεί να αποτελεί η κινητικότητα των εταιρειών με στόχο την εύρεση ενός νομικού πλαισίου το οποίο θα τους προσφέρει ταχύτητα, ευελιξία και φορολογικές ελαφρύνσεις. Πολύ γρήγορα τα διάφορα κράτη αντιλήφθηκαν τα πολλαπλά οφέλη από την ίδρυση ή την εγκατάσταση των εταιρειών στο έδαφός τους και προσπάθησαν να δημιουργήσουν στην επικράτειά τους συνθήκες, οι οποίες να συνδυάζουν τις καλύτερες, κατά το δυνατόν, τεχνικές απαιτήσεις υποδομής, παράλληλα με το κατάλληλο νομικό καθεστώς, προκειμένου να προσαρμοστούν στους κανόνες ανταγωνισμού και να προσελκύσουν τους ενδιαφερομένους.

Στην παρούσα μελέτη επιχειρείται η παρουσίαση του ειδικού καθεστώτος εγκατάστασης των αλλοδαπών ναυτιλιακών εταιρειών στην Ελλάδα βάσει του αναγκαστικού νόμου 89/67, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει μέχρι σήμερα. Ειδικότερα, θα αναπτυχθούν, αρχικά, οι θεωρίες που έχουν υποστηριχθεί αναφορικά με το εφαρμοστέο δίκαιο κατά τη δραστηριότητα των νομικών προσώπων, από όπου και θα συναχθεί το συμπέρασμα, ότι η έδρα του νομικού προσώπου αποτελεί το σταθερότερο και πιο αξιόπιστο παράγοντα σύνδεσης του νομικού προσώπου και της εκάστοτε έννομης τάξης.

Εν συνεχεία, θα αναπτυχθεί η διχοτόμηση του ελληνικού ιδιωτικού διεθνούς δικαίου των νομικών προσώπων με την εφαρμογή του δικαίου της πραγματικής έδρας να αποτελεί τον κανόνα για όλα τα εν γένει είδη νομικών προσώπων, και του δικαίου της καταστατικής έδρας ειδικώς ως προς τις αλλοδαπές ναυτιλιακές εταιρείες σύμφωνα με το νόμο 791/78, με τον οποίο μάλιστα το ελληνικό δίκαιο κατατάσσεται εν μέρει στα μικτά συστήματα.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η έκταση εφαρμογής του δικαίου της καταστατικής έδρας των ναυτιλιακών εταιρειών, ζήτημα το οποίο επίσης θα αναλυθεί.

Λέξεις – Κλειδιά

Αλλοδαπές ναυτιλιακές εταιρείες

Αναγκαστικός Νόμος 89/67

Καταστατική έδρα

Abstract

As a result of the abolition of territorial restrictions, the mobility of companies has been and continues to be in order to find a legal framework that will offer them speed, flexibility and tax relief. The various states quickly realized the multiple benefits of setting up or establishing companies on their territory and sought to create the conditions on their territory that combined the best possible technical infrastructure requirements, along with the appropriate legal status, in order to adapt to competition rules and attract stakeholders.

In the present study, the presentation of the special installation regime of foreign shipping companies in Greece based on the mandatory law 89/67, as amended and in force until today, is attempted. In particular, the theories that have been put forward regarding the law applicable to the activity of legal persons will be developed first, from which it will be concluded that the registered office of a legal entity is the most stable and reliable link between the legal entity and of the respective legal order.

Subsequently, the division of Greek private international law of legal entities will be developed with the application of the law of the registered office to be the rule for all general types of legal entities, and the law of the registered office especially with regard to foreign shipping companies according to with law 791/78, which in fact classifies Greek law in part in mixed systems.

Of particular interest is the scope of application of the law on the registered office of shipping companies, an issue which will also be analyzed.

Keywords

Foreign shipping companies

Compulsory Law 89/67

Registered office

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια

ΑΑΔΕ	Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων
Α.Ε.	Ανώνυμη Εταιρεία
Α.Κ.	Αστικός Κώδικας
Α.Ν.	Αναγκαστικός Νόμος
Α.Π.	Άρειος Πάγος
Γ.Ε.Μ.Η	Γενικό Εμπορικό Μητρώο
ΔΕΕ	Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιρειών
ΔΕΚ	Δικαστήριο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων
Ε.	Εγκύκλιος
εδ.	εδάφιο
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕεμπΔ	Επιθεώρηση Εμπορικού Δικαίου
ΕιρΠειρ	Ειρηνοδικείο Πειραιά
ΕλλΔνη	Ελληνική δικαιοσύνη
Ε.Ν.Ε	Ειδική Ναυτική Επιχείρηση
ΕΝΔ	Επιθεώρηση Ναυτιλιακού Δικαίου
ΕπισκΕΔ	Επισκόπηση εμπορικού δικαίου
Ε.Π.Ε.	Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης
Ε.Ο.Χ.	Ευρωπαϊκός Οικονομικός Χώρος
ΕτΚ	Εφημερίδα της Κυβερνήσεως
Ε.Φ.Α	Ειδικός φόρος επί ακινήτων
ΕφΠειρ	Εφετείο Πειραιά
ΕφΑθ	Εφετείο Αθηνών
ΙΚΕ	Ιδιωτική Κεφαλαιουχική Εταιρεία
ΚΙΝΔ	Κώδικας Ιδιωτικού Ναυτικού Δικαίου
κ.ο.χ	κόροι ολικής χωρητικότητας
ΚΠολΔ	Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας
Κ.Υ.Α	Κοινή Υπουργική Απόφαση
Κ.Φ.Ε	Κώδικας Φορολογίας Εισοδήματος
ΜΠΠ	Μονομελές Πρωτοδικείο Πειραιά
Ν.Α.Τ	Ναυτικό Απομαχικό Ταμείο
ν.δ.	νομοθετικό διάταγμα

ΝοΒ	Νομικό Βήμα
ΝΣΚ	Νομικό Συμβούλιο του κράτους
Ο.Ε.	Ομόρρυθμη Εταιρεία
ΟΛΑΠ	Ολομέλεια Αρείου Πάγου
Ο.Ο.Σ.Α.	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
π.δ.	προεδρικό διάταγμα
ΠειρΝ	Πειραϊκή νομολογία
ΠΟΛ	Πολυγραφημένη υπουργική εγκύκλιος
ΠΠρΠειρ	Πολυμελές Πρωτοδικείο Πειραιά
ΠτΚ	Πτωχευτικός Κώδικας
Σημ.	Σημείωση
ΣΛΕΕ	Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
Υ.Α.	Υπουργική απόφαση
Υ.Ε.Ν.	Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής
Φ.Π.Α.	Φόρος Προστιθέμενης Αξίας
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως
ΙΜΟ	International Maritime Organization
P&I	Protection & Indemnity Clubs

1. Σκοπός και λειτουργία των Α.Ν 89/67 και 378/78

Ο Α.Ν. 89/67, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει¹, εισήγαγε ένα καθεστώς προνομιακής μεταχείρισης για την εγκατάσταση στην Ελλάδα «αλλοδαπών εμποροβιομηχανικών εταιρειών». Το καθεστώς αυτό αφορά μόνο τις εταιρείες τρίτων μη κοινοτικών χωρών. Η εγκατάσταση στην Ελλάδα, εταιριών κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης διέπεται από τα άρθρα 43 και 48 ΣυνθΕΚ όπως τούτα ερμηνεύονται από τη νομολογία του ΔΕΚ, ζήτημα το οποίο θα αναφερθεί συνοπτικά σε επόμενο εδάφιο.

Ειδικότερα, οι διατάξεις των άρθρων 1 και 2 του ΑΝ 89/1967 ορίζουν ότι: α) «αλλοδαπές» εμποροβιομηχανικές εταιρίες, οι οποίες υπό οιονδήποτε τύπο και μορφή λειτουργούν νόμιμα στην έδρα τους και απασχολούνται αποκλειστικά σε εκτέλεση εμπορικών εργασιών, το αντικείμενο των οποίων βρίσκεται εκτός Ελλάδος, δύνανται να εγκαθίστανται στην Ελλάδα κατόπιν ειδικής αδείας παρεχόμενης με απόφαση του Υπουργού Συντονισμού (Εθνικής Οικονομίας ήδη Εμπορίου), β) στην αίτηση πρέπει να αναφέρεται η ιθαγένεια της εταιρίας και γ) ότι «αλλοδαπές» εμποροβιομηχανικές εταιρίες, στις οποίες δίνεται η άδεια εγκατάστασης απολαμβάνουν χωρίς άλλη διατύπωση τα απαριθμούμενα στο νόμο προνόμια (κυρίως σε ζητήματα φορολογικού δικαίου και εργασιακών σχέσεων), υπό την προϋπόθεση, ότι απασχολούνται αποκλειστικά στην εκτέλεση εμπορικών εργασιών, το αντικείμενο των οποίων βρίσκεται στο εξωτερικό. Μάλιστα, για την εξασφάλιση των παρεχόμενων αυτών προνομίων, ο ΑΝ 89/1967 θωρακίσθηκε με αυξημένη τυπική ισχύ.

Από τις παραπάνω διατάξεις και ιδίως την χρήση της έννοιας «αλλοδαπές» εταιρίες αφενός και την προϋπόθεση ότι «το αντικείμενο των εμπορικών εργασιών βρίσκεται στο εξωτερικό» αφετέρου, λαμβανόμενες σε συνδυασμό με την εισηγητική έκθεση του νόμου, προκύπτει ότι η θέσπιση του νόμου αυτού αποσκοπεί (Χ. Παμπούλης,2002), με την παροχή κινήτρων, να δημιουργήσει ευνοϊκές προϋποθέσεις προκειμένου εταιρίες που μέχρι πρότινος δεν είχαν κανένα ουσιαστικό και οικονομικό σύνδεσμο με την Ελλάδα, δηλονότι «πράγματι αλλοδαπές» και όχι απλώς κατά την καταστατική τους έδρα, να προτιμήσουν την εγκατάστασή τους στην Ελλάδα με την ίδρυση υποκαταστήματος ή γραφείου. Εκτός από την ρητά εκφρασμένη επιθυμία προσέλκυσης ξένων επενδυτών, ο Έλληνας νομοθέτης επεδίωξε επίσης τη δημιουργία

---

¹ Α.Ν. 378/68, Ν.25/1975, Ν.814/1978, Ν. 1360/1983, Ν. 2234/1994, Ν.2459/1997, Ν. 3427/2005, Ν.4399/2016, Ν.4605/2019. Αποτελεί κατά βάση νομικό καθεστώς που έχει διαμορφωθεί από τους προαναφερθέντες νόμους, αλλά έχει επικρατήσει η χρήση του όρου Ν. 89/67 για λόγους συντομίας.

φορολογικών κινήτρων για τις εταιρίες ελληνικών συμφερόντων που δραστηριοποιούνταν στην αλλοδαπή χωρίς κανένα όφελος για το ελληνικό κράτος.

Είναι ενδεικτικό ότι, παρά το γεγονός ότι δεν υπήρχε ειδική πρόνοια για τις ναυτιλιακές επιχειρήσεις στην αρχική διατύπωση της ρύθμισης, οι διατάξεις του ΑΝ 89/1967 έγιναν γρήγορα όχημα εγκατάστασης ναυτιλιακών εταιριών ελληνικών συμφερόντων που διοικούνταν από την ημεδαπή. Το γεγονός, όμως, της μη ειδικής αναφοράς των εν λόγω επιχειρήσεων δημιούργησε αμφισβητήσεις ως προς την υπαγωγή τους στο ιδιαίτερο καθεστώς. Με διάφορες ερμηνείες του νόμου έγινε μια πρώτη προσπάθεια να ενταχθούν σ' αυτόν οι ναυτιλιακές εταιρείες. Ερμηνεύοντας(Γ. Σπαρτιώτης, 1990), διασταλτικά, το εν λόγω άρθρο και σε συνδυασμό με τον εμπορικό νόμο, που θεωρεί ως πράξεις εμπορικές ««όλας τας θαλασσίας αποστολάς», όπως είναι οι μεταφορές με πλοία, αγαθών και ανθρώπων, ως επίσης «πάσαν ναύλωσιν, παν ναυτικόν δάνειον, όλα τα περί ασφαλειών συναλλάγματα και όσα άλλα αφορώσιν την ναυτικών εμπορίας κ.λπ.», που αποτελούν κυρίως το αντικείμενο δραστηριότητας των ναυτιλιακών επιχειρήσεων και, εφόσον ο όρος «εμπορικές πράξεις» θα μπορούσε να ταυτιστεί με τον – ίσως πιο ελεύθερο- όρο «εμπορικές εργασίες», θα μπορούσε να γίνει δεκτό ότι οι διατάξεις του εν λόγω νομοθετήματος εφαρμόζονται και για την εγκατάσταση στην Ελλάδα γραφείων, που θα διευθύνουν ή θα εκπροσωπούν ναυτιλιακές επιχειρήσεις, οι οποίες ασχολούνται αποκλειστικά με την εκτέλεση των παραπάνω αναφερθεισών εμπορικών πράξεων ή εργασιών. Εκτός από την παραπάνω συλλογιστική, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η ναυτιλία παρουσιάζει τα ίδια βασικά χαρακτηριστικά με τη δραστηριότητα των βιομηχανικών εταιριών, καθώς παράγει και διαθέτει υπηρεσίες μεταφοράς, οι οποίες ενσωματώνονται στην παραγωγή, στην οποία εντοπίζονται είτε σαν μέρος της διαδικασίας αυτής (της παραγωγής) είτε, άλλως, σαν στοιχείο του κόστους αυτής. Ως εκ τούτου, το πεδίο εφαρμογής του ΑΝ 89/67 περιλαμβάνει και τις ναυτιλιακές εταιρείες.

Τα παραπάνω, ωστόσο, έχουν μόνο θεωρητικό χαρακτήρα, καθώς το ζήτημα σύντομα αποσαφηνίστηκε νομοθετικά με το συμπληρωματικό ΑΝ 378/68. Ειδικότερα(Γ. Σπαρτιώτης, 1990),, ο Έλληνας νομοθέτης λόγω του ικανοποιητικού αριθμού των αλλοδαπών εταιριών, που ήδη εν τω μεταξύ είχαν εγκαταστήσει γραφεία στην Ελλάδα μέσα σε μικρό χρονικό διάστημα με το καθεστώς του Α.Ν. 89/67, αντιλήφθηκε την ορθότητα και την ωφελιμότητα του θεσπισθέντος μέτρου, διαπίστωσε όμως ότι ανέκυπτε ανάγκη να αποσαφηνισθεί και να προσαρμοσθεί το νομοθέτημα σε ορισμένα

σημεία και βασικά ότι επιβαλλόταν να συμπεριλάβει ρητά στη δυνατότητα κάλυψης με το προνομιακό καθεστώς και τις ναυτιλιακές εταιρείες. Τούτο δε ιδιαίτερα, αφ' ενός γιατί είχε εμφανισθεί αντίστοιχο ενδιαφέρον από τις ναυτιλιακές εταιρείες – κυρίως αλλοδαπές ως προς τη μορφή, τον τύπο και την έδρα, πλην όμως ελληνικές ως προς τα συμφέροντα- και αφ' ετέρου, επειδή έπρεπε να θεσπισθούν και ειδικές διατάξεις, για το λόγο ότι, οι εταιρείες αυτές εμφανίζουν μια δική τους ιδιορρυθμία και μια ξεχωριστή προσωπικότητα στη διεθνή υπόστασή τους. Με το συμπληρωματικό AN 378/1968, λοιπόν, κατέστη σαφές(Λ.Αθανασίου, 2015) ότι οι «αλλοδαποί ναυτιλία και επιχειρήσεις παντός τύπου και μορφής δύναται να εγκαθίστανται εν Ελλάδι κατά τας διατάξεις του AN 89/67 και να απολαύουσιν απάντων των πλεονεκτημάτων του νόμου τούτου και του παρόντος...» (άρθρο 1 παρ. 1). Μάλιστα, για να μη βρεθούν οι επιχειρήσεις αυτές σε πλεονεκτική θέση έναντι ομοίων ελληνικών αλλά και για να αποφευχθεί η αναμενόμενη «μεταμφίεση» των ελληνικών εταιρειών σε αλλοδαπές- κυρίως μέσω υπεράκτιων εταιρειών-, λήφθηκε με τον ίδιο νόμο πρόνοια υπαγωγής στις διατάξεις του AN 89/1967 και των ελληνικών επιχειρήσεων ή γραφείων που είχαν εγκατασταθεί στην Ελλάδα πριν από τη δημοσίευση του AN 89/1967, εφόσον ασκούσαν ίδιες δραστηριότητες με αυτές των αλλοδαπών επιχειρήσεων (άρθρο 1 παρ. 2).

Συμπερασματικά, με τους ανωτέρω νόμους, όπως πλέον έχουν τροποποιηθεί και συμπληρωθεί, ο ελληνικός χώρος καθίσταται (Χ. Παμπούκη, 2002) κατά κάποιο τρόπο ένα είδος βάσεως για τις αλλοδαπές ναυτιλιακές επιχειρήσεις, όπου αυτές μπορούν, απολαμβάνοντας προνομιακό καθεστώς, να εγκαθίστανται με τη μορφή πρακτορείου, υποκαταστήματος ή γραφείων και να διευθύνουν από εκεί τις εργασίες των επιχειρήσεών τους, οι οποίες ανάλογα με το αντικείμενο τους μπορούν να αφορούν είτε τον περίξ της Ελλάδος γεωγραφικό χώρο, είτε ευρύτερες περιοχές.

1.1 Η ειδική μορφή των ναυτιλιακών εταιρειών του Α.Ν. 89/67

Διαφάνηκε από τα ανωτέρω ότι οι ναυτιλιακές εταιρείες των AN 89/67, 378/68 δεν αποτελούν ειδική μορφή εταιρείας ούτε κάποιο ιδιαίτερο τύπο νομικού προσώπου με τους δικούς τους κανόνες π.χ. σύστασης, αριθμού αναγκαίων προσώπων, ύψους κεφαλαίου, διοίκησης, λειτουργίας κ.λπ.,

Πιο αναλυτικά (Γ. Σπαρχιώτη, 1990), οι ναυτιλιακές εταιρείες του θεσμού αυτού για να καταστεί δυνατό να υπάρξουν, ή ακόμη για να καταστεί δυνατό να εκδοθεί η

απαιτούμενη για την ύπαρξή τους εγκριτική προς τούτο υπουργική απόφαση, προϋποθέτουν οπωσδήποτε την ήδη ύπαρξη ενός νομικού προσώπου ή, κατά την έκφραση του νόμου, μιας εταιρείας, η οποία μάλιστα κατά τη διευκρινιστική διάταξη του άρθρου 5 του Α.Ν. 378/68, μπορεί να είναι μία επιχείρηση οιασδήποτε νομικού τύπου, περιλαμβανομένης και της ατομικής τοιαύτης. Ειδικότερα, πρόκειται για ένα νομικό καθεστώς, που απαρτίζεται από ένα πλέγμα ειδικών διατάξεων, στο οποίο καθεστώς μπορούν να προσχωρήσουν, να υπαχθούν και να καλυφθούν υφιστάμενα νομικά πρόσωπα και γενικά ναυτιλιακές επιχειρήσεις (εάν πρόκειται περί ημεδαπών οι ίδιες, εάν δε περί αλλοδαπών γραφεία ή υποκαταστήματα τούτων), παντός υπάρχοντος νομικού τύπου και μορφής, π.χ. για ημεδαπές εταιρείες μπορεί να καλυφθούν Ο.Ε., Ε.Π.Ε., Α.Ε., συμπλοιοκτησία, Ε.Α.Ν.Ε., Ν.Ε. του 959/79 κ.λπ.

Τα νομικά αυτά πρόσωπα, λοιπόν, και συγκεκριμένα οι ναυτιλιακές επιχειρήσεις, εφόσον έχουν ήδη συσταθεί και υπάρχουν, αιτούνται οι ίδιες να υπαχθούν στις ειδικές διατάξεις των Α.Ν. 89/67, 378/68, απολαμβάνοντας κατόπιν τούτου ορισμένων, οικονομικών, βασικά, προνομίων και απαλλαγών και αναλαμβάνοντας παράλληλα ορισμένες υποχρεώσεις, ενώ συγχρόνως και ειδικά από τη στιγμή της έγκρισης της εγκατάστασης ή της υπαγωγής τους, αποκτούν και χαρακτηρισμό ως ναυτιλιακές εταιρείες του Α.Ν. 89/67, όπως πλέον καθιερώθηκε στην πράξη να αποκαλούνται. Συνεπώς, εύκολα νοείται ότι μια ναυτιλιακή εταιρεία δύναται να λειτουργεί χωρίς να έχει υπαχθεί στο καθεστώς των Α.Ν. 89/67, 378/68 και, αντίθετα, μια άλλη του ίδιου νομικού τύπου και της ίδιας δραστηριότητας μπορεί να έχει εγκαταστήσει και γραφείο με τους όρους του θεσμού, με ό,τι αυτό συνεπάγεται, ενώ παράλληλα θα πρέπει να συμμορφώνεται προς τους κανόνες και τις άλλες υποχρεώσεις, που έχει σαν νομικό πρόσωπο μιας οιασδήποτε μορφής.

Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο, οι εν λόγω αναγκαστικοί νόμοι δεν περιλαμβάνουν διατάξεις για τον τρόπο π.χ. σύστασης μιας εταιρείας, τον τύπο του καταστατικού της, το κεφάλαιο της, τους μετόχους, τη διοίκηση ή γενικώς τη λειτουργία της, καθώς οι σχετικές για τα θέματα αυτά διατάξεις είναι δεδομένο ότι υπάρχουν σαν ρυθμίσεις και απαιτήσεις στους κανόνες και στις αρχές του καλυπτόμενου από το θεσμό αντίστοιχου νομικού προσώπου, ως επίσης υπάρχουν σαν προβλέψεις του καταστατικού της οικείας ναυτιλιακής εταιρείας, η οποία πριν υπαχθεί στο θεσμό αυτό, υπήρχε ήδη σαν νομικό πρόσωπο και ναυτιλιακή επιχείρηση.

1.1.1 Προϋποθέσεις εγκατάστασης αλλοδαπών ναυτιλιακών εταιρειών υπό την μορφή γραφείου εγκατάστασης ή υποκαταστήματος

Ο Α.Ν. 89/67, λοιπόν, δεν θεσπίζει (Κ. Παμπούκη, 1998) ένα νέο τύπο νομικού προσώπου ή μια νέα μορφή εταιρείας. Απλώς εγκαθιδρύει ένα προνομιακό καθεστώς με το οποίο υφιστάμενες αλλοδαπές εταιρείες μπορούν να εγκαταστήσουν και να λειτουργήσουν στην Ελλάδα γραφεία ή υποκαταστήματά τους, υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Ήτοι, για να ονομασθεί, να υπάρξει και βέβαια για να λειτουργήσει στην Ελλάδα, ένα γραφείο ή υποκατάστημα (ή μια επιχείρηση) σαν ναυτιλιακή εταιρεία του Α.Ν. 89/67 -όπως επικράτησε να αποκαλούνται- απαραίτητα θα πρέπει προηγουμένως να υπάρχει ήδη μια αλλοδαπή εταιρεία ή επιχείρηση, οποιουδήποτε νομικού τύπου ή μορφής, νόμιμα συσταθείσα κατά το δίκαιο αλλοδαπής πολιτείας, η οποία τελικά με την εγκατάσταση γραφείου ή άλλης μορφής εκπροσώπησης στην Ελλάδα, θα καλυφθεί και θα διέπεται -για την Ελλάδα- από τις διατάξεις του ειδικού αυτού καθεστώτος και θεσμού, για τις εν γένει πράξεις, ενέργειες και δραστηριότητές της.

Οι όροι, οι προϋποθέσεις και τα κίνητρα για την εγκατάσταση μίας αλλοδαπής ναυτιλιακής (κυρίως διαχειρίστριας/πλοιοκτήτριας) εταιρείας στην Ελλάδα καθορίζονται πλέον στο άρθρο 25² του ν. 27/75 “περί φορολογίας πλοίων, επιβολή εισφοράς προς ανάπτυξιν της εμπορικής ναυτιλίας, εγκαταστάσεως αλλοδαπών ναυτιλιακών επιχειρήσεων και ρυθμίσεως συναφών θεμάτων”, ενώ παλαιότερα προβλέπονταν στους Α.Ν. 89/67 και 378/68³, καθώς και στους τροποποιητικούς αυτών νόμους (ν.814/1978, ν.1892/1990, ν.2234/1994, ν.2992/2002 κ.α.). Τους τελευταίους, όμως, τροποποίησε ο ως άνω ν. 27/75, ο οποίος μάλιστα συρρίκνωσε τις εκεί

---

² «Γραφεία ή υποκαταστήματα αλλοδαπών επιχειρήσεων οποιουδήποτε τύπου ή μορφής, ασχολούμενα αποκλειστικά με τη διαχείριση, εκμετάλλευση, ναύλωση, ασφάλιση, διακανονισμό αβαριών, μεσιτεία αγοραπωλησιών ή ναυπηγήσεων ή ναυλώσεων ή ασφαλίσεων πλοίων με ελληνική ή ξένη σημαία, πάνω από πεντακόσιους (500) κόρους ολικής χωρητικότητας, εξαιρουμένων των επιβατηγών ακτοπλοϊκών πλοίων που εκτελούν εσωτερικούς πλόες, καθώς και με την αντιπροσώπευση πλοιοκτητριών εταιρειών ή ναυλωτριών γυμνών πλοίων (bareboat charterers) ή μισθωτριών εταιρειών πλοίων υπό χρηματοδοτική μίσθωση (ship lessees), όπως και των επιχειρήσεων που έχουν ως αντικείμενο εργασιών τις ίδιες με τις παραπάνω αναφερόμενες δραστηριότητες, δύνανται, υποβάλλοντας σχετική αίτηση στο Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής, να εγκαθίστανται στην Ελλάδα κατόπιν άδειας που χορηγείται με απόφαση του Υπουργού Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής και η οποία δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.» (το άρθρο 25 παρ.1 εδ. α του ν.27/75, όπως τροποποιήθηκε τελευταία από το άρθρο 31 του ν.4150/2013, 54 του ν.4607/2019 και 59 του ν.4646/2019)

³ Βλ. άρθρο 34 του ν. 3427/2005 (Α' 312): «Ναυτιλιακές επιχειρήσεις, που έχουν υπαχθεί ή θα υπαχθούν στις διατάξεις του άρθρου 25 του ν. 27/1975 (ΦΕΚ 77 Α'), διέπονται αποκλειστικά από τις διατάξεις αυτού και του α.ν.378/1968 (ΦΕΚ 82 Α), όπως ισχύουν, καθώς και από τις κανονιστικές αποφάσεις που έχουν εκδοθεί κατ' εξουσιοδότηση των νόμων αυτών, χωρίς να ισχύουν οι αναφορές τους στον α. ν. 89/1967».

προβλεπόμενες διευκολύνσεις. Βέβαια(Γ. Σπαρτιώτη, 1990), κατά πρόβλεψη του νόμου- άρθρο 29 παρ. 2 Ν. 27/75- οι ναυτιλιακές εταιρείες εξακολουθούν να διέπονται και από τις διατάξεις των Α.Ν. 89/67 και 378/68, εφόσον αυτές δεν έρχονται σε αντίθεση με τα προβλεπόμενα στην προηγούμενη παράγραφο του ίδιου άρθρου (στοιχεία β και δ) και με αντίστοιχες ειδικές ρυθμίσεις του παρόντος νόμου.

Στο σημείο αυτό, πριν την καταγραφή των προϋποθέσεων και ακολούθως της διαδικασίας εγκατάστασης, χρήζει διευκρίνισης ο όρος(Λ. Αθανασίου,2015) «εγκατάσταση». Ο τελευταίος χρησιμοποιείται εν προκειμένω με την έννοια που της προσδίδει το ειδικό ναυτικό νομοθέτημα, στο πλαίσιο παροχής κινήτρων για την προσέλκυση επενδύσεων και ιδίως για τον έμμεσο επαναπατρισμό εταιρειών ελληνικών συμφερόντων που δραστηριοποιούνται στην αλλοδαπή. Δεν πρέπει να συγχέεται με τον όρο «εγκατάσταση» από τη σκοπιά του εθνικού, ευρωπαϊκού και διεθνούς πτωχευτικού δικαίου. Η τοπική σύμπτωση των δύο δεν αποκλείεται, πρέπει όμως να επαληθεύεται σε κάθε υπόθεση ξεχωριστά. Η εγκατάσταση⁴ έτσι διακρίνεται αφενός μεν από την πραγματική έδρα-που αποτελεί το κέντρο λήψης αποφάσεων του νομικού προσώπου-, την καταστατική έδρα- ο τόπος συσσωματώσεως του νομικού προσώπου-, την κεντρική διοίκηση που ταυτίζεται στα περισσότερα συστήματα με την πραγματική έδρα, και αφετέρου με την πρωτεύουσα και κυρίως με τη δευτερεύουσα κοινοτική εγκατάσταση.

Στις ευεργετικές διατάξεις του ν. 27/75 μπορούν να υπαχθούν ,σύμφωνα με το άρθρο 25 αυτού ως ισχύει μετά την πρόσφατη τροποποίησή του με το άρθρο 59 του ν.4646/2019.

1.1.2 Αλλοδαπές πλοιοκτήτριες-διαχειρίστριες εταιρείες

Αρχικά όσον αφορά τα πλοία υπό Ελληνική σημαία, κατ' εφαρμογή του αυξημένης τυπικής ισχύος Ν.Δ.2687/1953 “περί επενδύσεως και προστασίας κεφαλαίων εξωτερικού”. Πιο συγκεκριμένα (Λ. Αθανασίου,2015), νόμος αυτός (και ειδικότερα

---

⁴ Η εγκατάσταση στην Ελληνική επικράτεια δεν ισοδυναμεί με κτήση έδρας στην ημεδαπή, βλ. Εφαθ 3839/1983, ΕΝΔ 11 σελ. 301. Για την έννοια της εγκατάστασης βλ. κυρίως τον ορισμό που δόθηκε από το ΔΕΚ στην υπόθεση Somafer SA/Saar-Ferngas AG: «...ένα κέντρο δραστηριότητας που εκδηλώνεται κατά τρόπο διαρκή προς το εξωτερικό ως παρέκταση μητρικής επιχείρησης, εφοδιασμένο με διεύθυνση και τα κατάλληλα μέσα για να επιχειρεί δουλειές με τρίτους, που γνωρίζοντας ότι μπορεί να αποκατασταθεί ένας δεσμός με τη μητρική μονάδα που εδρεύει στο εξωτερικό, δεν χρειάζεται να απευθυνθούν σε αυτή, αλλά μπορούν να κλείνουν τις δουλειές τους με το κέντρο δραστηριότητας που αποτελεί την παρέκταση...»

22 Βλ. Χ.Παμπούκης, Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών,

το άρθρο 13), ο οποίος εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 112 του Συντάγματος του 1952 και διατηρήθηκε σε ισχύ από το άρθρο 1075 του ισχύοντος Συντάγματος, για να προσελκύσει τη νηολόγηση στην Ελλάδα αλλοδαπών πλοίων ελεγχόμενων από Έλληνες υπηκόους. Επίσης, επέτρεψε τη νηολόγηση ως κεφαλαίων εξωτερικού πλοίων ολικής χωρητικότητας άνω των 1500 κόρων που ανήκουν σε αλλοδαπές εταιρείες ελεγχόμενες σε ποσοστό που υπερβαίνει το 50% από ελληνικά συμφέροντα, ύστερα από εγκριτική πράξη της Διοίκησης. Η πράξη αυτή συνιστά επιπλέον και την καταστατική πράξη που καθορίζει το προνομιακό καθεστώς του πλοίου, και στην οποία περιλαμβάνονται οι προνομιακοί όροι εκμετάλλευσης και οι διατάξεις προστασίας του.

Έτσι, διαμορφώθηκε η πρακτική της σύστασης αλλοδαπής εταιρείας, δηλαδή εταιρείας που συνιστάται κατά το δίκαιο της αλλοδαπής πολιτείας (Λιβερίας, Παναμά) όπου και έχει κατά το καταστατικό την έδρα της, για την αγορά ή τη ναυπήγηση πλοίου και τη νηολόγησή του στην Ελλάδα ως κεφαλαίου εξωτερικού επ' ονόματι της αλλοδαπής εταιρείας. Μετά τη νηολόγηση είτε η αλλοδαπή εταιρεία παραμένει κυρία του πλοίου, είτε το μεταβιβάζει σε Ειδική Ναυτική Επιχείρηση (ENE), όπως προβλέπει ο όρος 16 των εγκριτικών πράξεων, αποκλειστικός σκοπός της οποίας είναι η πλοιοκτησία του πλοίου για το οποίο εκδόθηκε η συγκεκριμένη εγκριτική πράξη ή άλλων πλοίων νηολογημένων κατά τις διατάξεις του άρθρου 13 του Ν.Δ. 2687/1953. Ειδικότερα, η Ε.Ν.Ε. παρέχει (Ε.Τσουγκουζίδου,2017) στους Έλληνες πλοιοκτήτες ασφάλεια και πλεονεκτήματα σε σχέση με οποιαδήποτε άλλη αλλοδαπή ή ελληνική εταιρεία. Τούτο, διότι έχει αυξημένη τυπική ισχύ, επειδή ιδρύεται δυνάμει της εγκριτικής πράξης. Το νομικό καθεστώς της δεν είναι δυνατό να μεταβληθεί με νεότερο νόμο ούτε να περιοριστούν τα εξ αυτής δικαιώματα των μετόχων της. Για το λόγο αυτό, παρέχει τη βεβαιότητα ότι δε θα μεταβληθεί το νομοθετικό της καθεστώς και κατ' επέκταση δε θα συντρέξουν κίνδυνο τα δικαιώματα των μετόχων και των δανειστών της. Καθίσταται, λοιπόν, σαφές ότι ο όρος Ε.Ν.Ε. δεν ανταποκρίνεται σε συγκεκριμένη νομική μορφή (ελληνική ή αλλοδαπή) και μπορεί να περιλαμβάνει κάθε μορφή ναυτιλιακής επιχείρησης. Κατ' αποτέλεσμα, πρόκειται για τρόπο καθορισμού ότι τα χορηγούμενα

---

5 Το άρθρο αυτό αναγνώρισε και επικύρωσε την αυξημένη τυπική ισχύ των διατάξεων του ν.δ. 2687/1953. Ως εκ τούτου, δεν είναι επιτρεπτό να τροποποιηθούν με νεότερο κοινό νόμο. Γίνεται δεκτό, όμως, ότι μπορούν να εκδοθούν απλοί νόμοι που δίνουν μεγαλύτερα ευεργετήματα στα κεφάλαια εξωτερικού, οι οποίοι είναι συνταγματικοί μεν, αλλά χωρίς αυξημένη τυπική ισχύ. Βλ. Ι. Μαρκιανό-Δανιόλο, Η νομική αξιολόγηση των εγκριτικών πράξεων νηολόγησης πλοίων κατά το άρθρ. 13 ν.δ. 2687/1953, Αναμνηστικός Τόμος Α.Αντάπαση, 2014, σελ.547, ιδίως 550 επ.

προνόμια παρακολουθούν την επιχείρηση σε κάθε μετατροπή της, εφόσον δεν προκύπτει κάτι άλλο.

Η αλλοδαπή εταιρεία δεν εγκαθίσταται (Λ. Αθανασίου,2015), στην Ελλάδα, ως πλοιοκτήτρια, διότι, ούτως ή άλλως, οι ως άνω εγκριτικές πράξεις⁶ προβλέπουν ρητά την υπαγωγή των πλοιοκτητριών πλοίων με ελληνική σημαία στις διατάξεις του ν. 27/75 ως ισχύει. Οι πλοιοκτήτριες εταιρείες πλοίων υπό ελληνική σημαία υπάγονται στο ειδικό φορολογικό καθεστώς του ν.27/75 ανεξάρτητα του τόπου διαχείρισης των πλοίων τους, κάτι το οποίο έρχεται σε αντίθεση με όσα θα επισημανθούν παρακάτω για τα πλοία υπό ξένη σημαία.

Όσον αφορά τη διαχείριση των συγκεκριμένων πλοίων, μπορεί να διενεργηθεί από την ίδια την πλοιοκτήτρια, η οποία, αν το επιλέξει, μπορεί να εγκατασταθεί στην Ελλάδα ως διαχειρίστρια και να αναλάβει η ίδια τη διαχείριση των πλοίων της ή να ανατεθεί σε τρίτη ξεχωριστή οντότητα, συγκεκριμένα είτε σε ημεδαπή εταιρεία (ΕΠΕ ή ναυτική εταιρεία του ν.959/79) είτε σε αλλοδαπή⁷ με ή χωρίς εγκατάσταση στην Ελλάδα, με συνηθέστερη, ωστόσο, την περίπτωση της εγκαταστάσεως αλλοδαπής διαχειρίστριας, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 25 του ν.27/75 (όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 28 του ν. 814/1978) ή των α.ν. 89/1967 και 378/1968.

Πιο αναλυτικά, η ανάγκη⁸ συντονισμού της διαχείρισης και περιορισμού των εξόδων της ελληνικής πλοιοκτησίας επιδιώκεται να ικανοποιηθεί με την ανάθεση της διαχείρισης και εκπροσώπησης των πλοίων που ανήκουν σε εταιρείες ελεγχόμενες από τα ίδια φυσικά πρόσωπα, σε άλλη εταιρεία ιδρυόμενη για το σκοπό αυτό από τα εν λόγω πρόσωπα. Συνήθως, η διαχειριζόμενη και αντιπροσωπεύουσα τα πλοία των ως άνω εταιρειών είναι αλλοδαπή εταιρεία, η οποία έχει εγκαταστήσει γραφείο στην Ελλάδα, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 25 του Ν. 27/1975 ή των Α.Ν. 89/1967 και 378/1968. Η κατά τα ανωτέρω ανάθεση διαχείρισης δεν αποτελεί ενέργεια αθέμιτη ή παράνομη ούτε προσδίδει καθ' εαυτή την ιδιότητα του εκμεταλλευομένου το πλοίο στη διαχειρίστρια εταιρεία ή στο φυσικό ή νομικό πρόσωπο που ελέγχει κατά κύριο λόγο αυτή και την πλοιοκτήτρια εταιρεία. Ο διαχειριστής συναλλάσσεται μετά των ενδιαφερομένων για το πλοίο τρίτων επ' ονόματι και για λογαριασμό του πλοιοκτήτη,

---

⁶ Εξαίρεση αποτελεί ο όρος 26 των εγκριτικών πράξεων που προβλέπει τη δυνατότητα μεταφοράς των μετοχών της πλοιοκτήτριας σε εταιρία χαρτοφυλακίου για την εισαγωγή τους σε χρηματιστήριο.

⁷ Βλ. Εφ.Πειρ. 269/2016, ΕΝΔ 2016 Τ.1, σελ. 18 επ.

⁸ Βλ. ΜΠΠειρ4135/2017 και ΜΠΠειρ 96/2017, ΝΟΜΟΣ

ως άμεσος αντιπρόσωπός του. Συνεπώς, τα έννομα αποτελέσματα εκάστης επιχειρούμενης από τον ίδιο δικαιοπραξίας, εντός των πλαισίων της γενικής ή ειδικής εξουσίας του, αφορούν ευθέως τον πλοιοκτήτη. Εφόσον δε ο διαχειριστής ενεργεί επ' ονόματι και για λογαριασμό του τελευταίου δεν καθίσταται υποκείμενο εκάστης δικαιοπραξίας, συν απτόμενης υπό την ιδιότητά του αυτή και, κατ' επέκταση, δεν ενέχεται ο ίδιος για την εκπλήρωσή της. Έχει προσωπική ευθύνη μόνον όταν δεν δηλώνει ρητώς ότι ενεργεί για τον πλοιοκτήτη και δεν προκύπτει εκ των περιστάσεων ότι επιχειρεί τη σχετική δικαιοπραξία γι' αυτόν, όπως και όταν η δικαιοπραξία υπερβαίνει τα όρια της εξουσίας του.

Προκύπτει, επομένως, ότι ο διαχειριστής διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο στην εκμετάλλευση του πλοίου, δεν έχει όμως τη βούληση να ασκήσει και δεν ασκεί την εκμετάλλευση αυτού για δικό του λογαριασμό. Ο δε εκμεταλλευόμενος το πλοίο, πλοιοκτήτης ή μη, επωμίζεται τους οικονομικούς κινδύνους και απολαμβάνει τα κέρδη, οι δε δανειστές που δημιουργούνται από τη δράση του διαχειριστή, δύνανται να στραφούν κατά του πρώτου και να αξιώσουν από αυτόν την εκτέλεση της σχετικής σύμβασης ή την καταβολή αποζημίωσης για τη μη εκτέλεσή της, δεν δικαιούνται όμως να ζητήσουν από το διαχειριστή την ικανοποίηση της απαίτησης αυτής.

Η διάρθρωση αυτή της ελληνικής εμπορικής ναυτιλίας συνέτεινε (Α. Ανταπάση,2003) στο να επεκτείνουν τις εργασίες τους στην χώρα μας αλλοδαπές εταιρείες που ασχολούνταν (και ασχολούνται) με τη μεσιτεία αγοραπωλησιών, καθώς και με τη ναύλωση, ασφάλιση και το διακανονισμό κοινών αβαριών πλοίων και φορτίων, όπως θα αναλυθεί παρακάτω.

Πλοία με ξένη σημαία υπό την προϋπόθεση ότι θα αναθέσουν τη διαχείριση των πλοίων τους σε αλλοδαπή ναυτιλιακή επιχείρηση που θα διαχειρίζεται ποντοπόρα πλοία κατ' επάγγελμα και που είναι εγκατεστημένη στην Ελλάδα σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις του ν. 27/75 ή που θα εγκατασταθεί στην Ελλάδα κατά τις διατάξεις αυτές (άρθ. 25 παρ.7 ως ισχύει μετά την πρόσφατη τροποποίησή του με το άρθρο 59 του ν.4646/2019).

Επίσης, οι αλλοδαπές πλοιοκτήτριες εταιρείες πλοίων με ξένη σημαία μπορούν(Λ. Αθανασίου,2015), να αναθέσουν τη διαχείριση των πλοίων τους σε ελληνικές ΕΠΕ ή ελληνικές ναυτικές εταιρείες του ν. 959/79, υπό την προϋπόθεση ότι αμφότερες οι ελληνικές εταιρείες έχουν υπαχθεί προηγουμένως στις διατάξεις του άρθ. 25 ν. 27/75

ως ισχύει. Ευνόητο είναι ότι οι αλλοδαπές πλοιοκτήτριες μπορούν να αξιοποιήσουν ευθέως τις διατάξεις περί εγκατάστασης, εφόσον αναλάβουν οι ίδιες τη διαχείριση των πλοίων τους.

Άλλες ναυτιλιακές εταιρείες του ν.27/75 και ειδικότερα ξένες ή ελληνικές εταιρείες που ασχολούνται αποκλειστικά με τη ναύλωση, ασφάλιση, κανονισμό αβαριών, μεσιτεία αγοραπωλησιών, ναυπηγήσεων ή ναυλώσεων ή ασφαλίσεων πλοίων υπό ελληνική ή ξένη σημαία, ολικής χωρητικότητας άνω των 500 κόρων, εξαιρουμένων των επιβατηγών ακτοπλοϊκών πλοίων και των εμπορικών πλοίων που εκτελούν εσωτερικούς πλόες, καθώς και με την αντιπροσώπευση πλοιοκτητριών εταιρειών ή ναυλωτριών γυμνών πλοίων ή μισθωτριών εταιρειών πλοίων υπό χρηματοδοτική μίσθωση.

Ορισμένες εκ των παραπάνω δραστηριοτήτων χρήζουν διευκρίνισης⁹. Συγκεκριμένα, η διαμεσολάβηση/μεσιτεία στη ναυτική ασφάλιση περιλαμβάνει όλα τα απαραίτητα μέτρα και υπηρεσίες που αποσκοπούν στην εξασφάλιση της επαρκούς ασφαλιστικής κάλυψης των δραστηριοτήτων του πλοίου και μπορεί να περιλαμβάνουν: α) Προστασία και αποζημίωση (P&I), Κάλυψη αστικής ευθύνης, β) ασφάλιση κύτους και μηχανοστασίου για την αξία του πλοίου, γ) Ασφαλιστική κάλυψη κινδύνου πολέμου, δ) ασφαλιστήριο συμβόλαιο για την απώλεια κάλυψης ενουκίασης και την αθέτηση του ναυλωτή.

Όσον αφορά τη μεσιτεία που σχετίζεται με τις δραστηριότητες ναυπήγησης, το πεδίο εφαρμογής είναι το εξής: περιλαμβάνονται όλες οι απαραίτητες ενέργειες/υπηρεσίες που εξασφαλίζουν την απρόσκοπτη τελική παράδοση ενός πλοίου, από την αποστολή της παραγγελίας ναυπήγησης έως την παράδοση του πρόσφατα κατασκευασμένου πλοίου στον ιδιοκτήτη. Εδώ περιλαμβάνονται καθήκοντα όπως η καθημερινή επικοινωνία με το ναυπηγείο, η επίβλεψη της ναυπήγησης μέσω της ομάδας του εργοταξίου, ο έλεγχος των συμβάσεων ναυπήγησης και η εύρεση διαθέσιμων οικονομικών πόρων. Αυτές οι διαδικασίες ισχύουν επίσης τηρουμένων των αναλογιών για την αγορά μεταχειρισμένων πλοίων. Στις περισσότερες περιπτώσεις, το πλοίο

---

⁹ Βλ. Κρατική ενίσχυση SA.33828 (2012/E, 2011/CP) – Καθεστώς φορολογίας χωρητικότητας και άλλες φορολογικές ελαφρύνσεις που προβλέπονται στον νόμο αριθ. 27 της 19ης Απριλίου 1975, όπως τροποποιήθηκε., ιδίως σελ. 11-12

υπάγεται, μετά την παράδοση στον πλοιοκτήτη, στη διαχείριση της εταιρείας που λειτουργήσε ως διαμεσολαβητής για την αγορά/απόκτησή του.

Όσον αφορά τις δραστηριότητες κανονισμού της αβαρίας σύμφωνα με τα άρθρα 219-234 του ΚΙΝΔ, ως κανονισμός της αβαρίας νοούνται «αι ζημιαί και αι έκτακτοι δαπάναι, αι γενόμεναι εκουσίως και κατ' εύλογον κρίσιν προς την σωτηρίαν πλοίου και φορτίου από κοινού θαλασσίου κινδύνου, εφ' όσον επήλθε το επιδιωχθέν ωφέλιμον αποτέλεσμα». Το άρθρο 233 ορίζει ότι «ο κανονισμός της αβαρίας γίνεται εις τον τελικόν λιμένα εκφορτώσεως ή εις τον λιμένα, ένθα συνέβη η διακοπή του πλου, επιμέλεια του πλοιάρχου ή του επιμελέστερου των ενδιαφερομένων, υπό πραγματογνωμόνων κανονιστών, οίτινες διορίζονται υπό του Προέδρου των Πρωτοδικών και εν ελλείψει υπό του Ειρηνοδίκου, εν δε τη αλλοδαπή υπό της προξενικής αρχής και εν ελλείψει, υπό της επιτοπίου αρχής. Ο κανονισμός επικυρούται υπό του Πρωτοδικείου, εις δε την αλλοδαπήν υπό της προξενικής αρχής ή εν ελλείψει υπό της επιτοπίου αρχής».

Σχετικά με τις ασφαλίσεις (Α. Αντάπαση, 2003) πλοίων, ο νομοθέτης ναι μεν έλαβε υπόψη ότι οι πλοιοκτήτες και άλλοι ενδιαφερόμενοι για την εμπορική ναυτιλία μπορούσαν να διαπραγματευθούν απευθείας με τις αλλοδαπές επιχειρήσεις και να συμφωνήσουν στο εξωτερικό τις εν λόγω πράξεις, παράλληλα, όμως, έκρινε ότι η παροχή κινήτρων για την εγκατάσταση των εν λόγω αλλοδαπών επιχειρήσεων στην Ελλάδα και τη σύναψη στην χώρα μας πράξεων, των οποίων το αντικείμενο βρίσκεται εκτός Ελλάδος και Ευρωπαϊκής Ένωσης, θα αντισταθμιζόταν από τα οφέλη που θα είχε από την εγκατάστασή τους η εθνική οικονομία.

Πρόκειται, δηλαδή, για αλλοδαπές επιχειρήσεις που λειτουργούν στην χώρα σύστασής τους, για παράδειγμα, ως ανώνυμες εταιρείες ή ως εταιρείες αντίστοιχες ή παρεμφερείς ελληνικού αλληλασφαλιστικού συνεταιρισμού και ασχολούνται αποκλειστικά με την ασφάλιση πλοίων. Περαιτέρω ο νόμος δεν κάνει καμιά διάκριση ως προς το είδος της ασφάλισης πλοίων καθώς και ως προς τους καλυπτόμενους κινδύνους των πλοίων. Κατ' ακολουθίαν, μια αλλοδαπή επιχείρηση που ασχολείται με την αμοιβαία ασφάλιση ή αλληλασφάλιση πλοίων, μπορεί να ζητήσει να εγκαταστήσει στην Ελλάδα, σύμφωνα με την προαναφερόμενη διάταξη, γραφείο ή υποκατάστημα που θα συνάπτει αμοιβαίες ασφαλίσεις ή αλληλασφαλίσεις των κινδύνων στους οποίους εκτίθεται το πλοίο, οι μηχανές και τα παραρτήματα και εξαρτήματά του, τα εφόδια και ο ναύλος των

κινδύνων της ναυπήγησης, καθώς και εκείνων της ευθύνης που απορρέει από την εκμετάλλευση και τη λειτουργία πλοίου απέναντι τρίτων, είτε οι κίνδυνοι αυτοί, σε όλες αυτές τις περιπτώσεις, έχουν σχέση με τη θαλασσοπλοΐα του πλοίου (θαλάσσιοι κίνδυνοι) είτε οφείλονται σε πολεμικό γεγονός (πολεμικοί κίνδυνοι).

Αν η αλλοδαπή επιχείρηση ασφάλισης πλοίων που έχει εγκαταστήσει στην Ελλάδα γραφείο ή υποκατάστημα για την εκτέλεση ασφαλιστικών εργασιών των οποίων το αντικείμενο είναι εκτός Ελλάδος (Α. Αντάπαση, 2003), ασφαλίσει, μέσω του γραφείου της στην Ελλάδα, πλοία ολικής χωρητικότητας μικρότερης από 500 κόρους ή επιβατηγά ακτοπλοϊκά πλοία ή εμπορικά πλοία που εκτελούν εσωτερικούς πλόες, θα παραβεί τους όρους της άδειας εγκατάστασης. Η παράβαση αυτή μπορεί να έχει τις ακόλουθες διοικητικές συνέπειες: α) Την κατάπτωση της κατατεθειμένης από την επιχείρηση εγγύησης. β) Την ανάκληση της άδειας εγκατάστασης με απόφαση του Υπουργού Ναυτιλίας και Αιγαίου. Επίσης, στην περίπτωση ανάκλησης της άδειας, η απαλλαγή της επιχείρησης από κάθε φόρο, τέλος, εισφορά ή κράτηση προβλεπόμενη από το ν. 27/1975 (αρ. 25 παρ. 3 εδ. α, όπως ισχύει) δεν αίρεται από τον χρόνο που ανακλήθηκε η άδεια, αλλά από τον χρόνο που έλαβε χώρα η παράβαση (αρ. 25 παρ. 5. εδ. δ του ν.27/75). Δεν θίγει όμως η παράβαση, αυτή καθαυτή, τη νομική υπόσταση της αλλοδαπής εταιρίας ασφάλισης πλοίων. Η αλλοδαπή εταιρία δεν μπορεί να θεωρηθεί, για το λόγο αυτόν, ως άκυρη ή αυτοδικαίως λυόμενη και περιερχόμενη στο στάδιο της εκκαθάρισης.

Τέλος, σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση του ν.4646/2019, ο σκοπός του νομοθέτη να προσελκύσει, δια παροχής απαλλαγών και κινήτρων, κεφάλαια του εξωτερικού για την εγκατάσταση γραφείων ή υποκαταστημάτων αλλοδαπών επιχειρήσεων στην Ελλάδα, επιτυγχάνεται εξ ίσου μέσω της ανάθεσης των ως άνω εργασιών από ναυλώτριες εταιρείες γυμνών πλοίων και μισθώτριες εταιρείες πλοίων υπό χρηματοδοτική μίσθωση δυνάμει των οποίων ο ναυλωτής ή ο μισθωτής αποκτούν, για το συμφωνημένο χρόνο, πλήρη έλεγχο και κατοχή επί του πλοίου, έχουν τη ναυτική διεύθυνση και διαχείριση του πλοίου, διορίζουν και απολύουν τον πλοίαρχο και το πλήρωμα του πλοίου, ευθύνονται έναντι τρίτων ως εάν πρόκειται περί του πλοιοκτήτη και γενικά, όσο χρόνο διαρκεί η ναύλωση, υποκαθίστανται κατά πάντα στη θέση του πλοιοκτήτη, εκτός κατά το ότι στερείται το δικαίωμα προς πώληση ή υποθήκευση του πλοίου.

Συνάγεται ότι ασχέτως προς το πρόσωπο που ανέθεσε τη διαχείριση στα εν λόγω γραφεία ή υποκαταστήματα, ουδόλως διαφοροποιείται το αντικείμενο της δραστηριότητας των εν λόγω γραφείων ή υποκαταστημάτων με αποτέλεσμα να εισρέει στην χώρα συνάλλαγμα. Περαιτέρω, η γυμνή ναύλωση, η οποία συχνά συνοδεύεται από δικαίωμα ή υποχρέωση αγοράς του πλοίου από το «γυμνό ναυλωτή» κατά τη διάρκεια ή στη λήξη της «γυμνής ναύλωσης», αποτελεί σύγχρονο τρόπο χρηματοδότησης της αγοράς πλοίων διότι στην περίπτωση αυτή ο ναυλωτής τελικά αποκτά το πλοίο με χρηματοδοτική μίσθωση δια της μακροχρόνιας καταβολής ναύλου. Αποτελεί, άρα, μορφή εκμετάλλευσης πλοίων που προάγει την πλοιοκτησία και, κατ' επέκταση, τη διαχείριση αυτών μέσω της εγκατάστασης γραφείων ή υποκαταστημάτων στην Ελλάδα. Ενόψει των ανωτέρω, η σύμβαση ναύλωσης «γυμνού πλοίου» δίδει στη ναυλώτρια εταιρεία «γυμνού πλοίου» δικαιώματα και υποχρεώσεις ανάλογες και σχεδόν εξίσου εκτεταμένες με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις της πλοιοκτήτριας εταιρείας.

1.1.3 Η διαδικασία εγκατάστασης γραφείου ή υποκαταστήματος στην Ελλάδα

Τα δικαιολογητικά, λοιπόν, και η διαδικασία που πρέπει να ακολουθήσουν οι ως άνω αλλοδαπές ναυτιλιακές εταιρείες για να λάβουν άδεια εγκατάστασης¹⁰ στην Ελλάδα γραφείων ή υποκαταστημάτων (αλλά και για την υπαγωγή ημεδαπών ναυτιλιακών επιχειρήσεων) καθορίζονται με κοινή υπουργική απόφαση των Υπουργών Οικονομικών, Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων και Ναυτιλίας και Αιγαίου.

Συγκεκριμένα, η απόφαση καθορίζει ότι οι ενδιαφερόμενες να εγκαταστήσουν γραφείο ή υποκατάστημα στην Ελλάδα βάσει των διατάξεων του άρθρου 25 του Ν. 27/1975 (ΦΕΚ Α' 77), όπως ισχύει, αλλοδαπές ναυτιλιακές επιχειρήσεις καθώς και οι εξομοιωμένες με αυτές ημεδαπές που ενδιαφέρονται να υπαχθούν στις εν λόγω διατάξεις, υποχρεούνται να καταθέσουν στη Διεύθυνση Ναυτιλιακής Πολιτικής και Ανάπτυξης του Υπουργείου Ναυτιλίας και Αιγαίου (νυν Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής), αίτηση στην οποία να μνημονεύονται: η ακριβής επωνυμία, έδρα και ιθαγένεια της εταιρείας, ο τύπος υπό τον οποίο λειτουργεί καθώς και η

---

¹⁰ Βλ. Κ.Υ.Α. Αριθμ. 3122.18/03/13/11.12.2013

δραστηριότητα αυτής στην χώρα της έδρας της, τη μορφή με την οποία θα λειτουργήσει στην Ελλάδα (γραφείο ή υποκατάστημα), το συγκεκριμένο αντικείμενο των εργασιών του γραφείου της στην Ελλάδα καθώς και τα πλήρη στοιχεία του εκπροσώπου της στην χώρα μας. Η εταιρεία υποχρεούται να γνωστοποιεί στην αρμόδια υπηρεσία του Υπουργείου Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας (Διεύθυνση Κεφαλαίων Εξωτερικού), εντός τακτής προθεσμίας που ορίζεται στην εγκριτική απόφαση, κάθε μεταβολή των παραπάνω στοιχείων και να υποβάλλει τα κατά περίπτωση δικαιολογητικά τεκμηρίωσης της μεταβολής.

Στην ανωτέρω αίτηση θα αναφέρεται επίσης ότι: α) η εταιρεία αναλαμβάνει την υποχρέωση εισαγωγής στην Ελλάδα ετήσιου συναλλάγματος μη υποχρεωτικώς εκχωρητέου ή ισόποσο σε ευρώ για ποσό τουλάχιστον πενήντα χιλιάδων (50.000) δολαρίων Η.Π.Α (ορίζεται με Υ.Α.), για την κάλυψη δαπανών λειτουργίας του εγκατεστημένου γραφείου της εταιρείας στην Ελλάδα, καθώς επίσης και ετέρου ποσού συναλλάγματος μη υποχρεωτικώς εκχωρητέου ή ισόποσου σε ευρώ για την κάλυψη των στην Ελλάδα εν γένει πληρωμών της εταιρείας για λογαριασμό της ή για λογαριασμό τρίτων (η υποχρέωση αυτή αποτελεί και προϋπόθεση εγκατάστασης), β) η εταιρεία δεσμεύεται να καταθέσει στο Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας (πλέον Οικονομικών), εντός της προθεσμίας, που τίθεται στην εγκριτική απόφαση εγκατάστασης, αρχής γενομένης από τη δημοσίευση αυτής, εγγυητική επιστολή τραπεζής εσωτερικού ή εξωτερικού ύψους 10.000 δολ. Η.Π.Α. και άνω, η οποία είναι σύμφωνη με το υπόδειγμα της αρμόδιας Υπηρεσίας του Υπουργείου Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας και η οποία θα καταπίπτει¹¹ υπέρ του Δημοσίου σε περίπτωση παράβασης των διατάξεων του Α.Ν. 378/68 (ΦΕΚ Α' 82) και του άρθρου 25 του Ν. 27/1975 (ΦΕΚ Α' 77), όπως τροποποιήθηκε και ισχύει κάθε φορά και των όρων της εγκριτικής άδειας³⁹, γ) η εταιρεία δεσμεύεται να εγκαταστήσει το γραφείο ή υποκατάστημα εντός της προθεσμίας, που τίθεται στην εγκριτική απόφαση εγκατάστασης, αρχής γενομένης από τη δημοσίευση αυτής και να γνωστοποιήσει, εντός της παραπάνω προθεσμίας, την έναρξη εργασιών και λοιπά στοιχεία εγκατάστασης στο Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής (Διεύθυνση

---

¹¹ Για τη διαδικασία κατάπτωσης της εγγύησης βλ. άρθρ. 4 του Ν.378/68, άρθρο 25 παρ. 2 του ν.27/75, όπως αντικαταστάθηκε με την παρ. 1 του άρθρ. 54 του Ν. 4607/2019 και το άρθρο 31 παρ.2 Ν.4150/2013, για τις περιπτώσεις και προϋποθέσεις κατάπτωσης βλ. άρθρο 22 παρ. 1 του Ν. 1262/82, όπως συμπληρώθηκε με το άρθρο 23 του Ν.1360/83

Ναυτιλιακής Πολιτικής και Ανάπτυξης) και στο Υπουργείο Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας (Διεύθυνση Κεφαλαίων Εξωτερικού).

Η αίτηση πρέπει να συνοδεύεται από: α)το καταστατικό της επιχειρήσεως ή επικυρωμένο αντίγραφο αυτού καθώς και επίσημη μετάφραση τούτου στην Ελληνική από το οποίο να προκύπτει σαφώς το ναυτιλιακό αντικείμενο της επιχείρησης, β)το πρακτικό συνεδρίασης του Διοικητικού Συμβουλίου (Γ.Σπαρτιώτη,1990) της Εταιρείας, δεόντως θεωρημένο για το γνήσιο της υπογραφής, στο οποίο να αναφέρεται ότι έχει ληφθεί απόφαση εγκατάστασης Γραφείου ή υποκαταστήματος της Εταιρείας στην Ελλάδα και να ορίζεται ο εκπρόσωπος της, γ)επικυρωμένο αντίγραφο πρόσφατης βεβαίωσης (ημερομηνία όχι πέραν του διμήνου από της καταθέσεως) του οικείου Προξενείου στην Ελλάδα ή αρμόδιας αρχής της χώρας της έδρας της εταιρείας από την οποία να προκύπτει ότι η αιτούσα εταιρεία υφίσταται και λειτουργεί νομίμως στην χώρα της, καθώς και υπεύθυνη δήλωση του εκπροσώπου του γραφείου ή του υποκαταστήματος της εταιρείας στην Ελλάδα, δεόντως θεωρημένη για το γνήσιο της υπογραφής, από την οποία να προκύπτουν:

i) η αποδοχή του διορισμού του ως εκπροσώπου

ii) Ότι το αντικείμενο των εργασιών του γραφείου ή υποκαταστήματος της εταιρείας περιορίζεται αποκλειστικά και μόνο σε κάποια ή κάποιες από τις ακόλουθες εργασίες: διαχείριση, εκμετάλλευση¹², ναύλωση, ασφάλιση, διακανονισμό αβαριών, μεσιτεία αγοραπωλησιών ή ναυπηγήσεων ή ναυλώσεων ή ασφαλίσεων πλοίων με ελληνική ή ξένη σημαία ολικής χωρητικότητας ανωτέρας των πεντακοσίων κόρων, εξαιρουμένων των επιβατηγών ακτοπλοϊκών πλοίων και των εμπορικών πλοίων που εκτελούν εσωτερικούς πλόες. Άλλο αντικείμενο απασχόλησης είναι η αντιπροσώπευση πλοιοκτητριών εταιρειών ή ναυλωτριών γυμνών πλοίων ή μισθωτριών εταιρειών πλοίων υπό χρηματοδοτική μίσθωση, όπως και επιχειρήσεων που έχουν ως αντικείμενο εργασιών τις ως άνω αναφερόμενες δραστηριότητες, ενώ κατ' εξαίρεση, δυνατότητα εγκατάστασης παρέχεται και σε ναυτιλιακές επιχειρήσεις, πλοιοκτήτριες ή διαχειρίστριες, ναυαγοσωστικών ή ρυμουλκών πλοίων υπό ξένη σημαία οποιασδήποτε χωρητικότητας (Άρθρο 25 παρ.1 εδ. β του ν.27/75 όπως ισχύει).

---

¹² Άρθρο 25 παρ. 1 του Ν. 25/75, όπως έχει αντικατασταθεί με το άρθρο 28 Ν. 814/1978, τροποποιηθεί με το άρθρο 77 παρ. 5 Ν. 1892/1990, αντικατασταθεί εκ νέου με το άρθρο 4 του Ν 2234/1994, το άρθρο 31 του Ν.4150/2013 και το άρθρο 59 του ν.4646/2019

iii) Προκειμένου περί γραφείων ή υποκαταστημάτων εταιρειών ασχολούμενων με διαχείριση ή εκμετάλλευση πλοίων θα πρέπει να αναφέρονται το όνομα, η σημαία, το Διεθνές Διακριτικό Σήμα (Δ.Δ.Σ.), ο αριθμός IMO και η χωρητικότητα των πλοίων τα οποία διαχειρίζεται ή εκμεταλλεύεται καθώς και να επισυνάπτονται φωτοαντίγραφα των εγγράφων εθνικότητας των πλοίων.

Σε περίπτωση που η υπό εγκατάσταση εταιρεία είναι απλώς διαχειρίστρια, τότε απαιτείται και έγγραφο της πλοιοκτητήριας εταιρείας, δεόντως θεωρημένο για το γνήσιο της υπογραφής, από το οποίο να προκύπτει η ανάθεση της διαχείρισεως των πλοίων στο υπό εγκατάσταση γραφείο ή υποκατάστημα της εταιρείας. Σε περίπτωση όμως που είναι πλοιοκτήτρια, απαιτείται προσκόμιση επικυρωμένου φωτοαντιγράφου του εγγράφου εθνικότητας του πλοίου. Η παρεχόμενη κατά τα ανωτέρω άδεια εγκατάστασης αποτελεί μία νόμιμη ατομική (Σπ.Αλεξανδρης,2003) διοικητική πράξη, με την οποία αναγνωρίζονται οι εταιρείες αυτές, από την αρμόδια διοικητική αρχή, ως αλλοδαπές. Έχει πενταετή ισχύ και είναι ανέκκλητη (εκτός από την περίπτωση παραβίασης των όρων της άδειας) και μη δεκτική τροποποίησης, με δυνατότητα αυτοδίκαιης ισόχρονης ανανέωσης, εφόσον συνεχίζουν και ισχύουν οι γενικοί και ειδικοί όροι που ίσχυαν κατά τον χρόνο της αρχικής άδειας (Άρθρο 25 παρ.1 εδ.δ του ν.27/75). Κάθε διαφορά ανακύπτουσα μεταξύ της αλλοδαπής επιχείρησης και του Ελληνικού Δημοσίου σχετικά με την ερμηνεία ή τυχόν κενά της άδειας, επιλύεται αποκλειστικώς με διαιτησία.

Η υπαγωγή, ωστόσο, στο καθεστώς που προβλέπουν οι AN 89/1967 και 378/1968 δεν επέρχεται αυτοδίκαια αλλά από τη δημοσίευση της απόφασης του εκάστοτε αρμόδιου υπουργού στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης. Από τη στιγμή εκείνη οι εταιρείες που εγκαθίστανται στην Ελλάδα απολαμβάνουν διευκολύνσεις (Γ.Μάτσης,2003) κυρίως φορολογικής φύσεως (βλ. ιδίως άρθρο 2 παρ. 1δ του AN 378/68 και άρθρο 25 παρ. 3 του ν. 27/75 για απαλλαγή από παντός φόρου, τέλους, εισφοράς ή κρατήσεων υπέρ του δημοσίου ή οποιουδήποτε τρίτου για το εισόδημα αυτών που έχει αποκτηθεί από εργασία ή παροχή υπηρεσιών στην Ελλάδα) αλλά και ένα ευνοϊκότερο εργασιακό καθεστώς ως προς τις άδειες εργασίας αλλοδαπών προσώπων που απασχολούνται σε αυτές κατ' απόκλιση των διατάξεων της κείμενης εργατικής νομοθεσίας, καθώς τους παρέχεται διετής άδεια εργασίας, η οποία δύναται να παρατείνεται ανά διετία απεριορίστως (βλ. άρθρο 25 παρ. 3 του ν.27/75). Τέλος, παρέχεται η δυνατότητα ταχυδρόμησης συστημένων επιστολών στο εξωτερικό χωρίς να προσκομισθούν

(ανοιχτές) για έλεγχο στο ταχυδρομείο, εφόσον στο φάκελο αναγράφεται η επωνυμία της εταιρείας μαζί με την επίσημη σφραγίδα της και τη μονογραφή του εκπροσώπου της στην Ελλάδα.

1.2 Εύρος εργασιών αλλοδαπών ναυτιλιακών εταιρειών στην ημεδαπή

Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, οι ναυτιλιακές εταιρείες που εγκαθίστανται στην Ελλάδα με τη μορφή γραφείου ή υποκαταστήματος δύνανται να ασχολούνται μόνο με τις περιοριστικά αναφερόμενες στο άρθρο 25 του ν.27/75 δραστηριότητες. Με τη δημοσίευση της απόφασης εγκατάστασης του αρμόδιου υπουργού στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως συγκεκριμενοποιούνται οι επιτρεπόμενες εργασίες τους στην ημεδαπή στα πλαίσια της ευρύτερης δραστηριότητάς τους, ώστε να είναι ξεκάθαρη η πηγή των εισοδημάτων τους και να φορολογούνται αναλόγως από το ελληνικό κράτος.

Ειδικότερα, αν πρόκειται για εγκατάσταση γραφείου διαχειρίστριας εταιρείας προβλέπονται στην απόφαση¹³ οι ακόλουθες επιτρεπόμενες εργασίες (με ελάχιστες διαφοροποιήσεις κάθε φορά) :

α. Η επιμέλεια θεμάτων που αφορούν αποκλειστικά τη διαχείριση ή εκμετάλλευση των πλοίων των επιχειρήσεων που αντιπροσωπεύει και έχουν σχέση με:

(1) Την εξεύρεση πληρωμάτων από την Ελλάδα ή το εξωτερικό για την επάνδρωση των πιο πάνω πλοίων, την υπογραφή συμβάσεων ναυτικής εργασίας με τα πληρώματα των πλοίων αυτών, καθώς και τις διατυπώσεις για την αποστολή και μετάβαση των πληρωμάτων σ' αυτά τα πλοία. Για την εξεύρεση και επάνδρωση των πιο πάνω πλοίων με ελληνικά πληρώματα, πρέπει να τηρούνται οι διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας που ισχύουν κάθε φορά.

(2) Την εκκαθάριση και εξόφληση στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό κάθε οφειλόμενης παροχής, για τα πληρώματα καθώς και μισθών, αποζημιώσεων κάθε είδους, που οφείλονται σ' αυτούς ή τις οικογένειές τους, νοσηλίων, αντιτίμων τροφοδοσίας εξόδων μετάβασης για ναυτολόγηση ή επαναπατρισμό και εμβασμάτων στις οικογένειες των ναυτικών.

---

¹³ . ενδεικτικά ΦΕΚ 3947/2016, Τεύχος Β' και ΦΕΚ 3548/2019, Τεύχος Β'

(3) Την ασθένεια ή εργατικό ατύχημα οποιουδήποτε μέλους πληρώματος, όπως η καταβολή μισθών ασθένειας, αποζημιώσεων για ατυχήματα, νοσηλίων, εξόδων νοσοκομειακής και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης.

(4) Την φορολογία των παραπάνω πλοίων μαζί με την εξόφληση των σχετικών φόρων και τελών και την αμφισβήτηση με κάθε νόμιμο μέσο της νομιμότητας των τυχόν φόρων, τελών, προστίμων κ.λπ. που τους έχουν επιβληθεί.

(5) Τη συντήρηση, τις επισκευές, τις μετασκευές, τον εφοδιασμό, την κλάση των παραπάνω πλοίων, είτε οι σχετικές συμβάσεις και εργασίες συνάπτονται και εκτελούνται στην Ελλάδα είτε στο εξωτερικό.

(6) Το διορισμό και την ανάκληση πρακτόρων σε οποιοδήποτε λιμάνι του κόσμου, την αποστολή εμβασμάτων εξόδων και αμοιβών των παραπάνω διοριζομένων πρακτόρων και τον έλεγχο των σχετικών λογαριασμών τους που αποστέλλονται.

(7) Τις απαιτήσεις και υποχρεώσεις των παραπάνω πλοίων από οποιαδήποτε συμβατική ή εξ συμβατική αιτία όπως για παράδειγμα αβαρίες, συγκρούσεις, επιθαλάσσιες αρωγές και την ενέργεια κάθε άλλης πράξης στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό σχετικής με την διαχείριση και εκμετάλλευση πλοίων. Εξαιρούνται απαιτήσεις και υποχρεώσεις που αφορούν μεταφορές μεταξύ ελληνικών λιμανιών.

(8) Τη σύναψη συμβάσεων για την προμήθεια καυσίμων και λιπαντικών για τα παραπάνω πλοία, καθώς επίσης και συμβάσεων που αφορούν την προμήθεια ανταλλακτικών και εφοδίων καταστρώματος μηχανοστασίου και θαλαμηπόλου.

β. Η επιμέλεια θεμάτων σχετικά με το NAT και γενικά την κοινωνική ασφάλιση του προσωπικού των πλοίων,

γ. Η τήρηση λογιστικών βιβλίων των επιχειρήσεων που αντιπροσωπεύει και διαχειρίζεται το γραφείο ή υποκατάστημα, ο έλεγχος των λογαριασμών τους, η διενέργεια εισπράξεων και πληρωμών για λογαριασμό τούτων καθώς και η τήρηση λογαριασμών στις Τράπεζες της Ελλάδος ή του εξωτερικού στο όνομα τους σε συνάλλαγμα του εξωτερικού. Επίσης η σύγκληση στην Ελλάδα των διοικητικών συμβουλίων και γενικών συνελεύσεων των ξένων αυτών ναυτιλιακών εταιρειών και η σύνταξη των ισολογισμών και λογαριασμό αποτελεσμάτων χρήσης.

δ. Η σύναψη συμβάσεων ναύλωσης, εκμίσθωσης και γενικά κάθε είδους συμβάσεως που αναφέρονται στην εκμετάλλευση πλοίων, η επιμέλεια κάθε θέματος σχετικού με τις συμβάσεις αυτές όπως η εκκαθάριση και είσπραξη ναύλων, μισθωμάτων, σταλιών και επισταλιών, αποζημιώσεων και η καταβολή αποζημιώσεων σχετικά με τις συμβάσεις αυτές.

ε. Η επιμέλεια θεμάτων σχετικά με την ασφάλιση των πλοίων που διαχειρίζονται ή εκμεταλλεύονται σε ασφαλιστές ή ασφαλιστικές εταιρείες, η πληρωμή των σχετικών ασφαλιστρών στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό καθώς επίσης και η εγγραφή και διατήρηση των πλοίων σε συνεταιρισμούς ασφαλίσεων αστικής ευθύνης του πλοιοκτήτη.

στ. Η διαπραγμάτευση και σύναψη με προμήθεια συμβάσεων ναυπηγήσεων, μετασκευών ή επισκευών με Ναυπηγεία ή αγοραπωλησιών, πλοίων για λογαριασμό ξένων Ναυτιλιακών εταιρειών εφόσον τηρούνται οι σχετικές με την φορολογία των πλοίων διατάξεις, καθώς και η διαμεσολάβηση για τη σύναψη συμβάσεων χρηματοδότησης των παραπάνω ναυπηγήσεων ή αγοραπωλησιών.

ζ. Η μεσιτεία για τη ναύλωση πλοίων και η επιμέλεια κάθε θέματος σχετικά με την εργασία αυτή.

Το γραφείο ή υποκατάστημα της διαχειρίστριας εταιρείας απαγορεύεται ναπρακτορεύει πλοία σε Ελληνικά λιμάνια καθώς και να αναπτύξει κάθε άλλη δραστηριότητα που δεν αναφέρεται στην απόφαση αυτή. Οποιαδήποτε ανάμιξη ή προσφορά υπηρεσιών από μέρος του ξένου προσωπικού, που απασχολείται σε αυτό, σε άλλες δραστηριότητες μέσα στην ελληνική επικράτεια δεν επιτρέπεται.

Περαιτέρω, έγινε δεκτό στη νομολογία (ΕφΠειρ. 583/1982) ότι αλλοδαπές ναυτιλιακές εταιρείες του Α.Ν. 89/67, που μισθώνουν γραφεία για την άσκηση της επαγγελματικής τους δραστηριότητας, υπάγονται στις σχετικές διατάξεις των νόμων που αφορούν την εμπορική μίσθωση¹⁴, εφόσον στο μίσθιο διενεργούνται εμπορικές πράξεις. Από την άλλη, το Νομικό Συμβούλιο του κράτους στην υπ' αρ. 592/1980 γνωμοδότησή του είχε διατυπώσει την άποψη ότι ναι μεν η αγορά ακινήτου και η ανέγερση για ιδιόχρηση είναι συμβατή με τον Α.Ν. 89/67, εάν, όμως, προχωρήσει σε εκμετάλλευση της

---

¹⁴ Βλ. ΕφΠειρ 1410/1981, ΝοΒ 35, σελ. 76 επ. Υπάγονται στο νόμο περί Εμπορικών Μισθώσεων παρότι το αντικείμενο των εργασιών βρίσκεται στο εξωτερικό με την προϋπόθεση ότι στο μίσθιο διενεργούνται εμπορικές πράξεις όπως π.χ. πωλήσεις, μισθώσεις, εξοπλισμοί πλοίων, μεταφορές κ.α.

οικοδομής με εκμίσθωση, η άδεια μπορεί να ανακληθεί διότι η εκμετάλλευση ακινήτων για απόκτηση εισοδήματος, αποτελεί δραστηριότητα ξένη προς αυτές που επιτρέπονται από το άρθρο 25 του ν.27/75. Σε μεταγενέστερες αποφάσεις κρίθηκε ότι η διενέργεια εμπορικών πράξεων με αντικείμενο εντός Ελλάδος, έχει ως συνέπεια την άρση των φορολογικών και δασμολογικών προνομίων που παρέχονται στις εταιρείες του Α.Ν., αλλά όχι την ακυρότητα των διενεργηθεισών πράξεων (ΕφΠειρ. 210/1992, ΕφΑθ. 3018/1990).

Εν κατακλείδι, με βάση το θεμέλιο του νόμου, που δεν είναι άλλο από τον προσπορισμό οφέλους και τη δημιουργία δεσμών με την εθνική οικονομία, επιτρέπονται (Χ. Παμπούκης, 2009) εντός Ελλάδος υποστηρικτικές πράξεις που συνδέονται με το κύριο αντικείμενο της εταιρείας, ειδικά δεν θα είχε νόημα ο σκοπός παροχής των προνομίων. Βέβαια, όσον αφορά το ζήτημα των ορίων των πράξεων, πέραν των οποίων είναι δυνατό να κριθεί ότι στην πραγματικότητα το κύριο αντικείμενο επιχειρείται εντός Ελλάδος, αυτό είναι πραγματικό και πρέπει να επιλύεται *ad hoc*.

Ο περιορισμός στις συνήθειες κατά νόμο δραστηριότητες (πέραν των αναφερόμενων στην υπουργική απόφαση) των υποκαταστημάτων, γραφείων και παραρτημάτων θα ήταν ίσως η ορθότερη λύση. Στην ουσία η μόνη λειτουργική (Γ.Μάτσος, 2003) δραστηριότητα που επιτρέπεται να έχουν οι εγκαταστάσεις των επιχειρήσεων του ΑΝ 89/67 (ή αλλιώς τα εξαρτημένα παραρτήματα αλλοδαπής επιχείρησης χωρίς νομική προσωπικότητα) στην Ελλάδα είναι να διοικούν (εν όλω ή εν μέρει) από την χώρα μας παραγωγικά τμήματα της επιχείρησης εγκατεστημένα εκτός της χώρας. Εξάλλου, προβλέπεται στο άρθρο 25 παρ.1, εδαφ. ε' του ν.27/75 ότι σε περίπτωση παραβάσεως κάποιου όρου της άδειας εγκατάστασης, του ΑΝ 378/68 ή των διατάξεων του παρόντος άρθρου, δύναται να ανακαλείται η άδεια της επιχείρησης με απόφαση του Υπουργού Ναυτιλίας.

1.2.1 Εφαρμοστέο δίκαιο επί των ναυτιλιακών εταιρειών Α.Ν.89/67

Η δράση και η λειτουργία των αλλοδαπών ναυτιλιακών εταιρειών στην ημεδαπή εγείρει ζητήματα κυρίως εφαρμοστέου δικαίου, καθώς δεν είναι εμφανές αν ο εφαρμοστής του δικαίου θα πρέπει να προσφύγει στο δίκαιο σύμφωνα με το οποίο η αλλοδαπή αυτή εταιρεία έχει συσταθεί ή θα πρέπει να ακολουθήσει τους νόμους της ημεδαπής, στην οποία άλλωστε αυτή έχει εγκατασταθεί με τη μορφή υποκαταστήματος

ή γραφείου, με τις περισσότερες των περιπτώσεων να ασκείται σ' αυτά η πραγματική διοίκησή τους.

Εκκινώντας από μία γενική θεώρηση του ζητήματος, γίνεται δεκτό (Αλεξανδρής, 2003) ότι σε κάθε πολιτεία υπάρχουν δύο κατηγορίες εταιριών. Στην πρώτη ανήκουν αυτές (εταιρίες) που έχουν ιδρυθεί σύμφωνα με το δίκαιό της και συνήθως καλούνται ημεδαπές ή διαθέτουν την αντίστοιχη «εθνικότητα» ή «ιθαγένεια» (για τη χώρα μας την ελληνική) και στη δεύτερη αυτές που έχουν ιδρυθεί σύμφωνα με το δίκαιο κάποιας άλλης πολιτείας και καλούνται αλλοδαπές. Το δίκαιο κάθε πολιτείας αντιμετωπίζει αυτό το δεδομένο με τη θέσπιση δύο βασικών κανόνων δικαίου. Ο πρώτος αντιμετωπίζει το πρόβλημα ορίζοντας ένα συνδετικό στοιχείο, βάσει του οποίου ορίζεται η έννομη τάξη, την οποία οφείλει μία εταιρία να έχει επιλέξει προκειμένου να ιδρυθεί και ο δεύτερος αναγνωρίζει τις εταιρίες σύμφωνα με την έννομη τάξη που έχει ορίσει ο πρώτος.

Διεθνώς έχουν διατυπωθεί κυρίως δύο θεωρίες που καλούνται να δώσουν λύση στο θέμα της αναγνώρισεως κατά την ανωτέρω θεώρησή του. Η πρώτη - που εκφράζει την επικρατούσα τάση στον χώρο των αγγλοαμερικανικών δικαίων - υποστηρίζει ότι εφαρμοστέο δίκαιο είναι αυτό που η εταιρία επέλεξε και τήρησε προκειμένου να ιδρυθεί και να εξασφαλίσει την ενσωμάτωσή της (όπου και απαντάται η σύντμηση INC που προέρχεται από τη λέξη incorporated). Με άλλα λόγια (Γραμματικάκη-Αλεξίου, 2017), σύμφωνα με την εν λόγω θεωρία, το νομικό πρόσωπο διέπεται από το δίκαιο του κράτους, του οποίου οι δικανικές διατάξεις εφαρμόστηκαν για τη σύστασή του. Κατά ταύτα η εν λόγω θεωρία προβάλλει ως συνδετικό στοιχείο την ίδρυση ή ενσωμάτωση και γι' αυτό είναι γνωστή ως η θεωρία της ιδρύσεως ή ενσωματώσεως (ή αλλιώς συσσωματώσεως).

Η δεύτερη θεωρία - που απαντάται στα ηπειρωτικά δίκαια - αντίθετα δέχεται ως συνδετικό στοιχείο για τον καθορισμό της *lex causae*, αυτό της έδρας όπου ευρίσκεται η εταιρία και γι' αυτό είναι γνωστή ως η θεωρία της έδρας. Οδηγεί (Βρέλλης, 2008), δηλαδή, στην εφαρμογή του δικαίου της χώρας, με την οποία συνδέεται στενά το νομικό πρόσωπο, όταν ως έδρα εννοείται ο τόπος όπου διαμορφώνονται και λαμβάνονται οι αποφάσεις των οργάνων του νομικού προσώπου. Είναι, όμως, πιθανό να καθορίζεται ως έδρα της ανώνυμης εταιρίας Α στο καταστατικό της η Αθήνα, στην πράξη όμως οι συνεδριάσεις των οργάνων της (Δ.Σ. κ.λπ.), κατά τις οποίες

λαμβάνονται οι σχετικές με τη διοίκησή της αποφάσεις, να γίνονται στο Μιλάνο. Στο σημείο αυτό, όμως, δημιουργείται ένας προβληματισμός όσον αφορά την έννοια της έδρας της εταιρίας. Είναι αυτή που ορίζεται στο καταστατικό της (καταστατική έδρα); ή αυτή στην οποία ευρίσκεται η διοίκησή της (πραγματική έδρα); Η διάκριση αυτή έχει ιδιαίτερη πρακτική σημασία, δεδομένου ότι πολύ συχνά η πραγματική διοίκηση μιας εταιρείας γίνεται σε άλλη χώρα από εκείνη όπου βρίσκεται η έδρα την οποία ορίζει το καταστατικό της εταιρίας. Ας σημειωθεί ότι η προτίμηση υπέρ της καταστατικής έδρας, η οποία συνήθως βρίσκεται εκεί όπου έχει συσταθεί η εταιρία, εμφανίζει τα υπέρ και κατά που συνδέονται με τη θεωρία της δημιουργίας ή συσσωματώσεως.

Ο προβληματισμός(Αλεξανδρής,2003) αυτός μας επιτρέπει να διακρίνουμε περαιτέρω ότι άλλο είναι το ζήτημα που σχετίζεται με το εφαρμοστέο δίκαιο για την ίδρυση της εταιρίας και άλλο αυτό που αφορά την αναγνώριση μίας αλλοδαπής εταιρίας. Σε ό,τι αφορά το ζήτημα ειδικώς της ιδρύσεως των εταιριών που εγγράφονται σε μητρώο ή καταχωρούνται σε βιβλία δημοσιότητας και οι δύο θεωρίες, παρά την διαφανόμενη διάσταση τους, τελικώς οδηγούνται στο ίδιο αποτέλεσμα. Σε ό,τι αφορά όμως το θέμα της αναγνώρισεως των αλλοδαπών εταιριών, η διαφορετική ερμηνευτική προσέγγιση του συνδετικού στοιχείου της έδρας είναι εκείνη που δημιουργεί το χάσμα ανάμεσά τους.

Με άλλα λόγια, και οι δύο θεωρίες, όταν καλούνται να λύσουν το θέμα της ιδρύσεως των εταιριών (εφαρμογή του πρώτου κανόνα που αναφέρθηκε παραπάνω), δέχονται ότι εφαρμόζεται το δίκαιο της έδρας που αναγράφεται στο καταστατικό της εταιρίας (καταστατική έδρα), όταν όμως καλούνται να αναγνωρίσουν μία αλλοδαπή εταιρία (εφαρμογή του δεύτερου κανόνα), συμβαίνει το παράδοξο, στις χώρες όπου ακολουθείται η θεωρία της έδρας, η επιστήμη και η νομολογία να απαιτούν από την αλλοδαπή εταιρία να έχει στη χώρα που ιδρύθηκε εκτός από την καταστατική της έδρα (τόπος που αναγράφεται στο καταστατικό) και την πραγματική της έδρα (έδρα διοικήσεως της εταιρίας).

1.2.2 Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των θεωριών της ίδρυσης και της έδρας

Εκκινώντας από τη θεωρία της έδρας, βασικός σκοπός(Κ.Παμπούκης,1990) και πλεονέκτημά της είναι η προστασία της εγχώριας έννομης τάξεως από την εισβολή αλλοδαπών εταιρειών. Ο θεμιτός, όμως, αυτός σκοπός καταλήγει να γίνεται και

μειονέκτημα καθόσον ο κανόνας που καθιερώνεται με την ερμηνεία της θα μπορούσε να αντιμετωπισθεί με εξαιρέσεις. Εξάλλου, το γεγονός ότι η θεωρία της έδρας, όπως ερμηνεύεται, αποβλέπει εκ των υστέρων στην πραγματική έδρα, αφ' ενός μεν δημιουργεί ανασφάλεια δικαίου, αφ' ετέρου δε αντιμετωπίζει πάντοτε ένα πραγματικό ζήτημα εντοπισμού της πραγματικής έδρας - ζήτημα όμως σύνθετο και αβέβαιο στον προσδιορισμό του, καθόσον είναι δυνατόν η διοίκηση της εταιρίας να μετακινείται συνεχώς ή και να διακλαδίζεται ισοδυνάμως σε περισσότερες χώρες.

Ένα άλλο σημαντικό μειονέκτημα της θεωρίας της έδρας είναι ότι εξομοιώνει την κανονικώς ιδρυθείσα εταιρεία σε μία αλλοδαπή χώρα με μία εταιρεία που έχει ιδρυθεί αντικανονικώς στην ημεδαπή. Από την οπτική γωνία(Χ.Παμπούκης,2009) της Ελλάδας η αποδοχή της θεωρίας αυτής οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το νομικό πρόσωπο που έχει την πραγματική του έδρα στην χώρα μας, αλλά έχει συσταθεί κατά το δίκαιο άλλης πολιτείας δεν έχει συσταθεί νόμιμα, επειδή δεν έχουν ακολουθηθεί οι διαδικασίες συστάσεως του ελληνικού δικαίου και κατά συνέπεια το νομικό αυτό πρόσωπο, εφόσον έχει εταιρικό χαρακτήρα, αποτελεί αστική εταιρία ή, αν ασκεί κατ' επάγγελμα εμπορικές πράξεις, αδημοσίευτη ομόρρυθμη εταιρία.

Από την άλλη, η θεωρία της ιδρύσεως, απαλλαγμένη(Αλεξανδρής,2003) από τα μειονεκτήματα και τις αντιφάσεις της θεωρίας της έδρας και αποβλέπουσα πάντοτε στην καταστατική έδρα, οδηγεί(Γραμματικάκη-Αλεξίου,2017) στην ευχερή διακρίβωση της *lex causae* και με τον τρόπο αυτό προάγει αφ' ενός ασφάλεια δικαίου, δεδομένου ότι η σύσταση ενός νομικού προσώπου υπόκειται σε διατυπώσεις δημοσιότητας (π.χ. εγγραφή σε μητρώα εταιρειών) και αφ' ετέρου(Αλεξανδρής,2003) υπηρετεί με συνέπεια την κινητικότητα της εταιρίας και της παρέχει την δυνατότητα μεταφοράς της διοικήσεώς της σε άλλη χώρα εκτός από αυτή της ιδρύσεώς της αλλά και εγκαταστάσεως περισσότερων κέντρων διοικήσεως.

Συνεπάγεται(Γραμματικάκη-Αλεξίου,2017), όμως, πολύ συχνά την εφαρμογή του δικαίου ενός κράτους, με το οποίο το νομικό πρόσωπο δεν έχει αποκτήσει στενούς δεσμούς στο χρονικό διάστημα που ακολουθεί τη σύστασή του. Δεν είναι λίγες επίσης οι περιπτώσεις όπου τέτοιοι δεσμοί δεν αποκτώνται ποτέ, για τον λόγο ότι εκτός από τη σύστασή του σύμφωνα με τις διατάξεις του δικαίου ορισμένης χώρας, το νομικό πρόσωπο δεν έχει καμιά άλλη σχέση με τη χώρα αυτή. Είναι γνωστό ότι πολλές εταιρίες ιδρύονται σε μικρά κράτη (π.χ. Λιχτενστάϊν, Νήσοι Καϊϊμάν κ.λπ.) αποκλειστικά και

μόνο για να επωφεληθούν της νομοθεσίας, κατά κύριο λόγο μάλιστα της φορολογικής, των κρατών αυτών.

Περαιτέρω προβάλλεται (Χ.Παμπούκης,2009) ότι η θεωρία της συστάσεως επιτρέπει στις εταιρίες (και έμμεσα σ' αυτούς που ασκούν τον ουσιαστικό έλεγχο επ' αυτών) να επιλέγουν το εφαρμοστέο εταιρικό δίκαιο και αυτό παρά το γεγονός ότι το εταιρικό δίκαιο περιέχει και κανόνες που αφορούν το συμφέρον τρίτων, όπως ιδίως των δανειστών της εταιρίας και των μετόχων μειοψηφίας. Κατά συνέπεια, υποστηρίζεται ότι, αν ακολουθηθεί η θεωρία της συστάσεως, οι ασκούντες τον έλεγχο στις εταιρίες θα αποφεύγουν την εφαρμογή των κανόνων αναγκαστικού δικαίου που αποβλέπουν στην προστασία των τρίτων επιλέγοντας ως κράτος συστάσεως των εταιριών, εκείνο που έχει τους λιγότερους και ελαστικότερους τέτοιους κανόνες.

Με άλλα λόγια, ό,τι παρουσιάζεται, ως πλεονέκτημα για τη θεωρία της έδρας αποτελεί σοβαρό μειονέκτημα για τη θεωρία της ιδρύσεως, καθώς η τελευταία δεν μπορεί να εξασφαλίσει την εγχώρια έννομη τάξη από την ανεξέλεγκτη είσοδο αλλοδαπών εταιριών με προφανή στόχο την αποφυγή των αναγκαστικού δικαίου διατάξεων αυτής. Ως τέτοιο παράδειγμα αναφέρεται στη διεθνή βιβλιογραφία ιδίως το γεγονός ότι η πλειοψηφία των εταιριών των Η.Π.Α., στις οποίες γίνεται δεκτή η θεωρία της συστάσεως(Παπαστεργίου,1979), επιλέγουν να ιδρύονται στη μικρή Πολιτεία του Delaware λόγω του ευνοϊκού δικαίου του - πρόκειται για το φαινόμενο της «φυγής προς το Delaware» (flight to Delaware).

Τέλος μπορεί να υποστηριχθεί ότι η θεωρία της συστάσεως μπορεί να οδηγήσει στη δημιουργία στρεβλών κινήτρων του νομοθέτη, ιδίως μικρών κρατών, αφού η ίδρυση εταιριών σε ορισμένο κράτος ενέχει πλεονεκτήματα γι' αυτό (είσπραξη δημοσιών εσόδων, όπως φόρου συγκέντρωσης κεφαλαίου και τελών δημοσίευσης, απασχόληση δικηγόρων, λογιστών κ.λπ.), ενώ τα μειονεκτήματα για τους τρίτους από την έλλειψη κανόνων αναγκαστικού δικαίου που να τους προστατεύουν θα γίνουν αισθητά κατά το μεγαλύτερο μέρος τους σε τρίτα κράτη, στα οποία ασκείται η δραστηριότητα των εταιριών.

Φτάνοντας στο τέλος της συγκεκριμένης ενότητας, σκόπιμο θα ήταν να καταγραφεί η παρατήρηση του Δ. Τζουγανάτου το 1994 σχετικά με τις αντίπαλες αυτές θεωρίες. Συγκεκριμένα, υποστηρίζει ότι η θεωρία της έδρας (θεωρία της «πραγματικής έδρας», όπως ο ίδιος την ονομάζει) υφίσταται για να υπηρετήσει τρεις στόχους: α) την

προστασία των τρίτων (δανειστών νομικού προσώπου) β) την προστασία των εταίρων (της μειοψηφίας) και την προστασία των εργαζομένων στο νομικό πρόσωπο. Από την εξέτασή τους σημειώνεται (πάντα από τον ίδιο) το συμπέρασμα ότι δικαιολογείται η εφαρμογή της θεωρίας της πραγματικής έδρας μόνο σε ό,τι αφορά την επίτευξη του τρίτου από αυτούς, δηλαδή της συμμετοχής των εργαζομένων στην επιχείρηση και ίσως μερικές ακραίες περιπτώσεις προστασίας εταιρικών δανειστών.

Προβάλλοντας όμως και σοβαρές ενστάσεις καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η θεωρία της «πραγματικής έδρας» με το να μη μπορεί να αντιμετωπίσει τις ιδιαιτερότητες της κάθε περίπτωσης, μάλλον πρέπει να θεωρηθεί ότι επιβάλλει κατά κανόνα αδικαιολόγητους περιορισμούς στην ελευθερία εγκαταστάσεως των νομικών προσώπων. Καταλήγει υποστηρίζοντας ότι η προστασία των δανειστών εντός των πλαισίων της θεωρίας της ιδρύσεως μπορεί να επιτευχθεί με την «άρση της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου». Αυτό όμως θα ήταν εφικτό μόνο αν το δίκαιο της ιδρύσεως αποδέχεται την κάμψη νομικής προσωπικότητας.

1.2.3 Ενδιάμεσες θεωρίες

Από το συνδυασμό των πλεονεκτημάτων της θεωρίας της έδρας και της θεωρίας της συσσωματώσεως προέκυψαν οι ενδιάμεσες, «μικτές», θεωρίες, και συγκεκριμένα η θεωρία της επικάλυψης και η θεωρία της διακρίσεως, χαρακτηριστικό των οποίων είναι η εφαρμογή διαφορετικού ανά θέμα δικαίου, επιχειρώντας είτε ένα συνδυασμό εφαρμοστέων δικαίων στο πεδίο του εφαρμοστέου δικαίου, είτε μια κατάτμηση των θεμάτων του νομικού προσώπου (π.χ. ίδρυση, λειτουργία, λύση).

Η πρώτη, αποτελεί παραλλαγή και βελτίωση της θεωρίας της ιδρύσεως και καλύπτει σε σημαντικό βαθμό το κύριο μειονέκτημα της τελευταίας, δηλαδή τη μη προστασία της εγχώριας εννόμου τάξεως από την εισβολή αλλοδαπών εταιρειών. Σύμφωνα με αυτή, η αναγνώριση των αλλοδαπών εταιρειών, όπως εξάλλου και η σύσταση των ημεδαπών εταιρειών, διέπεται αποκλειστικά από το δίκαιο της χώρας συστάσεως. Η ικανότητα, λοιπόν, δικαίου της εταιρείας κρίνεται σύμφωνα με το δίκαιο της καταστατικής της έδρας.

Αντίθετα, τα λοιπά ζητήματα (Χ. Παμπούκης, 2009) που αφορούν την προσωπική κατάσταση των αλλοδαπών εταιρειών, δηλαδή οι εσωτερικές (σχέσεις των εταίρων με

την εταιρία και μεταξύ τους) και εξωτερικές τους σχέσεις (σχέσεις δανειστών με την εταιρεία και τους εταίρους αλλά και των εργαζομένων με την εταιρεία όταν αναγνωρίζεται σε αυτούς δικαίωμα συμμετοχής στη διοίκηση) διέπονται μεν κατά βάση από το δίκαιο της ιδρύσεως, είναι όμως δυνατή η διορθωτική παρέμβαση αναγκαστικών κανόνων του δικαίου της πραγματικής έδρας προκειμένου να προστατευθούν έννομα συμφέροντα προσώπων που συνδέονται με την εταιρία (ιδίως μετόχων, δανειστών και εργαζομένων).

Οι αναγκαστικού δικαίου δε διατάξεις του δικαίου της πραγματικής έδρας δεν εφαρμόζονται σωρευτικά με τις αντίστοιχες του δικαίου της ιδρύσεως. Εφαρμόζονται εναλλακτικώς και παραμερίζουν τις διατάξεις του δικαίου της ιδρύσεως. Προϋπόθεση όμως για την εφαρμογή τους, σε κάθε περίπτωση, είναι ότι θα το ζητήσουν τα πρόσωπα που έχουν έννομο συμφέρον. Κατά συνέπεια, κύριο πλεονέκτημα αυτής της θεωρίας συνιστά το γεγονός ότι συνδυάζει την ευρύτερη δυνατή αναγνώριση των νομικών προσώπων με την προστασία των συμφερόντων που κρίνει σημαντικά το δίκαιο της πραγματικής έδρας.

Η θεωρία, όμως, αυτή έχει το μειονέκτημα της διάσπασης της ενότητας του δικαίου των νομικών προσώπων, καθώς συνδυάζει διατάξεις δύο διαφορετικών δικαίων. Επιπλέον, δίνει μεγάλη διακριτική ευχέρεια στο δικαστή, πράγμα που καθιστά δυσχερή την πρόβλεψη των λύσεων που αυτός θα υιοθετήσει με αποτέλεσμα να θίγεται η ασφάλεια δικαίου. Εξάλλου, η εκ των υστέρων παρέμβαση του δικαίου της πραγματικής έδρας θα οδηγεί συχνά σε ακύρωση πράξεων των οργάνων του νομικού προσώπου με συνέπεια την αναστάτωση της λειτουργίας του.

Αντί της θεωρίας της επικάλυψης, έχει διατυπωθεί για την αντιμετώπιση των αλλοδαπών εταιρειών και η ακόλουθη πρόταση (Χ. Παμπούκης, 2002) :όσον αφορά την αναγνώριση της νομικής προσωπικότητας, αυτή πρέπει να κρίνεται κατά το δίκαιο της ιδρύσεως, ενώ ό,τι αφορά το εφαρμοστέο δίκαιο, να γίνεται δεκτό ότι «αν το νομικό πρόσωπο δεν παρουσιάζει διαρκή, σοβαρό και χαρακτηριστικό δεσμό με το δίκαιο της ίδρυσης θα διέπεται από το δίκαιο προς το οποίο συνδέεται στενότερα. Ως τέτοιο τεκμαίρεται το δίκαιο της πραγματικής έδρας του». Η πρόταση αυτή συνδυάζει τις δύο επίμαχες θεωρίες της ίδρυσης και της έδρας.

Στο πρώτο σκέλος της αποδέχεται τη θεωρία της ιδρύσεως, ενώ στο δεύτερο συνδυάζει τα μειονεκτήματα τόσο της θεωρίας της έδρας όσο και της ιδρύσεως, καθώς είναι

δυνατόν η διοίκηση της εταιρίας να μετακινείται συνεχώς ή και να διακλαδίζεται ισοδυνάμως σε περισσότερες χώρες, οπότε είναι εξαιρετικά δύσκολο να εξακριβωθεί ο σταθερός δεσμός του νομικού προσώπου με κάποιον από τους δύο τόπους. Εάν η εταιρεία δεν εμφανίζει διαρκή δεσμό με τον τόπο της ίδρυσης, τότε αυξάνονται οι πιθανότητες καταστρατήγησης των αναγκαστικών διατάξεων της εγχώριας έννομης τάξης.

Από την άλλη, όσον αφορά τη θεωρία της διάκρισης (X. Παμπούκης, 2009), αυτή προβλέπει ότι οι εσωτερικές σχέσεις του νομικού προσώπου πρέπει να ρυθμίζονται από την *lex societatis*, ενώ οι εξωτερικές είτε από τη *lex loci actus*, είτε από τη *lex causae* της οικείας σχέσης. Η θεωρία της διάκρισης κατατείνει στον περιορισμό του πεδίου εφαρμογής της *lex societatis*, χωρίς να προσδιορίζει ποια είναι αυτή. Ωστόσο, ο περιορισμός αυτός τείνει να αφαιρέσει από το πεδίο εφαρμογής της *lex societatis* τα ζητήματα που μπορούν να βλάψουν τρίτα πρόσωπα και κατά αυτό καθιστά πιο εύκολη την αποδοχή της εφαρμογής του δικαίου της καταστατικής έδρας.

Και η θεωρία της διάκρισης παρουσιάζει, όμως, σοβαρά μειονεκτήματα. Αρχικά, πρέπει να παρατηρηθεί ότι η διάκριση μεταξύ εσωτερικών και εξωτερικών σχέσεων δεν είναι ευχερής. Ενδεικτικά, είναι προβληματικό να διακρίνεται η διαχείριση από την εκπροσώπηση του νομικού προσώπου, αφού σε επίπεδο ουσιαστικού δικαίου, αλλά και πρακτικής των επιχειρήσεων, τα δύο αυτά ζητήματα είναι αλληλένδετα. Ούτε είναι αυτονόητο ότι η ρύθμιση των εσωτερικών σχέσεων δεν επηρεάζει τα συμφέροντα των τρίτων. Ωστόσο, ενώ η πλήρης εφαρμογή της θεωρίας της διάκρισης προσκρούει στην πιο πάνω κριτική, η βασική της σκέψη, σύμφωνα με την οποία ενδέχεται η διεθνής δράση των νομικών προσώπων να ρυθμίζεται καλύτερα με την εφαρμογή άλλου δικαίου από τη *lex societatis*, μπορεί να βρει εφαρμογή σε συγκεκριμένα ζητήματα σε σχέση με την έκταση εφαρμογής της *lex societatis*, εφόσον εν προκειμένω η εφαρμογή άλλου δικαίου δεν επηρεάζει τη συστηματική ενότητα της *lex societatis*. Προς αυτή την κατεύθυνση κινείται η άποψη, σύμφωνα με την οποία πρέπει να εφαρμόζεται η *lex loci actus* ως προς την έκταση της δικαιοπρακτικής ικανότητας του νομικού προσώπου ή της εξουσίας των εκπροσώπων του, εφόσον προβλέπει ευρύτερη ικανότητα δικαιοπραξίας ή εξουσία εκπροσώπησης από τη *lex societatis*, για την προστασία των καλόπιστων συναλλασσόμενων με το νομικό πρόσωπο.

2. Κανόνες ιδιωτικού διεθνούς δικαίου που διέπουν αλλοδαπές εταιρείες

Μεταξύ των δύο συνδετικών στοιχείων για τον προσδιορισμό του εφαρμοστέου δικαίου στα νομικά πρόσωπα, του τόπου της ίδρυσης ή του τόπου της έδρας, το ελληνικό δίκαιο επέλεξε το δεύτερο.

2.1 Ο κανόνος της πραγματικής έδρας

Συγκεκριμένα, ο κανόνας της έδρας εκφράζεται στο άρθρο 10 ΑΚ, κατά το οποίο: «η ικανότητα του νομικού προσώπου ρυθμίζεται από το δίκαιο της έδρας του». Το ίδιο κριτήριο χρησιμοποιούταν από την επιστήμη και τη νομολογία και πριν από την εισαγωγή του ΑΚ (αν και οι διατάξεις του τότε ισχύοντος δικαίου δεν περιείχαν ρύθμιση για τα νομικά πρόσωπα) με βάση το πνεύμα του νόμου και τις γενικές αρχές που γίνονταν δεκτές στην επιστήμη και το διεθνές συμβατικό δίκαιο. Τα επιμέρους ζητήματα¹⁵ που ρυθμίζονται από το δίκαιο της έδρας του νομικού προσώπου είναι, μεταξύ άλλων, η ίδρυσή του, η έναρξη και η έκταση της ικανότητας δικαίου, η λύση του, η επωνυμία, η διαχείριση, η αντιπροσωπευτική εξουσία και η ευθύνη των οργάνων του.

Κατά τη διατύπωση, ωστόσο, της διάταξης, δεν διευκρινίστηκε η έννοια της έδρας και, συγκεκριμένα, αν επρόκειτο περί της πραγματικής ή της καταστατικής. Η νομολογία, ακολουθώντας τη γνώμη του Γ. Μαριδάκη¹⁶, υιοθέτησε την έννοια της πραγματικής έδρας. Η πραγματική έδρα, συγκροτείται στον τόπο όπου εδρεύει και ασκείται πράγματι η διοίκηση του νομικού προσώπου, έστω κι αν η έδρα που σημειώνεται στο καταστατικό βρίσκεται σε άλλο τόπο. Ως έδρα διοικήσεως, νοείται ο τόπος στον οποίο οι ιστάμενοι του νομικού προσώπου κατά τον οργανισμό του, εξαπολύουν τις εντολές που πραγματώνουν τον επιδιωκόμενο σκοπό του.

Η πραγματική έδρα, επομένως, είναι ο εκάστοτε βαρύνων(Βρέλλης,2008) για τη ζωή του νομικού προσώπου τόπος, στον οποίο συντελούνται οι σπουδαιότερες εκδηλώσεις της υποστάσεώς του, στον οποίο ασκείται πραγματικά η διοίκηση και λαμβάνονται βασικές για τη λειτουργία του αποφάσεις. Διάφορη εκδοχή¹⁷ θα καθιστούσε συνδετικό

---

¹⁵ Βλ. ΑΠ 186/2008, Επιθεώρηση ναυτιλιακού δικαίου, Τεύχος 3, Ιούλιος-Αύγουστος 2008

¹⁶ Βλ. Γ.Μαριδάκης, Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο, Τόμος Β, 1968 σελ. 440 επ. «[...]Πολιτεία εις την οποίαν είναι εγκατεστημένη η έδρα της διοικήσεως, δεν είναι η απλώς οριζόμενη εις την συστατικών πράξιν, αλλ' η Πολιτεία εις την οποίαν πράγματι είναι εγκατεστημένη η έδρα[...]».

¹⁷ 0 Βλ. ΑΠ 532/2016, ΕΝΔ 2016 σελ. 9 επ., ιδίως 11, ΑΠ 2/2003 ΔΕΕ 5/2003 σελ. 526, ΕφΠειρ 376/2013 ΝΟΜΟΣ

στοιχείο, για τον προσδιορισμό του εφαρμοστέου δικαίου, τη θέληση (επιλογή) των μερών. Ωστόσο, η λύση αυτή υιοθετείται στις συμβατικές ενοχές (ΑΚ 25) και δεν αρμόζει για να κριθεί η σύσταση και λειτουργία ενός νομικού προσώπου, καθώς αυτό αποτελεί υποκείμενο δικαίου και συνεπώς ενεργεί έναντι όλων και όχι μόνο μεταξύ των συμβαλλομένων.

Για τον καθορισμό (Αθανασίου, 2015) της έδρας πέραν του τόπου όπου λαμβάνονται οι αποφάσεις για τη λειτουργία του νομικού προσώπου, πρέπει να ληφθεί υπόψη η στέγαση των οργάνων διοίκησης, ελέγχου, και γενικά του προσωπικού σε γραφεία, η συγκέντρωση των γραφείων σε ένα συγκεκριμένο τόπο, ο τόπος όπου τηρούνται τα λογιστικά και μη βιβλία του νομικού προσώπου, η προσφορά των υπηρεσιών των υψηλότερων στελεχών και κυρίως ο τόπος όπου το νομικό πρόσωπο αναπτύσσει την επιχειρηματική του δραστηριότητα και όπου λαμβάνει χώρα η καθημερινή και διαρκής διαχείριση των υποθέσεών του. Ο εντοπισμός της έδρας, είναι θέμα πραγματικό, με την έννοια ότι δεν χρειάζεται να αναζητηθεί κάποιο ουσιαστικό δίκαιο που να προσδιορίζει το εννοιολογικό της περιεχόμενο, κρίνεται ξεχωριστά στην κάθε περίπτωση, ανάλογα με τα κρίσιμα προσδιοριστικά στοιχεία της και συνεπώς, δεν είναι δυνατή η διατύπωση γενικών αρχών περί εντοπισμού της έδρας.

Συνέπεια της εφαρμογής του παραπάνω συστήματος της πραγματικής έδρας είναι ότι η ελληνική πολιτεία θέλει οι εταιρίες να ιδρύονται στη χώρα της πραγματικής τους έδρας. Το ελληνικό δίκαιο ορίζει μεταξύ άλλων τους όρους, τη μορφή και τη διαδικασία σύστασης των νομικών προσώπων που έχουν την έδρα τους στην Ελλάδα. Αν διαπιστωθεί ότι η πραγματική έδρα βρίσκεται στην Ελλάδα και δεν έχουν τηρηθεί οι διατυπώσεις που προβλέπονται από το ελληνικό δίκαιο για τη σύσταση του εταιρικού τύπου του νομικού προσώπου, το τελευταίο θεωρείται ως «εν τοις πράγμασι» - «de facto» εταιρεία.

Στην περίπτωση αυτή, εφαρμόζεται¹⁸ το ελληνικό δίκαιο σε όλη την έκτασή του και όχι μόνο ως προς την ικανότητα δικαίου, αλλά και ως προς το σύνολο των σχέσεων που διέπουν την όλη λειτουργία της, δηλαδή και ως προς τη διαχείριση και την εν γένει λειτουργία της, την αντιπροσωπευτική εξουσία, την ευθύνη των οργάνων και των εταίρων της. Η συνέπεια αυτή προφανώς δεν ισχύει για τις κοινοτικές εταιρείες,

---

¹⁸ Βλ. ΕφΠειρ 269/2016, ΕΝΔ 2016 Τ.1, σελ. 18 επ., ιδίως σελ. 21 και ΕΠ 549/2006 ΔΕΕ 2006 σελ. 1027

δηλαδή τις εταιρείες που έχουν συσταθεί σύμφωνα με δίκαιο κράτους μέλους και έχουν την καταστατική τους έδρα, την κεντρική διοίκηση ή την κύρια εγκατάστασή τους εντός της Κοινότητας(Κ. Παμπούκης,2003). Για τις εταιρείες αυτές το ζήτημα εξετάζεται στο πλαίσιο της ελευθερίας εγκατάστασης, όπως ερμηνεύεται νομολογιακά από το ΔΕΚ. Έτσι, οι κοινοτικές εταιρείες μπορούν να ασκήσουν το δικαίωμα δευτερεύουσας εγκατάστασης (δηλαδή μπορούν να ιδρύσουν πρακτορείο, υποκατάστημα ή θυγατρική εταιρεία, σύμφωνα με το άρθρο 52-νυν 43- ΣυνθΕΟΚ) στην Ελλάδα, έστω κι αν η πραγματική τους έδρα βρίσκεται στην χώρα μας ή σε άλλη εκτός του κράτους ίδρυσης χώρα, χωρίς να διατρέχουν τον κίνδυνο της ακυρότητας.

Από την άλλη, αν ένα νομικό πρόσωπο διαπιστωθεί ότι συστάθηκε έγκυρα σύμφωνα με το δίκαιο της χώρας στην οποία βρίσκεται η πραγματική του έδρα, όπου δηλαδή διοικείται, τότε σύμφωνα με την ΑΚ 10, το νομικό πρόσωπο και ιδίως οι εταιρείες, αναγνωρίζονται (Μεγγλίδου.1971) από το ελληνικό δίκαιο χωρίς καμία άλλη διατύπωση. Ο όρος αναγνώριση σημαίνει ότι η εταιρεία μπορεί χωρίς εμπόδια καταρχήν να αναπτύξει τις δραστηριότητές της και να ασκήσει τις νόμιμες εξουσίες που της επιτρέπει το ισχύον δίκαιο.

Το ενιαίο του νομολογιακού συστήματος της πραγματικής έδρας, διακόπτει (Χ. Παμπούκης,2002) ο νομοθέτης με την εισαγωγή εξαιρέσεων υπέρ της καταστατικής έδρας, οι οποίες λόγω της μεγάλης πρακτικής(Χ. Παμπούκης,2009) τους σημασίας έχουν καταστεί σημαντικότερες από τον κανόνα. Οι εξαιρέσεις αυτές εντοπίζονται σε διμερείς Διεθνείς Συμβάσεις (Η.Π.Α., Νορβηγία, Κύπρος), οι οποίες έχουν συναφθεί με χώρες που ακολουθούν το σύστημα της ιδρυτικής έδρας, στο κοινοτικό δίκαιο και, τέλος, σε νόμους. Συνεπώς, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι το ελληνικό σύστημα των κανόνων που διέπουν τα νομικά πρόσωπα με στοιχεία αλλοδαπής προέλευσης, είναι μεικτό, ακολουθώντας κατά κανόνα την πραγματική έδρα και, ως εξαίρεση, την καταστατική, και σύνθετο, διακρίνοντας τα κριτήρια ανάλογα με τη φύση του τιθέμενου ζητήματος (εφαρμοστέο δίκαιο ή κατάσταση αλλοδαπών). Αναλυτικότερα:

α) Η διμερής συνθήκη φιλίας, εμπορίου και ναυτιλίας μεταξύ Ελλάδος και Η.Π.Α της 3ης Αυγούστου 1951, η οποία κυρώθηκε από την χώρα μας με το ν. 2893/1954, καθιερώνει, πέραν της αρχής της μεταχειρίσεως του πλέον ευνοούμενου κράτους μεταξύ των δύο χωρών, τη θεωρία της συσσωματώσεως στις διμερείς σχέσεις τους με το άρθρο 24 παρ. 3 εδ. β'. Ειδικότερα, το εν λόγω άρθρο ορίζει: «Εταιρίες συσταθείσαι

δυνάμει των εντός των εδαφών των εκατέρου των συμβαλλομένων μερών ισχυόντων νόμων και κανονισμών, θα θεωρούνται εταιρία του μέρους τούτου και θα αναγνωρίζεται η νομική αυτών υπόσταση εντός των εδαφών του ετέρου μέρους». Συνέπεια της ρύθμισης αυτής συνιστά το γεγονός ότι οιαδήποτε εταιρεία που έχει συσταθεί σύμφωνα με το δίκαιο κάποιας από τις Πολιτείες των ΗΠΑ, ανεξάρτητα από το εάν εδρεύει στην πραγματικότητα σε άλλη χώρα (ακόμη και στην Ελλάδα), δηλαδή ανεξάρτητα από τον τόπο της πραγματικής της έδρας, θεωρείται ότι είναι αμερικανική και μπορεί να απαιτήσει την ευνοϊκή μεταχείριση που προβλέπει η Συνθήκη.

β) Τη θεωρία της συσσωματώσεως-ιδρύσεως ακολουθεί, επίσης, η κυρωθείσα με τον ν. 3574/1927 (Γραμματικάκη-Αλεξίου, 2017) διμερής συνθήκη εμπορίου μεταξύ Ελλάδος και Νορβηγίας (άρθρο 3 παρ. 1). Συγκεκριμένα, το άρθρο 3 ορίζει: «[...] αι ανώνυμοι εταιρείαι [...] αίτινες έχουσι την έδραν αυτών επί των εδαφών ενός των υψηλών συμβαλλομένων μερών και συνεστήθησαν κατά τους εν αυτοίς κειμένους νόμους [...]».

γ) Στο ίδιο αποτέλεσμα με τις παραπάνω Συνθήκες καταλήγει έμμεσα με το άρθρο 1 παρ. 2 και η αυξημένης πρακτικής σημασίας διμερής σύμβαση νομικής συνεργασίας μεταξύ Ελλάδος και Κύπρου (σε θέματα αστικού, οικογενειακού, εμπορικού και ποινικού δικαίου), που κυρώθηκε με τον ν. 1548/1985. Σύμφωνα με το τελευταίο, «[...] Οι υπήκοοι του ενός Συμβαλλόμενου Μέρους και πρόσωπα που έχουν τη συνήθη διαμονή τους σ' αυτό, καθώς και οι Έλληνες στο γένος και οι Κύπριοι στην καταγωγή, απολαμβάνουν στο έδαφος του άλλου Συμβαλλόμενου Μέρους την ίδια νομική προστασία με τους υπηκόους του όσον αφορά τα προσωπικά ή περιουσιακά τους δικαιώματα σε θέματα αστικού, οικογενειακού, εμπορικού και ποινικού δικαίου [...]». Εξάλλου, σύμφωνα με τη δεύτερη παράγραφο του ίδιου άρθρου προβλέπεται ότι οι διατάξεις της Σύμβασης έχουν εφαρμογή, προσαρμοζόμενες κατάλληλα, και στα νομικά πρόσωπα που έχουν την έδρα τους στο έδαφος του ενός από τα Συμβαλλόμενα μέρη «...ή τα οποία ιδρύθηκαν ή εγκαταστάθηκαν σε αυτά σύμφωνα με τη νομοθεσία τους».

Συμπερασματικά (Χ. Παμπούκης, 2001), το κριτήριο της καταστατικής έδρας, που καθιερώνεται με τις εν λόγω διμερείς Συμβάσεις οροθετείται εντός του πλαισίου και πεδίου εφαρμογής τους και, ως εκ τούτου, μπορεί να λεχθεί ότι οι τελευταίες δεν επιφέρουν άμεσο πλήγμα στο σύστημα της ΑΚ 10, ούτε κατά κυριολεξία αποτελούν

εξαίρεση από αυτό. Τέλος, μπορεί οι παραπάνω Συμβάσεις να επιλύουν το ζήτημα της αναγνωρίσεως και της εγκυρότητας της συστάσεως υπέρ του δικαίου της καταστατικής έδρας, ωστόσο, δεν διευκρινίζουν την έκταση εφαρμογής του δικαίου αυτού, δηλαδή κατά πόσο εφαρμόζεται πλήρως η *lex societatis*, εξοβελίζοντας το δίκαιο της πραγματικής έδρας ή όχι.

2.1.1 Εξαιρέσεις Ευρωπαϊκού δικαίου και Ελληνικών νόμων υπέρ της καταστατικής έδρας

Τη σημαντικότερη εξαίρεση από τον κανόνα της πραγματικής έδρας τη δημιούργησε το ευρωπαϊκό δίκαιο. Συγκεκριμένα, η επιλογή (Γραμματικάκη-Αλεξίου.2017) της πραγματικής έδρας ως συνδέσμου για τον καθορισμό του εφαρμοστέου δικαίου, αμφισβητήθηκε έντονα από σειρά αποφάσεων του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, κυρίως με το επιχείρημα ότι δεν εναρμονίζεται με το άρθρο 48 ΣυνθΕΚ (ήδη άρθρο 54 ΣΛΕΕ). Σύμφωνα με τη διάταξη αυτή, οι εταιρείες που έχουν συσταθεί σύμφωνα με τη νομοθεσία ενός κράτους μέλους και οι οποίες έχουν την καταστατική τους έδρα, την κεντρική τους διοίκηση ή την κύρια εγκατάστασή τους εντός της Κοινότητας, εξομοιώνονται σχετικά με το δικαίωμα εγκατάστασής τους προς τα φυσικά πρόσωπα που είναι υπήκοοι των κρατών μελών.

Επομένως, μια εταιρία που έχει την καταστατική έδρα της σε ένα κράτος μέλος ή έχει ιδρυθεί σύμφωνα με το δίκαιό του (ενώ ενδεχομένως η πραγματική έδρα της βρίσκεται εκτός Κοινότητας) απολαύει του δικαιώματος εγκαταστάσεως σύμφωνα με το ευρωπαϊκό δίκαιο. Με αφετηρία την πολυσυζητημένη απόφαση του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, *Centros*¹⁹, το ΔΕΚ έκρινε ότι αντίκειται στις διατάξεις των άρθρων 52 και 58 ΣυνθΕΚ (δηλαδή 43 και 48 ΣυνθΕΚ, μετά την αναρίθμηση που έγινε με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ) η άρνηση ενός κράτους μέλους να επιτρέψει τη σύσταση στο έδαφος του υποκαταστήματος νομικού προσώπου που συστάθηκε σύμφωνα με το δίκαιο άλλου κράτους μέλους, ακόμη και αν το νομικό αυτό πρόσωπο

---

¹⁹ Η υπόθεση αφορούσε περίπτωση αδρανούς αγγλικής εταιρείας, η οποία δραστηριοποιείτο μέσω υποκαταστήματος στις Κάτω Χώρες. Το ΔΕΚ δεν θεώρησε ως κατάχρηση το γεγονός ότι η αγγλική εταιρεία ιδρύθηκε με σκοπό την αποφυγή των περιορισμών του ολλανδικού εταιρικού δικαίου. Βλ. ΔΕΚ, 9.3.1999, C212/1997, Συλλ. Νομολ. 2000. I-1459 = ΔΕΕ 1999 σελ. 614 με παρατηρήσεις Τζουγανάτου και Κυριακάκη

δεν ασκεί καμία δραστηριότητα στο έδαφος του δεύτερου αυτού κράτους μέλους (και συνεπώς δεν έχει σ' αυτό την πραγματική του έδρα).

Η απόφαση (Χ. Παμπούκης, 2009) αυτή αν και δεν αναφέρεται ευθέως στο εφαρμοστέο δίκαιο, άγγιξε και το ζήτημα αυτό, καθώς θεσπίζοντας την υποχρέωση του κράτους μέλους να επιτρέψει τη σύσταση υποκαταστήματος στο έδαφός του προϋποθέτει ότι το νομικό πρόσωπο θα πρέπει να αναγνωρίζεται ότι έχει συσταθεί νόμιμα, από το εν λόγω κράτος μέλος. Αποτέλεσμα του τελευταίου είναι ότι η αντιμετώπιση εταιριών που έχουν συσταθεί και λειτουργούν σύμφωνα με το δίκαιο άλλου κράτους μέλους, αλλά έχουν την πραγματική έδρα τους στην Ελλάδα, ως εν τοις πράγμασι εταιριών, δεν θα είναι πλέον δυνατή.

Ακολούθησαν (Γραμματικάκη-Αλεξίου, 2017) και άλλες αποφάσεις του ΔΕΚ, μεταξύ άλλων στις υποθέσεις *Uberseering*²⁰ και *Inspire Art*²¹, με τις οποίες φάνηκε να παγιώνεται η υποχώρηση της πραγματικής έδρας και η αντίστοιχη ενίσχυση της σημασίας της καταστατικής έδρας, τουλάχιστον στις ενδοκοινοτικές σχέσεις. Συγκεκριμένα το ΔΕΚ δέχθηκε ότι τα (τότε) άρθρα 43 ΕΚ και 48 ΕΚ, και ήδη 49 και 54 ΣΛΕΕ, αποκλείουν εθνική νομοθετική ρύθμιση, η οποία να εξαρτά από ορισμένες προϋποθέσεις προβλεπόμενες από την εσωτερική νομοθεσία του ως προς τη σύσταση εταιριών, τη δημιουργία στο έδαφος του δευτερεύουσας εγκαταστάσεως εκ μέρους εταιρίας η οποία έχει συσταθεί σύμφωνα με τη νομοθεσία άλλου κράτους μέλους. Οι λόγοι για τους οποίους η εταιρία έχει συσταθεί στο πρώτο κράτος μέλος, καθώς και το ότι αυτή ασκεί τις δραστηριότητές της αποκλειστικώς ή σχεδόν αποκλειστικώς στο κράτος μέλος εγκαταστάσεως δεν αναιρούν το δικαίωμά της να επικαλεστεί την ελευθερία εγκαταστάσεως που διασφαλίζει η Συνθήκη ΕΚ, εκτός αν σε μια συγκεκριμένη περίπτωση αποδειχθεί ότι συντρέχει περίπτωση καταχρήσεως αυτού του δικαιώματος.

Ωστόσο, με τη μεταγενέστερη απόφασή του στην υπόθεση *Cartesio*²², το ΔΕΚ υπαναχώρησε, τουλάχιστον προς στιγμή, από την ευνοϊκή στάση του υπέρ του δικαίου της καταστατικής έδρας. Η απόφαση αυτή μάλλον διέψευσε όσους περίμεναν ότι το ΔΕΚ θα προχωρήσει στην οριστική εγκατάλειψη της θεωρίας της πραγματικής έδρας.

²⁰ Βλ. ΔΕΚ, 5.11.2002, C-208/00, Συλλ. Νομολ. 2002. J-9919 = ΔΕΕ 2003.61 με σημ. Ευ. Περάκ

²¹ Βλ. ΔΕΚ, 30.9.2003, C-167/2001, *Kamer Van de Koophandel en Fabrieken voor Amsterdam/Inspire Art Ltd*, Συλλ. 2003, 1-10155, Επισκ.ΕΔ 2003, 1029 με σημ. Κ. Παμπούκη

²² Βλ. ΔΕΚ, 16.12.2008, C-210/06

Το θέμα παραμένει επομένως ανοικτό. Πιο πρόσφατα, το ΔΕΕ έκρινε ότι, όταν εταιρία αρχικά συσταθεί σε ένα κράτος μέλος διαγράφεται από τα εκεί τηρούμενα μητρώα και μεταφέρει τη δραστηριότητά της σε άλλο κράτος μέλος, το τελευταίο ως κράτος υποδοχής έχει την ευχέρεια να εφαρμόσει τις δικές του εθνικές διατάξεις περί εσωτερικών μετατροπών οι οποίες διέπουν τη σύσταση και τη λειτουργία εταιρίας (βλ. ΔΕΕ, 12.7.2012, C-378/10, υπόθεση VALE).

Οι προαναφερθείσες εξελίξεις της νομολογίας του ΔΕΚ δεν επιβάλλουν (Χ. Παμπούκης, 2009), ως ζήτημα ευρωπαϊκού δικαίου, την καθολική εφαρμογή της θεωρίας της σύστασης, αφού αφενός οι ίδιες οι αποφάσεις επιτρέπουν περιορισμούς στην ελευθερία εγκατάστασης για λόγους επιτακτικού συμφέροντος και αφετέρου δεν έχουν καλύψει μέχρι στιγμής όλα τα ζητήματα που διέπονται από τη *lex societatis*. Με άλλα λόγια, το ευρωπαϊκό δίκαιο επιτρέπει στους εθνικούς νομοθέτες είτε να υιοθετήσουν πλήρως τη θεωρία της σύστασης είτε να ενστερνιστούν μία από τις ενδιάμεσες θεωρίες που έχουν προταθεί (θεωρία της επικάλυψης και θεωρία της διάκρισης). Στην ελληνική έννομη τάξη, ελλείπει νομοθετικής ρύθμισης, έχουν υποστηριχθεί και οι δύο απόψεις, η καθεμία με τα δικά της πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα, όπως εκτέθηκαν συνοπτικά ως άνω.

Συμπερασματικά (Βρέλλης, 2008), μετά την έκδοση των ως άνω σημαντικών αποφάσεων του ΔΕΚ μπορεί πλέον να συναχθεί το πόρισμα, ότι το κατ' άρθρο 10 ΑΚ εφαρμοστέο δίκαιο της πραγματικής έδρας δεν εφαρμόζεται στην περίπτωση εταιρειών Κράτους μέλους που ασκούν το δικαίωμα εγκαταστάσεως στην Ελλάδα, τουλάχιστον όσον αφορά την αναγνώριση της νομικής τους προσωπικότητάς και ικανότητας διαδίκου (υπόθ. *Überseering*) αλλά και το ελάχιστο όριο κεφαλαίου και την εις ολόκληρόν ευθύνη των εταίρων και της εταιρίας (υπόθ. *Inspire Art*). Εν όψει αυτής της εξελίξεως ο Έλληνας νομοθέτης καλείται να εκτιμήσει, κατά πόσον θα πρέπει να εξακολουθήσει να υιοθετεί το σύστημα του δικαίου της πραγματικής έδρας, αποδεχόμενος έτσι και δυαδικό σύστημα κανόνων συγκρούσεως για τα νομικά πρόσωπα (ανάλογα με το αν το Κράτος καταγωγής της εταιρίας είναι ή μη μέλος της Ε.Ε. ή του Ε.Ο.Χ.), δυαδικό σύστημα το οποίο και σήμερα ούτως ή άλλως έχει εισαχθεί στο εθνικό μας ιδιωτικό διεθνές δίκαιο (με κανόνα το άρθρο 10 ΑΚ και εξαίρεση κυρίως τις ναυτιλιακές εταιρείες του ν. 791/1978, βλ. κατωτέρω), ή μήπως θα πρέπει να υιοθετήσει γενικώς το σύστημα του δικαίου της καταστατικής έδρας.

Ρωγή (Γραμματικάκη-Αλεξίου.2017) στην κυριαρχία της πραγματικής έδρας φαίνεται να αποτελεί το άρθρο 45 παρ. 3 του ν. 4072/2012 που ορίζει ότι «η ιδιωτική κεφαλαιουχική εταιρία δεν έχει υποχρέωση να έχει την πραγματική της έδρα στην Ελλάδα». Η αιτιολογική έκθεση του ν. 4072/2012 διευκρινίζει ότι στη διάταξη αυτή «κατά παρέκκλιση του άρθρου 10 ΑΚ, προτείνεται η υιοθέτηση του δικαίου της καταστατικής έδρας και εννοείται ότι μια ΙΚΕ θα διέπεται από το ελληνικό δίκαιο, ως *lex societatis*, ενόσω είναι καταχωρισμένη στο Γ.Ε.ΜΗ., ακόμα και αν έχει την πραγματική της έδρα στο εξωτερικό».

Ιδιαίτερα σημαντική για την ανάπτυξη της ναυτιλίας στην χώρα μας εξαίρεση από το σύστημα της πραγματικής έδρας εισάγει (Χ. Παμπούκης,2009) κυρίως ο Ν. 791/1978 «περί διατάξεων α φορωσών το εν Ελλάδι καθεστώς των κατά το δίκαιον αλλοδαπής πολιτείας συσταθεισών ναυτιλιακών²³ εταιρειών», ο οποίος εκδόθηκε αμέσως μετά την ΑΠ Ολ 461/1978 για να αποσοβήσει μαζική αποχώρηση ναυτιλιακών εταιρειών με καταστατική έδρα στην αλλοδαπή.

Σύμφωνα με το άρθρο 1 παράγραφος 1 του ως άνω νόμου μετά την τροποποίησή του με το ν.4646/2019, οι ναυτιλιακές εταιρείες οι οποίες συστάθηκαν κατά τους νόμους αλλοδαπής πολιτείας εφόσον είναι ή ήταν πλοιοκτήτριες εταιρείες ή διαχειρίστριες πλοίων ή ναυλομεσιτικές ή ναυλώτριες γυμνών πλοίων ή μισθώτριες πλοίων υπό χρηματοδοτική μίσθωση με ελληνική ή ξένη σημαία ή είναι εγκαταστημένες ή πρόκειται να εγκατασταθούν στην Ελλάδα δυνάμει των διατάξεων του άρθρου 25 του Ν. 27/1975 ή των ΑΝ 89/1967 και 378/1968 διέπονται ως προς τη σύσταση και την ικανότητα δικαίου από το δίκαιο της χώρας της καταστατικής τους έδρας αδιαφόρως του τόπου όθεν διευθύνονται ή διηυθύνοντο εν όλω ή εν μέρει οι υποθέσεις τους. Τα ίδια ισχύουν και για τις Εταιρείες Χαρτοφυλακίου (Holdings Companies) των παραπάνω εταιρειών.

---

²³Ο Έλληνας νομοθέτης έκρινε ότι οι ναυτιλιακές εταιρείες-περίεργα όμως μόνο αυτές-πρέπει να «διέπονται υπό δικαίου σταθερού και αμετάβλητου ως προς τη σύστασιν και την ικανότητα δικαίου», «εν όψει...και του ενδιαφέροντος της Πολιτείας διά την ελληνικήν ναυτιλίαν, ήτις αποτελεί μεγίστην πηγήν πλούτου». Βλ. Δημ.Παπαστερίου, Η έδρα των νομικών προσώπων στο ιδιωτικό δίκαιο,ό.π. , ιδίως σελ.267-270

2.1.2 Ο κανόνας της πραγματικής έδρας στις εμποροβιομηχανικές εταιρείες του ΑΝ 89/67

Ο Α.Ν. 89/67, όπως τονίστηκε και στην εισαγωγή της παρούσας εργασίας, απέβλεπε στην προσέλκυση αλλοδαπών εταιρειών κατά την ουσιαστική έννοια και όχι βέβαια στην παραχώρηση προνομίων σε ελληνικές εταιρείες, που είχαν ήδη πραγματικό δεσμό με την Ελλάδα. Κατά την υιοθέτησή του ο νομοθέτης δεν αντιμετώπισε (Χ. Παμπούκης, 2003) το ζήτημα του εφαρμοστέου δικαίου, όπως αποδεικνύει και η ψήφιση εν σπουδή του Ν. 791/1978 μετά την απόφαση 461/1978 του Αρείου Πάγου, ο οποίος, στο άρθρο 1, όπως καταγράφηκε ανωτέρω, αναφέρεται ρητά μόνο στις ναυτιλιακές εταιρείες, χωρίς να κάνει μνεία στις εμποροβιομηχανικές που είναι εγκατεστημένες στην Ελλάδα με το καθεστώς του Α.Ν. 89/67, αφήνοντας το ζήτημα ανοιχτό. Έτσι, λοιπόν, τέθηκε το ερώτημα αν το απαιτούμενο στοιχείο που θα χαρακτηρίζει μια εταιρεία αλλοδαπή θα κριθεί με βάση τον κανόνα της ΑΚ 10 ή με βάση το δίκαιο της καταστατικής έδρας.

Με το ζήτημα αυτό, μεταξύ άλλων, κλήθηκε να ασχοληθεί η Ολομέλεια του Αρείου Πάγου μετά από παραπομπή με την ΑΠ (τμ. Α΄) 335/200196. Η Ολομέλεια, στην υπ' αριθμόν 2/2003 απόφασή της επικυρώνοντας²⁴ ομόφωνα τη γνώμη της πλειοψηφίας της παραπεμπτικής απόφασης, δέχθηκε²⁵ ότι η ειδικότερη ρύθμιση που θεσπίζει ο Ν. 791/1978 ως προς τις ναυτιλιακές εταιρείες που έχουν συσταθεί κατά τους νόμους αλλοδαπής πολιτείας και είναι πλοιοκτήτριες ή διαχειρίστριες πλοίων με ελληνική σημαία ή είναι εγκατεστημένες στην Ελλάδα σύμφωνα με το καθεστώς των ΑΝ 89/67, 378/68 και του Ν. 27/75, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει, τις οποίες υπάγει στο δίκαιο της καταστατικής έδρας, κατ' εξαίρεση του γενικότερου κανόνα του άρθρου 10 ΑΚ που ως γνωστόν υπάγει την ικανότητα του νομικού προσώπου στη ρύθμιση του νόμου της πραγματικής έδρας του, δεν μπορεί να επεκταθεί αναλογικά και στις αλλοδαπές εμποροβιομηχανικές εταιρείες που εγκαθιστούν γραφείο ή υποκατάστημα στην Ελλάδα σύμφωνα με τις διατάξεις του Α.Ν. 89/1967.

Η απόφαση με ορθή και εμπειριστατωμένη αιτιολογία απορρίπτει τις αιτιάσεις της μειοψηφίας στην παραπεμπτική απόφαση και αποφαινεται ότι ο ΑΝ 89/67 δεν

²⁴ Βλ. σημειώματα Αθ. Μαρκάκη σε ΕΝΔ 2003 σελ.38, Α. Αθανασίου και Σπ. Αλεξανδρή σε ΔΕΕ 2003, σελ.527, όπως και την αγόρευση του Εισαγγελέα ΑΠ Ευ. Κρουσταλλάκη σε ΕλΔνη 2003, σελ. 391

²⁵ Βλ. σημ. Αθανασίου Α.Μαρκάκη, Επιθεώρηση Ναυτικού Δικαίου, Τεύχος 31, 2003, σελ. 35 επ. και ΔΕΕ 5/2003 σημ. Σπύρος Γ. Αλεξανδρής

λαμβάνει θέση όσον αφορά το κριτήριο της «αλλοδαπότητας» και δεν αποτελεί λανθάνοντα κανόνα ιδιωτικού διεθνούς δικαίου, αλλά ουσιαστικό κανόνα δικαίου που θεσπίζει μια εξαιρετική ρύθμιση αναφορικά με σαφώς προσδιορισμένα υποκείμενα δικαίου και συγκεκριμένα αλλοδαπές εταιρείες με πραγματική έδρα εκτός Ελλάδος, σύμφωνα με το κριτήριο της ΑΚ 10, οι οποίες δεν έχουν σκοπό να τη μεταφέρουν στην Ελλάδα, αλλά απλώς να εγκαταστήσουν υποκατάστημα ή γραφείο. Με άλλα λόγια, δεν περιέχει κανόνα συγκρούσεως ή συνδέσεως, αφού έχει ως στόχο την ρύθμιση ζητημάτων δικαίου κατάστασης αλλοδαπών. Εξάλλου, σύμφωνα με την απόφαση, με την εγκατάσταση αυτή η αλλοδαπή εταιρεία αποκτά περιορισμένη και ειδική δικαιοκτητική ικανότητα, δυνάμει του δικαίου της καταστατικής της έδρας, μόνο ως προς την κτήση εγκαταστάσεως στην Ελλάδα και όχι γενική, που ρυθμίζεται από το δίκαιο της πραγματικής έδρας. Άλλωστε, η ρύθμιση αυτή είναι σύμφωνη με το σκοπό του νομοθέτη, ο οποίος σκόπευε να δημιουργήσει ένα ευνοϊκό νομοθετικό καθεστώς αποκλειστικά για τις ναυτιλιακές επιχειρήσεις, οι οποίες λειτουργούν στην Ελλάδα με τη μορφή αλλοδαπών εταιρειών, για φορολογικούς κυρίως λόγους.

Συμπερασματικά, κατά την ορθότερη γνώμη, οι εταιρείες αυτές διέπονται από το δίκαιο της πραγματικής τους έδρας και δεν συμπεριλαμβάνονται στις εξαιρέσεις της καταστατικής έδρας, αφού αφενός η σχετική διάταξη του ν. 791/1978, ως ειδική και εξαιρετική, ερμηνεύεται συσταλτικά και ως εκ τούτου δεν μπορεί να διευρυνθεί το πεδίο εφαρμογής της εις βάρος του κανόνα της πραγματικής έδρας, αφετέρου δεν περιέχεται κρυμμένος κανόνας ιδιωτικού διεθνούς δικαίου (θεωρία που ουδέποτε έγινε αποδεκτή από το θετικό δίκαιο), δεδομένου ότι η διάταξη αφορά στην κατάσταση αλλοδαπών και όχι σε ρύθμιση εφαρμοστέου δικαίου και τέλος, διότι η αντίθετη ερμηνευτική εκδοχή θα προσέκρουε ενδεχομένως στις κοινοτικές ρυθμίσεις των άρθρων 43 και 48, προκειμένου περί μη κοινοτικών νομικών προσώπων.

Η απόρριψη (Λ. Αθανασίου, 2015) των ως άνω νομικών κατασκευών, της ερμηνείας του ΑΝ ως κρυμμένου κανόνα σύνδεσης και της αναλογικής εφαρμογής του άρθρου 1 του ν. 791/78 στις αλλοδαπές εμποροβιομηχανικές επιχειρήσεις, και η κατ' επέκταση εφαρμογή του δικαίου της πραγματικής έδρας στις τελευταίες, δημιουργεί ανασφάλεια δικαίου και μια περίεργη αντίφαση, η οποία έγκειται στο ότι η ελληνική πολιτεία καλεί με την υπόσχεση προνομίων, μία αλλοδαπή εταιρεία τρίτης μη κοινοτικής χώρας να εγκατασταθεί στην Ελλάδα (χωρίς καμία ένδειξη ότι η εγκυρότητα της εγκατάστασης τελεί υπό την αίρεση του δικαίου της έδρας) και στη συνέχεια τη θεωρεί άκυρη. Πιο

συγκεκριμένα, αν διαπιστωθεί, ότι η πραγματική έδρα της εταιρίας που φέρεται ως αλλοδαπή, βρίσκεται στην Ελλάδα και δεν έχουν τηρηθεί οι διατυπώσεις ιδρύσεως (συστάσεως και δημοσιότητας) που επιτάσσει το ελληνικό δίκαιο για το συγκεκριμένο εταιρικό τύπο, η εν λόγω εταιρία είναι άκυρη και θεωρείται ως «εν τοις πράγμασι» μόνο εταιρεία.

Γι' αυτό το λόγο, η μειοψηφία της ως άνω απόφασης θεώρησε ότι με τον τρόπο αυτό υποσκάπτεται και αποθαρρύνεται η επένδυση αλλοδαπών κεφαλαίων στην Ελλάδα. Η άποψη αυτή, όμως, δεν είναι ορθή (Αθ. Μαρκάκης,2003) διότι η μη υπαγωγή των αλλοδαπών εμποροβιομηχανικών εταιρειών που εγκαθιστούν γραφείο στην Ελλάδα στη ρύθμιση του Ν. 791/1978 πλήττει μόνο τις εταιρείες εκείνες που έχουν μεν την καταστατική τους έδρα στην αλλοδαπή αλλά την πραγματική στην Ελλάδα, δηλαδή δεν αφορά τις αλλοδαπές εταιρείες που ενδιαφέρονται να επενδύσουν κεφάλαια στην Ελλάδα αλλά τις ημεδαπές εταιρείες που χρησιμοποιούν μία πλασματική καταστατική έδρα προκειμένου να αποφύγουν την εκπλήρωση των φορολογικών, κυρίως, υποχρεώσεών τους.

Για τη θεραπεία (Λ. Αθανασίου,2015) της αντίφασης που δημιουργείται, θα μπορούσε να εφαρμοστεί ο διαχωρισμός του ζητήματος της αναγνώρισης της νομικής προσωπικότητας που εκφεύγει του πεδίου εφαρμογής του άρθρου 10ΑΚ και της συλλογιστικής του εφαρμοστέου δικαίου από τα λοιπά θέματα εσωτερικών και εξωτερικών σχέσεων του νομικού προσώπου που εμπíπτουν σ' αυτό το άρθρο και, συνεπώς, ρυθμίζονται από το δίκαιο της πραγματικής έδρας. Έτσι, η σύσταση του νομικού προσώπου που ιδρύθηκε στην αλλοδαπή θα κρίνεται κατά την αλλοδαπή έννομη τάξη της ίδρυσής του, ενώ τα λοιπά θέματα θα διέπονται από το δίκαιο της πραγματικής έδρας.

Η πρόταση αυτή, που, όπως γίνεται αντιληπτό, συνιστά όχι μόνο έκφανση της θεωρίας της επικάλυψης, αλλά και μία πρόταση διεύρυνσης του άρθρου 1 του ν.791/78 σε όλα τα νομικά πρόσωπα, ξεφεύγει από τη μέθοδο του κανόνα σύγκρουσης, που αποσκοπεί στον καθορισμό του εφαρμοστέου δικαίου σε μία έννομη σχέση που συνδέεται με περισσότερες της μίας έννομης τάξης και συνεπώς επιλύει ένα ζήτημα επιλογής. Στην ήδη συσταθείσα εταιρεία δεν ανακύπτει θέμα αναζήτησης του εφαρμοστέου δικαίου, αφού αυτό είναι γνωστό: είναι το δίκαιο της έννομης τάξης σύμφωνα με το οποίο ήδη

συστάθηκε. Το θέμα μεθοδολογικά συνίσταται στην αποδοχή ή μη σύστασης και της προσωπικότητας της εταιρείας στην ημεδαπή.

Το ζήτημα της αναγνώρισης θέτει, περαιτέρω, μεταξύ άλλων, και το ζήτημα της αντιστοιχίας(Χ.παμπούκης,2009) των αλλοδαπών και ημεδαπών εταιρικών τύπων. Έχει κριθεί νομολογιακά ότι ως εταιρεία περιορισμένης ευθύνης θεωρείται το αλλοδαπό νομικό πρόσωπο που η φύση του ταυτίζεται ή αναλογεί προς τον χαρακτήρα της ελληνικής Ε.Π.Ε., ανεξάρτητα από την ονομασία της στην αλλοδαπή, ενώ ανώνυμη θεωρείται η εταιρεία που διαλαμβάνει την ίδια βιοτική πραγματικότητα με την ομώνυμη έννοια του ελληνικού ουσιαστικού δικαίου. Βέβαια, σοβαρά ζητήματα αντιστοιχιών²⁶ δεν ανακύπτουν, καθώς ως προς το νομικό χαρακτηρισμό δεν απαιτείται ταυτότητα, αλλά σημαντική αναλογία. Σημαντικό ρόλο παίζουν και οι ονομασίες που περιλαμβάνουν οι επωνυμίες των αλλοδαπών εταιρειών, όπως incorporated, corporation κ.α. Τέλος, έχει υποστηριχθεί ότι η εταιρεία τύπου public limited¹⁰⁷ αντιστοιχεί προς την ανώνυμη εταιρεία, ενώ private limited προς την εταιρεία περιορισμένης ευθύνης, άποψη που μάλλον υιοθετεί και ο κοινοτικός νομοθέτης. Εντούτοις, υποστηρίζεται ορθότερα ότι προσιδιάζει και αυτή προς την ανώνυμη.

2.2 Ναυτιλιακές εταιρείες Ν.791/78

Η θέσπιση του Ν.791/78 (Γραμματικάκη-Αλεξίου,2017)πρέπει να συνδεθεί με την χρονική περίοδο κατά την οποία έλαβε χώρα. Συγκεκριμένα, την εποχή εκείνη έντονη ήταν η τάση των ναυτιλιακών επιχειρήσεων να προτιμούν αντί της ελληνικής σημαίας τη σημαία άλλων κρατών, στο έδαφος των οποίων είχαν, για λόγους, κυρίως φορολογικού χαρακτήρα, την καταστατική έδρα τους, ενώ, τις περισσότερες φορές, η διοίκηση των εταιρειών και πλοίων αυτών ήταν εγκατεστημένη στην Ελλάδα. Παράλληλα, είχε μόλις παγιωθεί στη σχετική με το άρθρο 10 ΑΚ νομολογία η θεωρία της πραγματικής έδρας, με βάση την οποία επεκτεινόταν το πεδίο εφαρμογής του ελληνικού δικαίου στις εταιρείες των οποίων η διοίκηση γινόταν από ελληνικό έδαφος. Αναλυτικότερα, η Ολομέλεια του Αρείου Πάγου κυρίως με την έκδοση της θεμελιώδους αποφάσεώς της 461/1978²⁷, στην οποία προσαρμόστηκε και η

²⁶ Ήδη οι αντιστοιχίες αναφέρονται σε κοινοτικές οδηγίες (Οδηγία 77/91/Ε.Ο.Κ., άρθρο 1 παρ.1 για τις ανώνυμες εταιρείες και 1η Οδηγία 68/151/Ε.Ο.Κ. άρθρο 1 και 12η Οδηγία 89/66/Ε.Ο.Κ. για τις εταιρείες περιορισμένης ευθύνης)

²⁷ Βλ. ΝοΒ 1979 (27), σελ.211επ., ΕΛΔ 1978 (19), σελ. 347 επ., παρατ. Τζίφρα

μεταγενέστερη νομολογία των κατώτερων δικαστηρίων, τάχθηκε κατ' αρχήν υπέρ του συστήματος της πραγματικής έδρας και δέχθηκε την ακυρότητα της σύστασης των εταιρειών αυτών που ιδρύθηκαν στην αλλοδαπή και έχουν κατά το καταστατικό τους την έδρα τους στον Παναμά, τη Λιβερία ή αλλού, στην πραγματικότητα, όμως, η διοίκηση τους εκπορεύεται από την Ελλάδα, με το αιτιολογικό ότι δεν τηρήθηκαν κατά την ίδρυσή των οι διατυπώσεις που επιβάλλει ο ελληνικός νόμος για την ίδρυση ανώνυμων εταιριών.

Στη θεμελίωση(Χαρίση-Στάμου,1985) της νομολογίας αυτής χρησιμοποιήθηκε κατά κόρον η θεωρία των «εν τοις πράγμασι εταιρειών» για να δικαιολογηθεί η παραμονή σε ισχύ ορισμένων συναλλαγών των εν λόγω εταιρειών, που ήταν αναγκαία για να αποφευχθεί το χάος που θα πρόκυπτε από την αναγνώριση των συναλλαγών τους σαν άκυρων. Είναι, όμως, γεγονός ότι η ως άνω προσπάθεια διάσωσης των συναλλαγών που πραγματοποιήθηκαν από εταιρείες που αναγνωρίστηκαν σαν άκυρες, ορισμένες φορές, καταλήγει σε άστοχες κατασκευές. Δημιουργήθηκε, λοιπόν, μεγάλη αναταραχή για τις ανώνυμες ναυτιλιακές εταιρείες που είχαν ιδρυθεί στην αλλοδαπή σύμφωνα με τις διατυπώσεις των τόπων της ίδρυσης, που είχαν όμως εγκατάσταση στον Πειραιά, από την οποία γινόταν η διοίκηση και διαχείριση της εταιρίας, ιδίως δε για εκείνες τις εταιρείες που είχαν εγκατασταθεί με βάση τους νόμους 27/1975, Α.Ν. 89/1967 και 378/1968, με τους οποίους με την παροχή φορολογικών και άλλων προνομίων για λόγους γενικότερης εθνικής πολιτικής είχε επιδιωχθεί η προσέλκυση επιχειρήσεων ξένης ιθαγένειας στην Ελλάδα.

Με άλλα λόγια, κρίθηκε ότι η επικράτηση (στη νομολογία και τη θεωρία) και η εφαρμογή του κανόνα της πραγματικής έδρας στις ως άνω εταιρείες, με συνέπεια την ακυρότητα τους, θα οδηγούσε σε μαζική φυγή των Ελλήνων εφοπλιστών από την Ελλάδα. Αποτέλεσμα της αναταραχής αυτής ήταν η ψήφιση του νόμου 791/1978, ο οποίος παρά το μειονέκτημα(Χ.Παμπούκης,2001) της βίαιης νομοθετικής παρέμβασής του στη νομολογιακή κατασκευή, είχε ως σκοπό να προστατεύσει και να ευνοήσει την ανάπτυξη μείζονος ναυτιλιακής δραστηριότητας στην Ελλάδα, παρέχοντας ως νομικό κίνητρο στις πλοιοκτήτριες ή διαχειρίστριες εταιρείες πλοίων υπό ελληνική σημαία τη διατήρηση του ευνοϊκού νομικού καθεστώτος που τους παρέχεται από τα αλλοδαπά δίκαια σύμφωνα με τα οποία ιδρύθηκαν.

2.2.1 Πεδίο εφαρμογής Ν.791/78

Σύμφωνα με το άρθρο 1 του εν λόγω νόμου, όπως η παράγραφος 1 αυτού αντικαταστάθηκε από την παράγραφο 3 του άρθρου 61 του ν.4646/2019, «Ναυτιλιακές εταιρείες, οι οποίες έχουν συσταθεί σύμφωνα με τους νόμους αλλοδαπών κρατών, εφόσον είναι ή ήταν κατά το παρελθόν πλοιοκτήτριες ή διαχειρίστριες πλοίων ή ναυλομεσιτικές ή ναυλώτριες γυμνών πλοίων (bareboat charterers) ή μισθώτριες πλοίων υπό χρηματοδοτική μίσθωση (ship lessees), υπό ελληνική ή ξένη σημαία ή είναι εγκατεστημένες ή θα εγκατασταθούν στην Ελλάδα δυνάμει των διατάξεων του άρθρου 25 του ν.27/75 ή των α.ν.89/1967 και 378/1968, διέπονται ως προς τη σύσταση και την ικανότητα δικαίου από το δίκαιο του κράτους της καταστατικής τους έδρας, ανεξάρτητα από τον τόπο από τον οποίο διευθύνονται ή διευθύνονταν, συνολικώς ή μερικώς οι υποθέσεις τους.

Οι ρυθμίσεις του προηγούμενου εδαφίου ισχύουν και για τις Εταιρείες Χαρτοφυλακίου (Holdings Companies) των παραπάνω εταιρειών. Αι διατάξεις του παρόντος νόμου δεν έχουν εφαρμογήν προκειμένου περί εταιρειών αι οποίαι είναι πλοιοκτήτριαι ή διαχειρίστριαι αποκλειστικώς και μόνον σκαφών αναψυχής.» Σε αντίθεση, λοιπόν, με τη διάταξη του άρθρου 10 ΑΚ, η οποία αναφέρεται στα νομικά πρόσωπα εν γένει, η προπαρατεθείσα ειδική διάταξη αφορά, όπως επισημάνθηκε και ως άνω, μόνο ναυτιλιακές εταιρείες, σε σχέση με τις οποίες περαιτέρω πρέπει να συντρέχουν²⁸ αθροιστικώς δύο προϋποθέσεις, εκ των οποίων η δεύτερη αναλύεται σε περισσότερες υπαλλακτικώς τιθέμενες μερικότερες προϋποθέσεις.

Ειδικότερα, η εγκατάσταση των αλλοδαπών εταιρειών προϋποθέτει πρώτον ότι οι εν λόγω εταιρείες έχουν νομοτύπως συσταθεί και λειτουργούν κατά το δίκαιο αλλοδαπής πολιτείας και κατ' επέκταση ότι έχουν ικανότητα δικαίου κατά το δίκαιο της καταστατικής τους έδρας. Το στοιχείο αυτό εξέταζε παγίως η Διοίκηση ήδη υπό το αρχικό καθεστώς του α.ν. 89/67. Η δεύτερη προϋπόθεση αφορά τα υποκειμενικά όρια εφαρμογής του ειδικού νόμου. Ο τελευταίος, λοιπόν, καταλαμβάνει(Αντάπασης,2011):
α) αλλοδαπές πλοιοκτήτριες ή διαχειρίστριες ή ναυλομεσιτικές ή ναυλώτριες γυμνών πλοίων ή μισθώτριες υπό χρηματοδοτική μίσθωση ελληνικών πλοίων, νηολογημένων ως κεφαλαίων εξωτερικού σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 13 του Ν.Δ.

---

²⁸ Βλ. Αναστ. Βενάρδος, Το νομικόν καθεστώς των κατά τον Ν. 791/1978 Αλλοδαπών Ναυτικών Εταιριών, ΠειρΝ, σελ. 375 επ., ιδίως σελ. 377-378

2687/1953, ανεξαρτήτως άδειας εγκατάστασης, εξαιρουμένων των εταιρειών πλοιοκτητριών ή διαχειριστριών μόνο σκαφών αναψυχής, β) αλλοδαπές εταιρείες πλοιοκτήτριες πλοίων ή ναυλωτριών γυμνών πλοίων ή μισθωτριών εταιρειών πλοίων υπό χρηματοδοτική μίσθωση με ξένη σημαία, αρκεί η διαχείριση των πλοίων να γίνεται από νομότυπα εγκατεστημένη στην Ελλάδα διαχειρίστρια (άρθρο 25 παρ. 7 του ν.27/1975, όπως ισχύει μετά την αντικατάστασή του από το άρθρο 59 παρ. 2 του ν. 4646/2019), χωρίς να είναι νομικά κρίσιμο ότι κατά το δίκαιο της πραγματικής τους έδρας ενδέχεται τα νομικά πρόσωπα να εμφανίζονται ως μη νομίμως συσταθέντα γ)αλλοδαπές ναυτιλιακές εταιρείες, πλοιοκτήτριες ή διαχειρίστριες πλοίων ή άλλες ασχολούμενες με δραστηριότητες αναφερόμενες στο άρθρο 25 του ν. 27/1975, που συστήθηκαν (ή συνιστώνται) σύμφωνα με το δίκαιο αλλοδαπής πολιτείας, λειτούργησαν (ή λειτουργούν) στην Ελλάδα χωρίς άδεια εγκατάστασης και έλαβαν (ή λαμβάνουν) στη συνέχεια άδεια εγκατάστασης σύμφωνα με τις διατάξεις του εν λόγω άρθρου 25 του ν. 27/1975 και των α.ν. 89/1967 και 378/1968, όπως τροποποιήθηκαν και ισχύουν.

Οι ως άνω (υπό γ) εντάσσονται στη διάταξη καθώς η τελευταία υπάγει στο δίκαιο της καταστατικής έδρας τη σύσταση και την ικανότητα δικαίου και των αλλοδαπών εταιρειών, οι οποίες «ήθελον εγκατασταθή εν Ελλάδι δυνάμει των διατάξεων του άρθρου 25 του ν.27/75...» μετά την έναρξη της ισχύος της χωρίς να ενδιαφέρει ο κατά τον χρόνο εγκατάστασης τόπος διοίκησης. Επισημαίνεται ότι η άστοχη διατύπωση του νόμου “..ήθελον εγκατασταθεί...”, με την οποία προφανώς ο νομοθέτης θέλησε άτεχνα να διευκρινίσει ότι το ευνοϊκό καθεστώς του ν. 791/1978 θα καταλαμβάνει και εταιρείες που θα εγκατασταθούν στην Ελλάδα στο μέλλον μολονότι αυτό είναι περιττό ενόψει της ΑΚ 2-, απέβλεπε στο να παρακινήσει τις αλλοδαπές εταιρείες του είδους να υπαχθούν και μετά την έναρξη της ισχύος του στις διατάξεις των ανωτέρω νόμων και κατ’ επέκταση να συνεχίσουν τη δράση τους χωρίς προβλήματα νομιμότητας ως προς τη σύσταση και την ικανότητα δικαίου αυτών. Παράλληλα, όμως, όπως προκύπτει από τη σαφή γραμματική διατύπωση του νόμου, ο νομοθέτης, προκειμένου να άρει την αβεβαιότητα ως προς τη νομιμότητα των αλλοδαπών εταιρειών που είχαν συσταθεί και καταστεί πλοιοκτήτριες ελληνικών πλοίων ή εγκατασταθεί στην Ελλάδα σύμφωνα με τους ανωτέρω νόμους πριν από την έναρξη της ισχύος του, θέλησε να του προσδώσει αναδρομική δύναμη. Συνεπώς, η νομολογία εφάρμοσε το νόμο και σε εταιρείες που είχαν ήδη ιδρυθεί, εφόσον δεν είχαν λυθεί κατά την εισαγωγή του. Ακολούθως, στο

πεδίο εφαρμογής του συμπεριλαμβάνονται και οι εταιρείες πλοιοκτήτριες πλοίων, τα οποία απέβαλαν την ελληνική σημαία πριν την έναρξη ισχύος του και εκείνες που εγκαταστάθηκαν μετά την εισαγωγή του εφόσον κατά τον χρόνο ισχύος του δεν είχαν λυθεί.

Στο σημείο αυτό, σκόπιμο είναι να παρατεθεί απόσπασμα από την με αριθμό 849/2004²⁹ απόφαση του Εφετείου Πειραιώς, η οποία βάσει της με αριθμό 2/1999 απόφασης της ΟΛΑΠ διασαφήνισε το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 1 του ν.791/1978 αναφέροντας συγκεκριμένα: «Με την έννοια της φράσεως "ήσαν πλοιοκτήτριαι" που αναφέρεται στο παρελθόν, ο ιστορικός νομοθέτης δεν είχε σκοπό να επεκτείνει την εφαρμογή των διατάξεων του Ν.1978 και σε εταιρίες που, ενώ αρχικά πληρούσαν τις προϋποθέσεις εφαρμογής του, έπαυσαν μεταγενέστερα να τις πληρούν. Κάτι τέτοιο θα οδηγούσε σε καταστρατήγηση του Ν.791/78 αφού μια αλλοδαπή ναυτιλιακή εταιρεία θα ύψωνε για λίγο διάστημα την ελληνική σημαία στο πλοίο της και θα μπορούσε αμέσως μετά να ζητήσει, όπως έχει δικαίωμα, τη διαγραφή του από το νηολόγιο και να συνεχίσει να έχει την πραγματική της έδρα στην Ελλάδα, και έτσι να καλύπτεται πάντοτε από τις ευνοϊκές διατάξεις του Ν.791/78, παρόλο ότι είχε παύσει να πληροί τις σχετικές προϋποθέσεις.(...).

Συνεπώς, αν διαπιστωθεί ότι μία ναυτιλιακή εταιρεία που φέρεται ως αλλοδαπή δεν υπάγεται στη ρύθμιση του Ν.791/78 και βρίσκεται στην Ελλάδα χωρίς να έχουν τηρηθεί οι διατυπώσεις ιδρύσεώς της (συστάσεως και δημοσιότητας) που προβλέπει το ελληνικό δίκαιο για το συγκεκριμένο εταιρικό τύπο, η εν λόγω εταιρεία είναι άκυρη και θεωρείται ως "εν τοις πράγμασι" ομόρρυθμη εταιρεία και εφαρμόζεται στην περίπτωση αυτή το δίκαιο της πραγματικής της έδρας, δηλαδή το ελληνικό, όχι μόνο ως προς την ικανότητα δικαίου, αλλά και ως προς το σύνολο των σχέσεων που διέπουν την όλη λειτουργία της, δηλαδή και ως προς τη διαχείριση και την εν γένει λειτουργία της, την αντιπροσωπευτική εξουσία, την ευθύνη των οργάνων του νομικού προσώπου, τη λύση και την εκκαθάρισή του.» δ)αλλοδαπές εταιρείες που ασχολούνται με την εκμετάλλευση, ναύλωση, ασφάλιση³⁰, διακανονισμό κοινών αβαριών, μεσιτεία αγοραπωλησιών, ναυπηγήσεων, ναυλώσεων ή ασφαλίσεων πλοίων και με την αντιπροσώπηση πλοιοκτητριών εταιρειών ή ναυλωτριών γυμνών πλοίων ή

---

²⁹ Βλ. Ε.Ν.Δ 2005 σελ. 26

³⁰ Βλ. Αντάπασης υπό ΕιρΠειρ 52/2003 ΕεμπΔ 2003, σελ. 890 επ, ΠΠρΠειρ 245/1996 ΝΟΜΟΣ, ΜΠρΠειρ 3884/2011 ΝΟΜΟΣ

μισθωτριών εταιρειών πλοίων υπό χρηματοδοτική μίσθωση, εφόσον εγκαταστήσουν στην Ελλάδα γραφείο ή υποκατάστημα που αντικείμενο έχει τις ανωτέρω εργασίες σε πλοία ελληνικής ή ξένης σημαίας που έχουν ολική χωρητικότητα μεγαλύτερη από 500 κόρους και δεν αποτελούν επιβατηγά ακτοπλοϊκά πλοία ή εμπορικά που εκτελούν εσωτερικούς πλόες, εταιρείες χαρτοφυλακίου (Holdings Companies) των παραπάνω εταιρειών.

Η επέκταση του υποκειμενικού πεδίου εφαρμογής του Ν. 791/1978 ως προς τις εταιρείες αυτές έγινε με το άρθρο 11Δ του Ν. 3816/2010 (ΦΕΚ Α 6/26.1.2010), με το οποίο προστέθηκε στην § 1 του άρθρου 1 του Ν. 791/1978 δεύτερο εδάφιο και ορίστηκε ότι «Τα αυτά ισχύουν και για τις εταιρείες χαρτοφυλακίου των παραπάνω εταιριών». Με τις εν λόγω εταιρείες ασχολήθηκε πρόσφατα το Εφετείο Πειραιά στη με αριθμό 355/2019 απόφασή³¹ του, απόσπασμα της οποίας θα παρατεθεί στις επόμενες παραγράφους.

Αρχικά, πρέπει να σημειωθεί ότι δεν γίνεται καμία αναφορά στην Αιτιολογική Έκθεση του Ν. 3816/2010 περί του σκοπού αυτής της νομοθετικής ρύθμισης, δεδομένου ότι η διάταξη δεν είχε περιληφθεί στο προς ψήφιση νομοσχέδιο αλλά αποτέλεσε περιεχόμενο υπουργικής τροπολογίας. Από τα πρακτικά της συζητήσεως της στο Κοινοβούλιο προκύπτει ότι προς υποστήριξή της η τότε Υπουργός Οικονομίας, Ανταγωνιστικότητας και Ναυτιλίας ανέφερε ότι «... ως προς την παράγραφο που αφορά τις εταιρίες χαρτοφυλακίου θα ήθελα να πω ότι αυτό είναι για να στηριχθεί η ελληνική σημαία ... Από το 1978 έχουν επέλθει πολλές αλλαγές. Μία από τις αλλαγές αυτές είναι ότι οι χρήστες των εταιριών αυτών, εάν δεν κάναμε αυτήν την επέκταση, δε θα μπορούσαν να τις χρησιμοποιούν, με αποτέλεσμα να μην είναι πλοιοκτήτριες πλοίων με ελληνική σημαία ούτε να διαχειρίζονται πλοία με ελληνική σημαία, πράγμα που θα ήταν πολύ επιζήμιο για την ελληνική οικονομία...».

Από όλα όσα προαναφέρθηκαν συνάγεται, πρώτον, ότι οι περί των οποίων ο λόγος εταιρείες χαρτοφυλακίου είναι κεφαλαιουχικές εταιρείες που κατέχουν τίτλους συμμετοχής στις εταιρείες του άρθρου 1 § 1 του Ν. 791/1978 (Holdings Companies), ασχολούμενες μόνο με την επενδυτική διαχείριση των τίτλων αυτών, χωρίς καταρχήν να έχουν άλλη επιχειρηματική (παραγωγική ή εμπορική) δραστηριότητα, δεύτερον, ότι οι ίδιες εταιρείες συμμετέχουν στο μετοχικό κεφάλαιο είτε των πλοιοκτητριών εταιρειών

---

³¹ Βλ. <http://www.efeteio-peir.gr/wordpress/?p=2799>

πλοίων υπό ελληνική και ξένη σημαία, εφόσον αυτά τα τελευταία τελούν υπό τη διαχείριση εγκατεστημένων στην Ελλάδα διαχειριστριών είτε των εταιρειών που διαχειρίζονται πλοία, οι οποίες αν τα πλοία φέρουν την ελληνική σημαία δε χρειάζεται να έχουν εγκατασταθεί στην Ελλάδα, ενώ, αν φέρουν αλλοδαπή, πρέπει να έχουν εδώ γραφείο ή υποκατάστημα είτε των λοιπών ναυτιλιακών εταιριών του άρθρου 25 § 1 του Ν. 27/1975, όπως ισχύει, που έχουν νόμιμη εγκατάσταση στην ημεδαπή και, τρίτον, ότι η ανάγκη υπαγωγής και των εταιριών αυτών (Holdings) σε καθεστώς προστασίας υποδηλώνει ότι είναι αλλοδαπές, έχουν δηλαδή καταστατική έδρα σε άλλο κράτος και πραγματική έδρα στην Ελλάδα. Σε όλες τις εταιρείες αυτές ο Ν. 3816/2010 επεκτείνει την έννομη συνέπεια του Ν. 791/1978, τις υπάγει δηλαδή στο δίκαιο της καταστατικής τους έδρας προκειμένου να κριθεί αν αναγνωρίζονται και από τη ελληνική έννομη τάξη ως νομικά πρόσωπα του εταιρικού είδους που επέλεξαν κατά τη σύστασή τους, αν δηλαδή θα αντιμετωπίζονται στην Ελλάδα ως κεφαλαιουχικές ή ως προσωπικές εταιρείες.

Ζήτημα, όμως, ανακύπτει σχετικά με τις προϋποθέσεις παραγωγής της έννομης συνέπειας και, ειδικότερα, σχετικά με το αν οι όροι του άρθρου 1 § 1 του Ν. 791/1978 αρκεί να συντρέχουν μόνον όσον αφορά τις εταιρείες που αναφέρονται στο πρώτο εδάφιο ή αν πρέπει να συντρέχουν και γι' αυτές τις ίδιες τις εταιρείες χαρτοφυλακίου των εταιριών αυτών (του δευτέρου εδαφίου). Με δεδομένο ότι κατά τα προαναφερθέντα οι πλοιοκτήτριες και διαχειρίστριες πλοίων εταιρείες του Ν. 791/1978 δεν απαιτείται να είναι εγκατεστημένες στην ημεδαπή, με αποτέλεσμα τούτο να μην είναι αναγκαίο ούτε για τις εταιρείες χαρτοφυλακίου αυτών, το ζήτημα εντοπίζεται στο αν οι εταιρίες χαρτοφυλακίου των λοιπών (μη πλοιοκτητριών ή διαχειριστριών πλοίων) ναυτιλιακών εταιριών πρέπει να είναι και αυτές εγκατεστημένες στην Ελλάδα, όπως και οι εταιρείες τις μετοχές των οποίων κατέχουν.

Κατά τη γνώμη που επικράτησε στο Δικαστήριο τέτοια εγκατάσταση δεν απαιτείται, αφού δεν τίθεται ως προϋπόθεση στο άρθρο 11Δ του Ν. 3816/2010. Άλλωστε, οι εταιρείες χαρτοφυλακίου δε μπορούν να λάβουν άδεια εγκατάστασης γραφείου ή υποκαταστήματος στην Ελλάδα, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 27 § 1 του Ν. 27/1975 και 1 του ΑΝ. 378/1968, επειδή δεν περιλαμβάνονται στο πεδίο εφαρμογής τους, δεδομένου ότι με το Ν. 3816/2010 δεν τροποποιήθηκαν οι νόμοι αυτοί αλλά συμπληρώθηκε απλώς ο Ν. 791/1978. Κατά τη γνώμη, όμως, του Εισηγητή οι εταιρίες χαρτοφυλακίου των ναυτιλιακών εταιριών που δραστηριοποιούνται επιχειρηματικά

στην Ελλάδα σε τομείς άλλους πλιν εκείνων της πλοιοκτησίας και της διαχείρισης πλοίων, πρέπει να είναι και οι ίδιες εγκατεστημένες στην Ελλάδα για να υπαχθούν στο προστατευτικό πεδίο του Ν. 791/1978, αντιμετωπιζόμενες άλλως κατά το ελληνικό δίκαιο και ενόψει της εδώ ευρισκόμενης πραγματικής έδρας τους ως εν τοις πράγμασι προσωπικές εταιρείες, η δε εγκατάστασή τους μπορεί να λάβει χώρα κατά το άρθρο 1 του ΑΝ 378/1968, που ορίζει ότι «Αλλοδαπαί ναυτιλιακαί επιχειρήσεις παντός τύπου και μορφής δύνανται να εγκαθίστανται εν Ελλάδι κατά τας διατάξεις τους Α.Ν. 89/1967».

Είναι ευνόητο ότι για τις ναυτιλιακές εταιρείες, των οποίων η εγκατάσταση στην Ελλάδα αποτελεί προϋπόθεση της αναγνώρισης τους ως διεπόμενων ως προς τη σύσταση, τη νομική προσωπικότητα και την ικανότητα δικαίου από το δίκαιο της καταστατικής έδρας, η για οποιονδήποτε λόγο ανάκλησης³² της άδειάς τους συνεπάγεται την αντιμετώπισή τους ως ομορρύθμων εν τοις πράγμασι εταιρειών. Πιο συγκεκριμένα, εάν ανακληθεί η άδειά τους και συνεχίσουν τη λειτουργία τους, εφόσον δεν έχουν συσταθεί κατά τις διατάξεις του ελληνικού δικαίου, θεωρούνται από τη δημοσίευση στην ΕτΚ της σχετικής ΥΑ ομόρρυθμες εν τοις πράγμασι και τα μέλη της διοίκησης και οι μέτοχοί τους ευθύνονται απεριόριστα και εις ολόκληρόν.

Όταν η αλλοδαπή εταιρεία δεν εμπίπτει³³ στο ευεργετικό πεδίο του άρθρου 1 του ν.791/78 γίνεται επίκληση του άρθρου 10 ΑΚ και εφόσον αποδειχθεί ότι η εταιρεία έχει πραγματική έδρα στην ημεδαπή, επέρχονται οι επαχθείς συνέπειες της ανώμαλης ομόρρυθμης εταιρείας με ευθύνη των διοικητών ως ομόρρυθμων μελών. Το δίκαιο της αλλοδαπής εταιρείας παραγκωνίζεται από το ημεδαπό δίκαιο του εταιρικού τύπου της ομόρρυθμης εταιρείας. Μέχρι τη διάγνωση από το δικαστήριο ότι το νομικό πρόσωπο έχει παραλείψει την τήρηση του τύπου του ημεδαπού, δεν μπορεί να τίθεται ζήτημα εφαρμογής άλλου δικαίου.

2.2.2 Καθορισμός του εφαρμοστέου δικαίου επί της πτωχευτικής διαδικασίας

Εκτός από τα παραπάνω, η στενή ερμηνεία του άρθρου 1 του ν.791/78 δημιουργεί δισταγμό στη νομολογία και ως προς το δίκαιο που διέπει την πτωχευτική ικανότητα.

³² Βλ. ΕφΠειρ 701/2013, Ε.Ν.Δ.2013, Τευχος 2, ιδίως σελ.100-101

³³ Βλ. ΕφΠειρ 849/2004 ΕΝΔ 2005, Τ.33, σελ. 30 επ., Σημείωση Θεοχαρίδη

Κατ' αρχάς, θα πρέπει να διευκρινιστεί³⁴ ότι οι αλλοδαπές εταιρείες έχουν πτωχευτική ικανότητα κατά το ελληνικό δίκαιο (ελλείπει κανόνων διεθνούς πτωχευτικού δικαίου), αφού ασκούν ή ασκούσαν την εμπορική τους δραστηριότητα στην Ελλάδα και έχουν την πραγματική τους έδρα στην Ελλάδα. Εμφανίστηκαν, λοιπόν, και εδώ δύο τάσεις (Χ.Παμπούκης, 2002). Σύμφωνα με την πρώτη, η πτωχευτική ικανότητα θεωρήθηκε ως γενική εκδήλωση ικανότητας δικαίου και ως εκ τούτου τα ελληνικά δικαστήρια έχουν συντρέχουσα διεθνή δικαιοδοσία, εφόσον υπάρχει ειδική εμπορική έδρα στην Ελλάδα.

Αντίθετα, οι υποστηρικτές της δεύτερης τάσης θεώρησαν την πτωχευτική ικανότητα ως διάφορη της γενικής ικανότητας και εισηγήθηκαν αποκλειστική δικαιοδοσία των ημεδαπών δικαστηρίων με βάση την πραγματική έδρα. Τελικά, η άποψη που φαίνεται να υιοθετείται είναι η εφαρμογή της *lex societatis* με την έννοια της πραγματικής έδρας (δηλαδή η άποψη της δεύτερης τάσης) για λόγους προστασίας των εταιρικών δανειστών. Πάντως υποστηρίχθηκε και η άποψη της εφαρμογής του δικαίου που διέπει τη διαδικασία της πτώχευσης (*lex concursus*), που συνήθως πρακτικά συμπίπτει προς την πραγματική έδρα. Έτσι, σύμφωνα με την κρατούσα άποψη, η πτωχευτική ικανότητα δεν καταλαμβάνεται από την «ικανότητα δικαίου», στην οποία αναφέρεται το άρθρο 1 ν.791/78.

Ο εν λόγω νόμος χρησιμοποιεί³⁵ τον όρο αυτό με τη στενότερη έννοια της κτήσεως δικαιωμάτων και αναλήψεως υποχρεώσεων, της θεωρήσεως του αλλοδαπού νομικού προσώπου ως υποκειμένου εννόμων σχέσεων του ιδιωτικού δικαίου. Η γενική αυτή ικανότητα δεν καλύπτει αναγκαίως όλες τις ειδικές ικανότητες για τη δημιουργία ορισμένων εννόμων σχέσεων. Ορισμένες ειδικές ικανότητες, όπως π.χ. η πτωχευτική ικανότητα (ή η υπαγωγή στη διαδικασία εξυγίανσης των προβληματικών επιχειρήσεων) μπορεί να επιφυλαχθούν από κάθε έννομη τάξη σε ορισμένα ή ορισμένη κατηγορία υποκειμένων του δικαίου λόγω του δημόσιας τάξης χαρακτήρα τους.

Συμπερασματικά (Λ.Αθανασίου 2015), η διάταξη του άρθρου 1 ν.791/78 δεν επιδρά στον καθορισμό της πτωχευτικής δικαιοδοσίας των ελληνικών δικαστηρίων (κατ' άρθρο 3ΚποΔ, 4 ΠτΚ και 10ΑΚ). Εφόσον οι εν λόγω ναυτιλιακές εταιρείες ασκούν ή ασκούσαν την εμπορική τους δραστηριότητα και διοίκηση στην Ελλάδα είναι

³⁴ Βλ. ΕφΠπειρ 161/2003 και ΕφΠπειρ 74/2011

³⁵ Βλ. ΕφΠπειρ 159/2004, Πειραιϊκή Νομολογία-Τόμος 26/2, 2004, σελ. 197 επ., ιδίως σελ.198

δυνατό να αποκτούν ειδική εμπορική έδρα στην Ελλάδα και να δωσιδικούν στα ελληνικά δικαστήρια σε σχέση με τις διαφορές από την εδώ δραστηριότητά τους στην οποία περιλαμβάνεται και η κήρυξή τους σε πτώχευση. Το ελληνικό δίκαιο θα εφαρμοστεί όσον αφορά τους όρους της πτωχευτικής τους ικανότητας (Άρθρα 2,3,5 ΠτΚ), καθώς και ως προς το ζήτημα(Χ.Παμπούκης,2002) αν η πτώχευση προκαλεί τη λύση τους, αφού η καταστατική έδρα αφορά μόνο τη σύσταση και την ικανότητα δικαίου των εταιρειών αυτών, ενώ τα λοιπά καθορίζονται από την πραγματική. Αν η αλλοδαπή εταιρεία έχει την πραγματική της έδρα στο εξωτερικό και συγκεκριμένα εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά έχει εγκατάσταση στην Ελλάδα, δύναται να ξεκινήσει πτωχευτική διαδικασία με τους όρους του ν.3858/2010 (αναγνώριση αλλοδαπής διαδικασίας και εντοπισμός περιουσιακών στοιχείων στην Ελλάδα). Αν δεν έχει ξεκινήσει αλλοδαπή διαδικασία, δεν μπορεί να ενεργοποιηθεί πτωχευτική διαδικασία με βάση τον ΠτΚ.

2.2.3 Έκταση εφαρμογής δικαίου καταστατικής έδρας

Οι ναυτιλιακές εταιρείες, σύμφωνα με όσα εκτέθηκαν ανωτέρω, δεν διατρέχουν τον κίνδυνο να θεωρηθούν ως ανωμάλως ιδρυθείσες, αλλά διατρέχουν κινδύνους από την αβεβαιότητα προσδιορισμού της έκτασης *rationae materiae* της εξαιρέσεως της ιδρυτικής έδρας έναντι της πραγματικής του ν.791/78, ζήτημα το οποίο δημιούργησε ερμηνευτικές δυσχέρειες. Συγκεκριμένα, στη νομολογία των δικαστηρίων το ζήτημα αυτό ερμηνεύτηκε άλλοτε στενά και άλλοτε με ευρύτητα. Αρχικά, κρίθηκε ότι όλα τα ζητήματα που για τα υπόλοιπα νομικά πρόσωπα ρυθμίζονται από το δίκαιο της πραγματικής έδρας, για τις εταιρείες του άρθρου 1 του ν. 791/78 ρυθμίζονται από το δίκαιο της καταστατικής τους έδρας.

Σύμφωνα με τον Σπ. Βρέλλη (Βρέλλης,2008), υποστηρικτικοί αυτής της τάσης, η νομολογία ορθώς προσέδωσε μεγάλη ευρύτητα στο πεδίο εφαρμογής της καταστατικής έδρας υπάγοντας στο δίκαιο αυτό τη σύσταση των παραπάνω ναυτιλιακών εταιρειών, τη δικαιοκτητική και τη δικαιοπρακτική τους ικανότητα, τη λειτουργία τους, τις εσωτερικές τους σχέσεις, τη διάλυση και την εκκαθάρισή τους. Επιπλέον, η καταστατική έδρα στην τάση αυτή χρησιμοποιείται και ως βάση διεθνούς δωσιδικίας

αντί της πραγματικής. Ωστόσο, μετά την με αριθμό 2/1999 απόφαση³⁶ της Ολομέλειας του Αρείου Πάγου, κρατούσα πλέον είναι η στενή³⁷ ερμηνεία του Ν.791/78. Η τελευταία δεν δικαιολογείται(Χ.Παμπούκης,2009) από το γράμμα του νόμου, καθώς ο τελευταίος αναφέρεται ρητά στη σύσταση και την ικανότητα δικαίου (σε αντίθεση, για παράδειγμα, με το άρθρο 10ΑΚ, που αναφέρεται μόνο στην ικανότητα δικαίου, παρόλα αυτά, ερμηνεύεται με ευρύτητα), αλλά βασίζεται σε τελολογικές σκέψεις. Σύμφωνα, λοιπόν, με την ως άνω απόφαση, κρίθηκε ότι η διάταξη του άρθρου 1 παρ. 1 του ν. 791/78 έχει περιορισμένη έκταση εφαρμογής και αναφέρεται στην ιδρυτική έδρα μόνο ως προς τη σύσταση, τη δικαιοπρακτική και δικαιοκτητική ικανότητα αυτών των εταιρειών (τα οποία οδηγούν και στην αναγνώριση των αλλοδαπών διοικητικών εταιρειών συστάσεως ή λύσεως του νομικού προσώπου).

Τα λοιπά ζητήματα (λειτουργία, εσωτερικές και εξωτερικές σχέσεις, διάλυση, λύση, βάση διεθνούς δωσιδικίας, δικονομικά ζητήματα) εξακολουθούν να ρυθμίζονται από το δίκαιο της πραγματικής έδρας του νομικού προσώπου. Ratio της απόφασης αυτής είναι ο σκοπός νομοθέτησης του εν λόγω νόμου, που δεν ήταν άλλος από τη διασφάλιση της νομικής υπόστασης των αλλοδαπών ναυτιλιακών εταιρειών ελληνικών συμφερόντων που πριν το νόμο αυτό θεωρούνταν άκυρες λόγω μη τήρησης των διατυπώσεων ιδρύσεώς τους σύμφωνα με το ελληνικό δίκαιο και όχι φυσικά η ανατροπή της επιλογής του ελληνικού ιδιωτικού διεθνούς δικαίου υπέρ του δικαίου της πραγματικής έδρας. Κατά συνέπεια(Χ.Παμπούκης,2002) , τα λοιπά, πλην του κύρους της ίδρυσης, της αναγνώρισης της νομικής προσωπικότητας, της έναρξης και της έκτασης της ικανότητας δικαίου της αλλοδαπής εταιρίας, ζητήματα εταιρικής φύσεως, όπως η αντιπροσωπευτική εξουσία των οργάνων της, η ευθύνη των διαχειριστών της και των εκπροσώπων της, ο δικαστικός έλεγχος της διαχειρίσεώς³⁸ της κ.α., όπως και ζητήματα δικονομικής φύσεως, όπως η κρίσιμη έδρα για την έναρξη της προθεσμίας εφέσεως, η αποκλειστική διεθνή δικαιοδοσία των ελληνικών δικαστηρίων για κήρυξη

---

³⁶ Βλ. ΕΝΔ 1999, Τ.27, σελ. 81 επ

³⁷ Βλ. παρατήρηση Ελ.Μουσταΐρα, ΟΛΑΠ 2/1999 ΝοΒ Τεύχος 47 (1999), που έκρινε ότι η απόφαση αυτή του Αρείου Πάγου είναι από πολλές πλευρές άστοχη, καθώς ο ν.791/78 εισάγει απόκλιση ειδικά ως προς τις ναυτιλιακές και μόνο ως προς τα θέματα της σύστασης και της ικανότητας δικαίου αυτών.

³⁸ Βλ. Εφ Πειρ Απόφ 355/2019 <http://www.efeteio-peir.gr/wordpress/?p=2799> «...Ενόψει του ότι η λιβεριανή εταιρία της οποίας ο εναγόμενος είναι διαχειριστής, ήταν εταιρία χαρτοφυλακίου άλλης εταιρίας νομίμως εγκατεστημένης στην Ελλάδα, ήταν εφαρμοστέο το λιβεριανό μεν δίκαιο για την αναγνώρισή της ως ανώνυμης εταιρίας αλλά το ελληνικό εμπορικό δίκαιο των κεφαλαιουχικών εταιριών για το ζήτημα της διαχειρίσεώς της.»

εταιρείας σε πτώχευση, ο διορισμός προσωρινής διοίκησης κ.α., κρίνονται με βάση την πραγματική έδρα.

Όπως είναι εμφανές, ωστόσο, η στενή ερμηνεία διασπά την ενότητα του εφαρμοστέου δικαίου σε έναν οργανισμό, όπως είναι τα νομικά πρόσωπα, ενώ δεν έχει πλήρως αποσαφηνιστεί το πεδίο εφαρμογής του νόμου ως προς τα ουσιαστικά ζητήματα, δηλαδή αν η καταστατική έδρα διέπει το σύνολό τους με εξαίρεση τα δικονομικά ή εάν το πεδίο εφαρμογής είναι ακόμη στενότερο και περιορίζεται στη σύσταση και τις εσωτερικές σχέσεις. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι πρόσφατα η νομολογία αντιμετώπισε το ζήτημα της νομιμότητας των πρακτικών συνεδριάσεων του Διοικητικού Συμβουλίου των ναυτιλιακών εταιρειών και συγκεκριμένα κλήθηκε να αποφανθεί σχετικά με το δίκαιο, που πρέπει να εφαρμόζεται κατά τη διαμόρφωση αυτών των πρακτικών.

Με άλλα λόγια, ο προβληματισμός έγκειται στο αν τα πρακτικά πρέπει να συντάσσονται με βάση το δίκαιο της καταστατικής ή της πραγματικής έδρας. Σύμφωνα με όσα προαναφέρθηκαν, η λειτουργία των ναυτιλιακών εταιρειών συγκαταλέγεται στα ζητήματα που ρυθμίζονται από το δίκαιο της πραγματικής έδρας και ως εκ τούτου θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι τα πρακτικά, εφόσον σχετίζονται με την εσωτερική (Χ.Παμπούκης, 2002) λειτουργία των νομικών προσώπων, θα διέπονται από το δίκαιο της πραγματικής έδρας. Στην αντίθετη περίπτωση, το προσωπικό του εγκατεστημένου στην ημεδαπή γραφείου (στο οποίο, ωστόσο, τις περισσότερες φορές ασκείται η πραγματική διοίκηση) των αλλοδαπών ναυτιλιακών εταιρειών ελληνικών συμφερόντων θα πρέπει να γνωρίζουν τις ρυθμίσεις του δικαίου της καταστατικής έδρας (π.χ. το Λιβεριανό δίκαιο), προκειμένου να συντάξουν τα πρακτικά σύμφωνα με αυτές και να αποφύγουν την πιθανότητα ακυρότητας αυτών.

Από την άλλη, η εφαρμογή του δικαίου της καταστατικής έδρας θα μπορούσε να θεωρηθεί επίσης πρόσφορη, καθώς η σύσταση, το καταστατικό της εταιρείας, που περιέχει τους κανόνες της εσωτερικής οργάνωσης του νομικού προσώπου, την εταιρική βούληση και τα στοιχεία της ταυτότητας της εταιρείας διέπονται απ' αυτό. Αν ληφθεί, μάλιστα, υπόψη ότι οι διοικούντες στην πράξη ανατρέχουν στις ρυθμίσεις του καταστατικού της αλλοδαπής εταιρείας για τη σύνταξη αυτών των πρακτικών, θα μπορούσε να υποστηριχθεί εν τέλει ότι εφαρμόζουν το δίκαιο της καταστατικής έδρας.

Συμπεράσματα

Η ραγδαία και διαρκώς εξελισσόμενη μεγέθυνση των διεθνών συναλλαγών και η συμβολή τους σε παγκόσμιο επίπεδο στην κερδοφορία των επιχειρήσεων συμπεκνώνει ίσως το τέλος της έννοιας της πραγματικής έδρας τουλάχιστον όπως τη γνωρίσαμε στο παρελθόν. Όσον αφορά στην Ελλάδα, η εν λόγω θεωρία μοιάζει ασύμβατη να υποστηρίζει τις διαδικασίες της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης.

Κάτι τέτοιο δε σημαίνει την άνευ όρων κυριαρχία της θεωρίας της καταστατικής έδρας η οποία παρουσιάζει και αυτή μια σειρά από πλεονεκτήματα που εκτέθηκαν και προηγούμενα. Τούτο προκύπτει και από το γεγονός ότι αρκετά κράτη και ακόμη και ο ίδιος υπερεθνικός οργανισμός της Ευρωπαϊκής Ένωσης αν και κατά κανόνα ακολουθούν τον κανόνα της θεωρίας ίδρυσης επιλέγουν κατά περιπτώσεις την απόκλιση τους από αυτόν και την επιστροφή στο καθεστώς της πραγματικής έδρας για λόγους γενικού συμφέροντος και αποτελεσματικότερης εποπτείας. Συνεπώς, αυτό που απορρίπτεται είναι η άκριτη αγκίστρωση σε κάποια από τις δύο απόψεις.

Μία προσέγγιση που θα ήθελε την παντελή εξάλειψη των υπεράκτιων δικαιοδοσιών αφενός δεν θα ήταν ρεαλιστική στο επίπεδο της απαιτούμενης διεθνούς συναίνεσης αφετέρου δε, θα ήταν ικανή να προξενήσει τεράστια προβλήματα στο διεθνές εμπόριο, καθώς και να λειτουργήσει ανασταλτικά ως προς τον ανταγωνισμό των εννόμων τάξεων για τη διαμόρφωση ελκυστικότερων νομοθετικών πλαισίων, διοικητικών και χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών.

Ωστόσο, ο αμφίσημος και διαφιλονικούμενος αυτός ανταγωνισμός δεν μπορεί και δεν πρέπει να νοείται και να επιτρέπεται να λειτουργεί ως μια άλλη κατηφορική διελκυστίνδα των εννόμων τάξεων προς την κατεύθυνση της απουσίας οποιασδήποτε ρύθμισης ελέγχου. Ταυτόχρονα, η μεσολάβηση τέτοιων εταιρειών ως οχημάτων νομιμοποίησης εσόδων από παράνομες δραστηριότητες, φοροδιαφυγής ή φοροαποφυγής και η συνακόλουθη παραβίαση της αρχής ανοιχτής αγοράς ή της αρχής των ίσων αποστάσεων, καθιστούν επιτακτική την ανάγκη διαμόρφωσης ενός σύγχρονου ρυθμιστικού πλαισίου.

Εν προκειμένω, στην κατεύθυνση αυτή, της ανάσχεσης αυτών των φαινομένων υπάρχουν δύο διαφορετικοί δρόμοι, δύο διαφορετικά οικονομικά μονοπάτια. Το πρώτο προϋποθέτει μία στροφή προς το παρελθόν, με την επιστροφή στις πρακτικές του Μεσοπολέμου και του εθνικού προστατευτισμού. Το δεύτερο και ίσως δυσκολότερο, -

καθώς βασική του αρχή είναι η επίτευξη μιας υπερεθνικής συμφωνίας και όχι η αναγνώριση των επιμέρους διαφωνιών σε σχέση με το πρώτο- απαιτεί την κοινοτική ολοκλήρωση και την επανέναρξη του διαλόγου για την πολιτική ενοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης που θα στοχεύει στην ενίσχυση της διαφάνειας, της προστασίας των τρίτων προσώπων είτε πιστωτών είτε μελών της εταιρικής μειοψηφίας, την αποσόβηση φαινομένων μετακύλησης ευθυνών σε τρίτες χώρες και την κοινωνική υπευθυνότητα.

Βιβλιογραφία

Βιβλία

Αθανασίου Λ.,(2015), *Η διασυνοριακή πτώχευση της ναυτιλιακής επιχείρησης*, Νομική Βιβλιοθήκη

Αντάπασης Α.,(2001), *Το Σύστημα Φορολογίας των Ελληνικών Πλοίων*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα

Αντάπασης Α.,(2011), *Ιδιωτικό Ναυτικό Δίκαιο, Τόμος Ι*, Εκδόσεις Θέμις-Νικ. Α. Σάκκουλας &ΣΙΑ Ο.Ε.

Βρέλλης Σπ., (2008), *Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο*, Γ' Έκδοση

Γεωργακόπουλος Λ., (2006), *Ναυτικό Δίκαιο, Δίκαιο & Οικονομία*, Π.Ν. Σάκκουλας, Αθήνα

Γραμματικάκη-Αλεξίου Α., Παπασιώπη-Πασιά. Ζ, Βασιλακάκης Ε., (2017), *Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο*, Εκδόσεις Σάκκουλα

Δουβής Π., (2008), *Offshore δραστηριότητες*, Β' Έκδοση, Αθήνα

Μαριδάκης Γ, (1968), *Ιδιωτικό Διεθνές Δίκαιο*, Τόμος Β

Παμπούκης Χ., (2002), *Νομικά πρόσωπα και ιδίως εταιρείες στις συγκρούσεις νόμων*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα

Παμπούκης Χ., (2009), *Δίκαιο Διεθνών Συναλλαγών*, Νομική Βιβλιοθήκη

Παπαστερίου Δημ., (1979), *Η έδρα των νομικών προσώπων στο ιδιωτικό δίκαιο*, Θεσσαλονίκη

Περάκη Ε.,(1990), *Η πτώχευση του αλλοδαπού εμπόρου και η αναγνώριση των αλλοδαπών πτωχέσεων στην Ελλάδα*, Νομική Βιβλιοθήκη

Σπαρτιώτης Γ.Ε., *Ναυτιλιακές εταιρείες Α.Ν. 89/67*, Εκδόσεις Εμμ. Ν. Σταυριδάκη

Φωτόπουλος Ι.,(2013) *Φορολογία Κληρονομιών, Δωρεών και Γονικών Παροχών*, Α' Τόμος, Πέμπτη Έκδοση, Αθήνα

Άρθρα – Μελέτες

Αθανασίου Λ., Παρατήρηση Ι σχετικά με την ΟΛΑΠ 2/2003, ΔΕΕ 5/2003

Αλεξανδρής Σπ., Παρατήρηση ΙΙ σχετικά με την ΟΛΑΠ 2/2003, ΔΕΕ 5/2003

Αλεξανδράκη Μ.,(2018),Δελτίο φορολογικής νομοθεσίας, Τεύχος 1634,

Αλεξανδράκη Μ.,(2019) «Η θέσπιση του Κεντρικού Μητρώου Πραγματικών Δικαιούχων και η λειτουργία του», Δελτίο Φορολογικής Νομοθεσίας, Β΄Ιουνίου, Τ. 1648, Τόμος 73

Αντάπασης Α.,(1994),Εκμετάλλευση του πλοίου από τον τρίτο και προστασία των ναυτικών δανειστών, Εισήγηση στο 1ο Διεθνές Συνέδριο Ναυτικού Δικαίου με θέμα «Η προστασία των ναυτικών δανειστών», έκδ. Δικηγορικού Συλλόγου Πειραιώς

Αντάπασης Α., Εισαγωγικό Σημείωμα σχετικά με την Απόφαση ΕιρΠειρ.52/2003, ΕεμπΔ 2003

Βενάρδος Αναστ., Το νομικόν καθεστώς των κατά τον Ν. 791/1978 Αλλοδαπών Ναυτικών Εταιριών, ΠειρΝ.

Γκιζιάκης Κ., Καρλής Α., Ρεϊζής Ν.,(2005),Διερεύνηση και καταγραφή των επιπτώσεων της ναυτιλιακής δραστηριότητας στην ελληνική οικονομία, επιστημονική μελέτη, Πανεπιστήμιο Πειραιώς

Θεοχαρίδης, Σημείωση στο Τεύχος 33 της Επιθεώρησης Ναυτιλιακού Δικαίου (2005) σχετικά με την ΕφΠειρ 849/2004

Κρουσταλλάκη Ευ., Εισαγγελέας ΑΠ, Αγόρευση σε ΕλΔνη 2003 σχετικά με την ΟΛΑΠ 2/2003

Μάτσος Γ., Κριτική θεώρηση κατάργησης του ΑΝ 89/67, ΔΕΕ 1/2003

Μαρκάκης Αθ.,(2003),Σημείωμα σχετικά με την ΟΛΑΠ 2/2003, Επιθεώρηση Ναυτιλιακού Δικαίου, Τεύχος 31

Μαρκιανό-Δανιόλο Ι., (2014),Η νομική αξιολόγηση των εγκριτικών πράξεων νηολόγησης πλοίων κατά το άρθρ. 13 ν.δ. 2687/1953, Αναμνηστικός Τόμος Α. Αντάπαση

Μεγγλίδου, Τινά περί της εγκαταστάσεως των αλλοδαπών εταιρειών εν Ελλάδι, Αρμ. 1971

Μουσταϊρα Ελ., (1999), Σημείωση σχετικά με ΟΛΑΠ 2/1999 ΝοΒ Τεύχος 47

Παμπούκης Κ., (1995), Ίδρυση και Αναγνώριση των εταιρειών ιδίως στα όρια της κοινότητας, ΕΛΔ

Παμπούκης Κ., (1998), Γνωμοδότηση: Αλλοδαπές εταιρείες που εγκαθίστανται στην Ελλάδα με βάση τον α.ν. 89/1967, ΕπισκΕΔ Δ

Παμπούκης Κ., ΕπισκΕΔ Β/1999 σχετικά με την ΑΠ(ολ.) 2/1999

Παμπούκης Κ., (2003), Η αμοιβαία αναγνώριση των κοινοτικών εταιρειών στη νομολογία του ΔΕΚ, ΕπισκΕΔ Α

Παμπούκης Χ., Οι Υπεράκτιες (Off-shore) εταιρείες στο ελληνικό ιδιωτικό διεθνές δίκαιο, ΔΕΕ 10/2001

Παμπούκης Χ., Γνωμοδότηση: Αν 89/67 και ΑΚ 10, ΔΕΕ 4/2002

Παπασπύρου Α., (2018), Φορολογία πλοίων Β΄ Κατηγορίας, Επιχείρηση, Τεύχος 141/2018, Απρίλιος

Πλιάτσικα Λ., (2019), Η φορολόγηση των ναυτιλιακών εταιρειών στην Ελλάδα, Μελέτη στη Επισκόπηση Οικονομικού Δικαίου, Τεύχος 2

Ρόκας Ι., Εισαγωγικό Σημείωμα σχετικά με την Απόφαση ΕιρΠειρ.52/2003, ΕεμπΔ 2003

Τιμαγένης Χρ., (2015), Εισήγηση «Φορολογικό Καθεστώς Ναυτιλίας», 2η Δημερίδα e-Θέμης: «Επίκαιρα Ζητήματα Φορολογικού Δικαίου»

Τζουγανάτος Δ., (1994), Ελευθερία εγκατάστασης νομικών προσώπων κατά τα άρθρα 52, 58 Συνθ. ΕΟΚ και Εταιρικό Διεθνές Δίκαιο, ΝοΒ

Τσουγκουζίδου Ε., Ευέλικτα Εταιρικά Μορφώματα ως μοχλός ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας της ελληνικής ναυτιλίας, Επισκ.ΕΔ Β/2017

Χαρίση-Στάμου Ηλ., (1985), Οι ναυτιλιακές «Εταιρείες ευκαιρίας» σαν εταιρείες «εν τοις πράγμασι», Ελληνική Δικαιοσύνη (26)

Νομοθετικά κείμενα

ΚΙΝΔ, ΑΚ, ΚΠολΔ

ν.δ. 2687/1953, Α.Ν. 89/67, Α.Ν. 378/68, Ν. 27/75, Ν.814/1978, Ν.791/78, Ν. 1360/1983, Ν. 2234/1994, Ν.2459/1997, Ν.2992/2002, Ν.3427/2005, ν.4141/2013, ν.4111/2013, ν.4172/2013, Ν.4399/2016, Ν.4605/2019, Ν.4607/2019, Ν. 4646/2019,

Αιτιολογικές εκθέσεις των ν.2992/2002, 4646/2019

Γνωμοδότηση Ν.Σ.Κ. 130/2017 Φύση της Ειδικής Εισφοράς Αλληλεγγύης

Εισηγητική Έκθεση του ΑΝ 89/67, ΑΝ 378/68

Ε.2032/2019 «Φορολογική αντιμετώπιση της απόκτησης μερισμάτων από φορολογούμενο κάτοικο Ελλάδος, τα οποία προέρχονται από αλλοδαπή πλοιοκτήτρια εταιρεία, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 44 του ν. 4141/2013»

Ε.2121/2019 εγκύκλιο με θέμα: Παροχή οδηγιών για την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 56 του ν. 4607/2019 (Α'65) σχετικά με το Νέο Συνυποσχετικό του Ελληνικού Δημοσίου με τη Ναυτιλιακή Κοινότητα και υπ'αριθμ. 1201/2019 Απόφαση του Διοικητή της ΑΑΔΕ

Α 1223/2019- Τύπος και περιεχόμενο της δήλωσης απόδοσης φόρου μερισμάτων, καθώς και εκτάκτων αμοιβών και ποσοστών (bonus) επιπλέον των μισθών, με βάση τις διατάξεις της παραγράφου 5 του άρθρου 43 του ν. 4111/2013 (Α' 18), όπως ισχύουν μετά την τροποποίησή τους με το άρθρο 53 του ν.4607/2019 (Α'65), καθορισμός των δικαιολογητικών που συνυποβάλλονται με αυτή και κάθε άλλης αναγκαίας λεπτομέρειας για την εφαρμογή των διατάξεων αυτών.

Ερμηνευτική Εγκύκλιο Αριθμ. 1021764/10217/Β0012/ΠΟΛ.1041/5.3.2003 του Υπουργείου Οικονομικών

Κ.Υ.Α. Αριθμ. 3122.18/03/13/11.12.2013: Ρύθμιση λεπτομερειών που αφορούν στα απαιτούμενα δικαιολογητικά και τη διαδικασία για την εγκατάσταση στην Ελλάδα γραφείων ή υποκαταστημάτων αλλοδαπών ναυτιλιακών επιχειρήσεων και υπαγωγή ημεδαπών ναυτιλιακών επιχειρήσεων στις διατάξεις του άρθρου 25 του Ν. 27/1975 (ΦΕΚ Α' 77)

ΠΟΛ.1041/26.2.2013 Τύπος και περιεχόμενο της κατά το άρθρο 26 του Ν.27/1975 (Α'77) 'Περί φορολογίας πλοίων, επιβολής εισφοράς προς ανάπτυξη της Εμπορικής Ναυτιλίας, εγκαταστάσεως αλλοδαπών ναυτιλιακών επιχειρήσεων και ρυθμίσεως συναφών θεμάτων', δήλωσης φορολογίας πλοίων με ξένη σημαία, συνυποβαλλόμενα με αυτή δικαιολογητικά έγγραφα και διευκρινήσεις για την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου αυτού, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 24 του Ν.4110/2013 (Α'17)

Πολ. 1072/2017 εγκύκλιος ΑΑΔΕ, με την οποία κοινοποιείται η με αριθμό 287/2016 Γνωμοδότηση του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους

Πολ. 1087/2017 εγκύκλιος ΑΑΔΕ και υπ' αριθμ. 100/2017 Γνωμοδότηση του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους

ΠΟΛ. 1029/2007 της Διεύθυνσης Φορολογίας Κεφαλαίου

Βλ. ΠΟΛ. 1056 /07-04-2017 Εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 15 του ν.3091/2002 (330 Α') για τον ειδικό φόρο επί των ακινήτων – απαιτούμενα δικαιολογητικά και διαδικασία χορήγησης των απαλλαγών.

Υ.Α. Αριθμ. 76068/7006/22.12.2014

ΥΑ Πολ. 1159/2018 (ΦΕΚ τ. Β' 3391/10.08.2018)

ΦΕΚ 3947/2016, Τεύχος Β'

Κείμενα σε Ιστοσελίδες

Ένωση Ελλήνων Εφοπλιστών,(2018-2019), Ετήσια Έκθεση

<http://www.piraeus365.gr/wpcontent/uploads/2019/08/UGS-ANNUAL-REPORT-2018-2019-GR.pdf> [Τελευταία επίσκεψη : Ιανουάριος 2022]

Καθημερινή-Επιχειρήσεις, άρθρο με τίτλο «Η ακτινογραφία της ελληνικής ναυτιλίας: Αύξηση πλοίων και ενίσχυση της απασχόλησης»

<https://www.kathimerini.gr/economy/business/1005221/i-aktinografia-tis-ellinikis-naytilias-ayxisi-ploion-kai-enischysi-tis-apascholisis/>

[Τελευταία επίσκεψη : Ιανουάριος 2022]

ΙΟΒΕ (2013),«Η συμβολή της Ποντοπόρου Ναυτιλίας στην Ελληνική Οικονομία: Επιδόσεις και Προοπτικές»

<http://docplayer.gr/4485618-I-symvoli-tis-pontoporoy-naytilias-stin-elliniki-oikonomia-epidoseis-kai-prooptikes.html> [Τελευταία επίσκεψη: Ιανουάριος 2022]

Κρατική ενίσχυση SA.33828 (2012/E, 2011/CP) – Καθεστώς φορολογίας χωρητικότητας και άλλες φορολογικές ελαφρύνσεις που προβλέπονται στον νόμο αριθ. 27 της 19ης Απριλίου 1975, όπως τροποποιήθηκε

<https://docplayer.gr/46247250-Sa-2012-e-2011-cp.html> [Τελευταία επίσκεψη : Ιανουάριος 2022]

Μπέλλος Ηλ., Άρθρο στην Καθημερινή-Επιχειρήσεις με τίτλο «Μειώθηκαν το 2018 οι ναυτιλιακές εταιρείες με έδρα στην Ελλάδα»

<https://www.kathimerini.gr/economy/business/1015355/meiothikan-to-2018-oi-naytiliak-es-etaireies-me-edra-stin-ellada/> [Τελευταία επίσκεψη : Ιανουάριος 2022]

Τσακανίκας Α., Παρουσίαση με θέμα: «Ελληνόκτητη ναυτιλία και ελληνική οικονομία»

<http://docplayer.gr/40046205-Ellinoktiti-naytilia-kai-elliniki-oikonomia.html>

[Τελευταία επίσκεψη : Ιανουάριος 2022]

https://www.protodikeio-peir.gr/opencms_prot/opencms/ProtSite/

[Τελευταία επίσκεψη : Ιανουάριος 2022]

<https://m.naftemporiki.gr/story/1818367/neo-kuma-nautiliakon-etaireion-stin-ellada>

[Τελευταία επίσκεψη: Ιανουάριος 2022]

<https://www.petrofin.gr/wp-content/uploads/2021/01/1stPart-2019-PetrofinResearch-GreekShippingCompanies.pdf>

[Τελευταία επίσκεψη: Ιανουάριος 2022]
